

**SCRIPTORES REI RUSTICÆ
VETERES LATINI**

**E RECENSIONE JO. MATTH. GESNERI
CUM EJUDEM PRÆF. ET LEXICO RUSTICO
VOLUMEN TERTIUM**

CONTINENS

PALLADIUM ET VEGETIUM

**CUM GARGILII MARTIALIS FRAGMENTO
ET AUSON. POPMÆ LIB. DE INSTRUMENTO FUNDI**

BIPONTI

**EX TYPOGRAPHIA SOCIETATIS
CICIDCCCLXXXVII**

STANFORD LIBRARY

VEGETII RENATI
 ARTIS VETERINARIÆ
 SIVE
 MULOMEDICINÆ
 LIBER I.

I. **C**ONTINUO animal, quod valetudo tentaverit, tristius invenitur, aut pigrius, nec consueto utitur somno, nec solito se more transvolvit, nec requiem ut assumat accumbit, nec deputatum cibum assumit ex integro: & potum aut intemperantius accipit, aut omnino fastidit, stupentibus oculis, auribus flaccidis, erecto visu, turpi pilo: exhausta sunt ilia, fit spina rigidior, anhelitus crebrior aut gravior, os asperum & solito ferventius, tussis aliquando lenis, aut gravior, incessus ipse, quo maxime notatur, segnis ac nutans. Cum hujusmodi signa in jumento unum vel plura conspexeris, statim illud separabis a ceteris, ut contagionem non inferat proximis, & facilius in solo jam causa morbi possit agnosci. Si diligenter habitum, post unam, secundam, vel tertiam diem ab illa moestitia fuerit absolutum, nihilque resederit in corpore ipsius, quod putetur ambiguum, scito, ex levioribus causis

illam venisse tristitiam, & animal consuetudini pristinæ esse reddendum. Nec explorandi omittatur intentio. nam frequentius inspicere debet. & cautius, quod semel cœpit esse suspectum.

II. Morborum quidem diversæ sunt passiones; sed uno generali vocabulo continentur, quod ab antiquis malleus nominatum est, ipsa appellatione vim cladis periculumque testantes. Sunt autem species mallei numero septem: humidus, aridus, subtercutaneus, articularis, elephantiasis, subrenalis, farciminosus. Signa omnium dicamus.

III. Humidus morbus est, cui de naribus pro mucis humor defluit male olens, & spissus, colore pallido. Hujus gravatur caput, oculi lacrimantur, & stridet pectus, fit gracilis horrentibus pilis, tristis aspectu: quem profluvium atticum veteres vocaverunt. Quandocunque autem sanguinolentus humor vel croco similis per nares fluere cœperit, jam insanabilis est & vicinus morti.

IV. Aridus autem morbus his agnoscitur signis: Nullus ei per nares supra solitum humor emanat; suspirat tamen graviter, & nares habet extensas. ilia curvabit intrinsecus, & contractionem spinæ duritiamque patietur. testiculi ejus ita substringuntur, ut apparere vix possint. cibi parcius, bibendi appetentior ultra morem. propter quod pulmone siccato, internum patitur ardorem. tensis oculis in obliquum respicit, nec facile cubet. Hunc suspirium vocant & insanabilem, nisi ab initio festina curatione subveneris.

V. Subtercutaneus morbus autem his proditur

signis. Vulnere in corpore ejus scabiei similia nascuntur, ex quibus humor effluit liquidus & viridis, qui pruriginem movet, ut scalpere parietibus vel columnis animalia sæpe fricare compellat, quo ulcera corticem ducent. Huic nec humor per nares emanat, nec anhelat, nec cibum recusat, nec respuit potum, propter quod diu vivit. Et ideo si cura non desit, ex hoc plurima jumenta liberantur. Quidam vero scabiem subtercutaneum morbum dicere tentaverunt, quod similia supradictis signis videatur ostendere, & contagionem transferre per proximos, & tardius sanari. Sed quia nec necem, nec gregi infert facile periculum, a pestiferi illius mali societate discretus est, & seorsum ab illa dicitur.

VI. Articularis autem morbus, quem ἀρθρίτην Græci vocant, per hæc monstratur indicia. Interdum paucis, interdum plurimis diebus ab articulis claudicabit, ut aut ictu calcis animalis alterius percussus, aut negligentia impactus, aut saxo vel fuste videatur elisus. Sed hæc solet esse distantia, ut illa quælibet læsio loco figatur, hæc autem passio, quia erratica est, subito ad pedem alterum migrat. Præterea ossibus adstringitur cutis, & ad tactum trahenti dura resistit. Rigescit spina, corpusque contrahitur, pilus erectus & horridus, ac deformis aspectus, macie corpus affectum. & quamvis non recuset alimenta, nec curat si desint: in dies tamen deterior fit & tristior, difficulterque curatur.

VII. Farciminosum vocabulum ex genere passionis evenit. Hujusmodi deprehenditur argumento. In lateribus & in coxis, & in verendis quoque par-

tibus, & præcipue in juncturis membrorum, vel in toto corpore, collectiones inflantur: rursusque his velut sedatis, aliæ renascuntur: cibum potumque ex more recipiunt, macrescunt tamen, quia digestio eis plena non provenit. hilares aspectu sanisque similes creduntur ab indoctis artis mulomedicinæ, quia exterius agitur causa: quibus imperitia artificum sanguinem festinat auferre. Sed contraria ista curatio est: nam affectis farcimino, quidquid superest virium, tollit. In initio tamen, ne morbus increpescat, vel in fine, cum jam vires redire cœperint, emissio sanguinis juvat.

VIII. Subrenalis morbus non minus nomine, quam ipsa passione monstratur. Nam animal, velut renibus læsis, a posteriori parte deficiens, prodit mortiferæ necessitatis indicium. tussiet graviter, horrebit aspectu: cutis duritia ex spinæ rigore proditur: parcius potum, parcius appetit cibum. Huic quia tota vis morbi possidet lumbos, a femoribus incipit prima curatio.

IX. Elephantiasis autem dicitur ex similitudine elephantis, cujus naturaliter pellis dura & aspera, morbo nomen, & in hominibus, & in animalibus dedit. Cujus signa hæc sunt. In toto corpore uredo nascitur, præcipue in dorso, squamas similes corticibus facit. In naribus, in pedibus etiam & in capite, papularum fervor emergit, vel ozænæ asperiores frequenter oriuntur. Priusquam hæc ostendantur indicia, ventre soluto erit, & marcescit, & aspere tussiet. Cujus os totum cum lingua asperum & simile creditur esse combusto: quæ passio pullis

a matre depulſis plerumque perniciem conſuevit inferre. Hunc diligenter curare cupientes, non ante deforis aliquo medicamento fovere contendunt, niſi prius, potionibus datis, peſtis eleuetur interior. Nam extrinſecus cepta medicamenta morbum non eximunt, ſed ad interiora compellunt, & hac ratione periculum generant. In animalibus, ejuſmodi morbo laborantibus, generalia iſta ſunt vitia: tuſſis aſpera & crebra ſuſpiria, ſpina contracta & rigida, macies ſemper increſcens, cum ſtadium & alimenta non deſinant, demiffior cervix, ſtupentes oculi, tardior inceſſus. Nunc ſignis omnibus generaliter ſingulariterque digeſtis, ſingulorum morborum ſpeciales propriasque curas oportet adungere. Poſt hæc de generali minutione ſingulorum, & aduſſione docens, concludam librum primum.

X. Malleus morbus ſi humidus fuerit, ita ut per utramque narem virides deſuant mucii, inter exordia caput ejus adhibita curatione purgandum eſt ita: Olei optimi uncias 3, liquaminis floris unciam 1, vini veteris cyathos 3, ſereno tranquilloque die pariter commiſces, & cum tepfeceris, infundes in naribus. caput religabis ad pedes, ſenſimque jumentum impeditum compelles incedere, ut omnis humor emanet. (ad ſiphonem autem paulatim infundes non ſemel a cornu.) Quod ſi ſanguis poſtmodum cœperit fluere, nihil timendum, ſed potius ſciendum eſt, animal legitime fuiſſe purgatum. Poſt quod ſevum caprinum reſolutum oleo miſcebis: ſic infuſis naribus exulcerationis illius mitigatur aſperitas. Radicem quoque laſeris tonſam, & per ſiſtu-

Iam vento naribus infitam, ut sternutum provocet, adhibere commodum est. Caput, etiam extrinsecus auriculaeque oleo calente diligenter perunges, & lana cerebro indita, ab omni perfrictionis necessitate munibis. Nasturtii quoque semen bibendum dabis ex aqua. Præterea potionem dabis, qui diapenton vocatur, & hac ratione conficitur: Murrhæ, gentianæ, aristologiæ longæ, baccis lauri, rasuras eboris bene tritas & cribratas æquis miscebis ponderibus, servabisque. Exinde prima die unum cochlearium cumulatam cum sextario vini veteris, secunda die unum & semis, tertia autem die duo cochlearia tepesfacto mero aspersa, & diligenti agitatione permixta dabis ad cornu. Postea ex cervice de matricali vena sanguinem detrahes, permixtumque acerrimo aceto, omne equi corpus perunges, & contra pilum diligenter fricabis, ut ad similitudinem glutinis adhæreat. jumentum quoque in loco calido constitues. Si cibum fastidit, statim dumtaxat farinæ hordeaceæ sextarium unum, quinque sextariis aquæ permixtum, equo dabis in potu. Triticeam quoque farinam simili mensura & ratione offeres ad bibendum. Si autem fastidit, non ideo aliud dabis, quousque hoc ex ista necessitate sanitatem percipiat. De palato quoque postea sanguinem detrahes, ut omni ex parte, si qua morbus prægravare cœperit, relevetur. Scito, nisi diligenter occurras, hunc esse periculosissimum morbum. nam cito in suspirium, hoc est, anhelitum transit, & spem omnem salutis excludit.

XI. Aridus vero morbus, qui & suspiriosus præ-

cipue dicitur : & hic negatur a quibusdam posse curari, propterea, quod pthifi, quæ hominibus mortifera est, similis invenitur. Quotidie enim macie crescente, exilior redditur, penitusque ficcatur. In omni autem ratione medicinæ facilius est, quæ abundaverint diminuere, quam, quæ videntur deesse, supplere. Salus tamen jumentis etiam in hac passione præstatur, si inter principia possit occurri. Sanguinem ficcis detrudere contrarium est. Sed vino & oleo sufficienter admixto & tepesfacto, perungendum toto corpore animal est, ita ut caput & maxillæ, & extrinsecus fauces eidem largius infundantur, & contra pilum usque ad sudorem diutissime confricentur. Intrinsicus autem a prima die hac potione curandum est. Succum ptisanæ, adipem suillum remissum, & amilum ex melle passoque decoctum per cornu in potione dabis, ut canalibus gutturis eidem, maxillarumque compago laxetur, quam ficcitas adstrinxerat morbi. Quo factò, in loco calido stabit. Infusum hordeum herbamque viridem, si inventa fuerit, debet accipere, ut omni ex parte periculosa ariditas temperetur. Consequenter talis eidem potio præparetur. Passi optimi sextarium unum, iridis Illyricæ unciam unam, piperis nigri semiunciam, croci scrupulum, myrrhæ trigonitis semiunciam, pollinis turis unciam unam, ova cruda quinque pariter mixta prima die dabis ex integro, ita ut per triduum ipsam misceas semper & offeras, ut tam gravis morbi asperitas, potionis dulcedine mitigetur. Post hæc, melle, butyro, axungia, salibus, & picula, offis pro æqua

omnium portione confectis, succo ptisanæ ac passo involutis, attinctum animal replebis, [&] die prima quinque pillulas, sequenti septem, tertia die novem daturus ex more. Expensis autem his, nec ungere cum vino & oleo tepefacto defuit industria: nam amarissimus morbus cum sit, aliter non potest, nisi amaris potionibus solvi. Contraria enim non nisi contrariis medicinis curantur. Potionem diapenten, sicut superius monstratum est, non solum per triduum cum vino, sed per dies plurimos dabis, ut tantum discrimen possit evinci. Quod si gravior tussis & strangulans urgebit, accipe fabæ fractæ sextarium unum, fevi caprini uncias tres, allii capita majora tria permixta decoques, & cum passo vel succo ptisanæ hordeaceæ tepidum dabis ad cornu. Quod si tardius profecerit ista curatio, ficus siccæ pondera duo diligentissime tundis in pila; fœnugræci sextarium decoques, quousque aqua ad medietatem veniat, post colabis, & fœnugræcum in mortario cum ficu conteres. allii quoque uncias tres contundes similiter in mortario, & tam rutæ, quam apii fasciculos ternos: quibus omnibus pariter mixtis, diligenter tritis, addis dracontii uncias duas. Aqua, in qua fœnugræcum coctum fuerit, superfundis, potionemque facias, quæ per cornu possit effluere: quam etiam tussientibus vel vulsis aut ruptis animalibus per triduum dabis. Sequens remedium ad aridum morbum: Inter nares jumenta scapello secabis, & aquam frigidam per fistulam latam ejus ori suppones, naresque ipsius assidue diebus plurimis merges, ut suspirium distabescat in

aqua. Potionem quoque ei quotidie dabis hujusmodi. Succum pitisanæ cum sevo caprino decoctum, sextarium unum, sulphur vivum, tus quoque maseulium æquis ponderibus deteris atque commisces: ex eo cochlearia singula diebus singulis cum pitisana permixta defundis ad cornu. Cum autem cœperit esse validior, de cervice sanguinem detrahes, additoque aceto animal perfricabis.

XII. Subcutaneus morbus, cum humor pestifer intra corium & viscera com meat, hac ratione curandus est. Fistulam ei facies vel cauterium, inter armos ejus & ventrem loco consueto ad menfuram incisa cute, die sereno, & si spatium est, luna minuente, Indis ut mos est, per quam omnis e visceribus humor educitur, coloris aurei vel crocei, languoris tabe corruptus. Quæ si minus traxerit, radicem herbæ tithymalli eodem vulnere inferes septem diebus, quæ residuum virus educat. Est & aliud remedium. Radiculam, quam quidam consiliginem vocant, quidam pulmonaceam, qua mulomedici frequenter & bubulci utuntur, in pectore animalis hac ægritudine laborantis eatenus pones, ut acuto cuprino circines locum. Postea corio perforato radiculam interferis. quæ ibidem sponte tamdiu permanebit, quousque cutis, quatenus cuprino signata, in putredinem sit versa, & a toto corpore ad illum locum humor trahatur, & per vulnus emittatur. Hinc potionem diapenten superius designatam, cum vino veteri optimo, per triduum, vel, si necessitas erit, per dies plurimos dabis. Apium quoque viride, & baccas lauri, vel istæ res si non

invenirentur, lauri & cucumeris Elvacio siccata, per partes minutissimas concides, hordeaceae melleas, ut animal sicut e potione disparet, ita ex cibo itiat medicinam. Huic tamen aquam tepidam cum farina hordeacea vel triticea dare se convenit, & in loco tepido stabulare. Nam frigus immoens augmentum est, & reumaticis. Ceterum quicquid magis siccum, quam viridem, in hac passione seget accipere, & exerceri vehementer, ut faceret insensum humor infestus.

XIII. Articularis morbus his declaratur signis. Claudicabit alternis pedibus, modo prioribus, modo posterioribus, & quasi tumor eorum in articulis circa coronas, vel certe in genibus appareat: propterea quod pessimientia morbi corruptus sanguis nervos & venas impiet, & laedit acie debilitat. Huic sanguinem primo de cervice, hoc est, de thoracica vena, detrahes: quem aceto acerrimo mixtum per totum animalis corpus mictes, ita, ut illa loca, quae vexata sunt, diligentius magis omnia creditur sanguis emittas e corpore, & cessat. suffus cum aceto impositus, vitis mactata succos. Quod si vel in genibus vel articulis se artibus obtulerit, de eisdem locis sanguinem detrahes. Huic adde cretam cimoliam, id est, aëream, utraque in partem, tres sextarios aceti. Cretae tunc libram, vitis sextariae libram, picis Lentiae libram, lais cymonius pugillum, stercus bubulinum roccum, chartae sicca additur posse sufficere. ex hoc, mactata mactata appaerit, diligenter sanguis detrahes. Lat. videri specialiter sanguinem detrahes, ut contagio caput se

Scrip. R. R. Vol. III.

cupet. Ab armis quoque deplendum est, si in prioribus pedibus claudicatio apparuerit. Vel certe de coxis auferendus est sanguis, si a posterioribus coeperit claudicare. Dabis quoque ei potionem adversus omnes morbos probatissimam: Centauream, absinthium, peucedanum, serpillum, sagapinum, betonicam, saxifragam, aristologiam rotundam. hæc omnia æquis ponderibus tundes diligenter, & cernes. Si febrit animal, cum aqua; si vero non febrit, cum vino optimo dabis, ut singulis diebus per sextarium vini, vel aquæ tepidæ cocti prædicti medicaminis singula majora cochlearia plena & cumulata commisceas, & per fauces degeras, ut amaritudinem morbi herbarum amaritudo compugnans possit expellere.

XIV. Farciminofus autem morbus, a similitudine farciminis appellatus est: quia velut per fistulas quasdam inter cutem & carnem corruptus humor emanat, & per totum corpus collectiones plurimas facit, & aliis velut minuentibus aliæ rursus nascuntur. Sed passio licet contagiosa sit, facilius tamen inter principia curabitur, quia interna eorum adhuc sana sunt, sed corruptus humor ex morbo inter cutem & carnem versatur. Huic tamen in initio, tantummodo, antequam incipiat marcescere, aut in fine, cum jam bene fuerit reparatum, detrahendus est sanguis. nam in media passione si flebotomia uti volueris, ægrotum animal nequaquam curabis. Sed collectiones quascunque fecerit, inuri rectis cauteriis convenit; & ut efficacius profint, cuprinis cauteriis est utendum. quæ vulnera pice liquida,

admixto oleo & melle, curantur. Potiones catharticas, vel nimis amaras debet accipere, id est, diapente cum vino, sicut superius dictum est, quæ ad omnia genera morborum animalium efficaciter prodesse consuevit. Præterea radices ebuli lib. 1 infundis per triduum sextariis tribus vini optimi. Post semiunciam optimi aloes centaureæ unciam 1, opopanax unciam 1, diligentissime teres, & de illo vino, in quo ebuli radices infusæ fuerint, sextarium 1 mittes & tepidum per cornu dabis. Quam mensuram triduo custodire te convenit, ut etiam per ventrem hujusmodi catharticiis potionibus digeratur humor infestus. Quem exercere in cursu, quousque ad plenum sudorem veniat, sæpius convenit: & curatum observatione prædicta, in pascua mittes, ut diu noctuque æstivo tempore sub divo & libero aere pascatur, quatenus & varietate herbarum oblectatus, & solis calore siccatus, rursusque noctis aura & rore contactus, facilius digerat morbum.

XV. Subrenalis morbus ut periculis plenus est, ita ad intelligendum apertissimus invenietur. Nam renes jumentis occupat atque dissolvit, propter quod animal in primis partibus alacre, posteriora trahere consuevit. Huic hac ratione succurratur. De utroque latere, vel de femore incisus competenti loco venis, copiosus sanguis emittatur, qui acri aceto permixtus per omne corpus, & præcipue super renes animalis inducitur. Potionem notissimam diapenten ad cornu per os debet frequenter accipere. Sed & per anum calidissimis speciebus clysterii in-

gestione curandum est. Aloes unciam 1, pyretri unciam 1, euphorbii unciam semis, pulegii bene triti unciam 1, baccarum lauri unciam 1, castorei semiunciam, seminis sinapis uncias 3, falis triti heminam: hæc omnia diligenter contusa in tres divides partes, & diebus singulis cum aqua, in qua furfures tritici decocti fuerint, tepida, sicut curæ exigat ratio, quasi singulos semifextarios, clystere per intestinum animalis infundis, ut calefactis intrinsecus renibus, resolutus humor possit per ventrem, cum stercore emitti. Præterea lumbi ipsius oleo laurino vino calido permixto confricandi sunt vehementer & sæpe, ut de foris & intrinsecus acerbissima passio possit evinci. Cauteria quoque renibus imponuntur, ut vis morbi ignis ardore sicceatur. Danda quoque est potio octo specierum decocta, cujus in articulari morbo fecimus mentionem, quia in omnibus efficaciter prodest.

XVI. Elephantiasis morbi causa superius est indicata, cui talis est adhibenda medicina, ut non extrinsecus uredinem, vel vulnuscule ipsius curare tentemus. Nam morbus refugiet intus, & penetrabit viscera, ac periculum gignet. Sed primum de matrice tollendus est sanguis, & acri aceto commiscendus, ac toto inducendus est corpori. Postea de palato, & si vires permiserint, de ceteris locis, quæ morbus infestat, pro modo ac tempore minuendus est sanguis, & cum aceto rursus imponendus. Pulli autem a matre depulsi, & ad stabula religati, præcipue solent hunc morbum incurrere: quia digestio cibi, qua in pascuis utebantur, pri-

ARTIS VETERIN. SIVE MULOM. 245

mæ exercitationis aufertur, & nondum ad residendum robusti, ad præsepia stare coguntur. Elephantiosi morbo, & omnibus mallei passionibus, non solum diapente, cujus experimentis indubitata sunt vires, & sine quo mulomedicus mutilus est, sed hæc quoque portio præparanda atque servanda: Myrrhæ trigonitis libram 1, turis maseuli lib. 1, corii mali Punici selibram, piperis unciam 1, croci uncias 6, acaciæ rufæ selibram, absinthii Pontici selibram, serpilli libram 1, betonicæ libram 1, centaureæ libram 1, sagapini uncias 3, saxifragæ uncias 6, peucedani uncias 6: hæc omnia tusa & bene cribrata, cum melle optimo decoques, & in vase vitreo vel stagneo recondita servabis. nam per vetustatem magis valet. Ex quo medicamento singula cochlearia tumulata, singulis animalibus morbidis, cum sextario aquæ calidæ, & tribus unciis olei optimi permixta, per triduum dabis. Ubi proficere cœperit, cum vino optimo & oleo dabis, sicut dictum jam est, cochlearia singula continuis diebus. Ex qua potione, non minus quam diapente, quolibet morbo correpta animalia liberantur. Pulli tamen beneficio ætatis evadunt facilius: sæpe incurati moriuntur.

XVII. Ea, quæ ad morbi mallei execrabilis curationem pertinebant, abundanter constat exposita. Sed tanta vis ipsius morbi est, ut nihil expediat omitti. nam gregum in pascuis funestus interitus, animalium quoque in stabulis mortes innumeræ, ex ipsius contagione proveniunt, & ab imperitis, vel negligentibus curam, aut divinæ iracundiæ imputa-

tur, aut fato. Denique, sicut supra declaratum est; ab uno animali incipit ipsa pernicies, & festinanter ad ceterorum transit exitium. Propterea semper sunt separanda, in quibus suspicio tantæ pestis cœperit apparere, usque eo, ut etiam corpora mortuorum animalium, quæ ab illo morbo interemta fuerint, exportanda sint ad ea loca, per quæ aliorum animalium transitus non sit, & profunde obruenda sub terra. nam & vivorum, quæ corrupta fuerint, & mortuorum foetidissimo odore, sana primo jumenta corrumpuntur & pereunt. Cujus morbi causas, plurimi mulomedicinæ auctores reddere tentarunt, asserentes ex nimia lassitudine cursus, vel saltus violenter extorti; aut ex calore æstatis, vel frigiditate hiemis; aut si volentes emittere lotium non sinantur; vel si hordeum sudantes acceperint, & si post cursum calidi biberint; [& si plena vesica,] vel post potum cogantur ad cursum; aut foenum comederint hordeumque corruptum: ex his vel hujusmodi necessitatibus malleum morbum solere generari. Vitanda quidem ista sunt omnia: nam ex his periculosæ ægritudines jumentis sæpe proveniunt. Malleus autem morbus ex aeris corruptione præcipue descendit. Nam Austro & Africo vento flantibus, interpositis annorum spatiis, recursu, ut asserunt, catastematis, sicut certo tempore homines pestilentia corrumpuntur, sic animalia ille aer corrumpit & perimit. Unde probatissimæ & plures necessariæ sunt potiones, quæ adversus tantam vim præstare valeant salutis auxilium. Quorum partem superiori jam pagina comprehendi-

mus, partem ex omnibus auctoribus collectas consequenter adjunximus. Remedium proficiens ad omnes generales morbos. Semen cucurbitæ Ægyptiacæ, [i. coloquintidem] quantum acetabulum capiet, frangis, & conteris, addita vini optimi hemina una, quod diligenti agitatione permixtum linteolo colabis, & per dextram jumentum narem infundes, ut pervenire possit ad viscera. Quæ compositio ad dysenteriam plurimum prodest. Aliquoque vilior, sed non minus apta curatio est. Radices cucumeris silvatici virides contundes, & in aqua nocte una macerabis, deinde sublatas contundes & colabis: ex quo succo tria cochlearia cum nitro trito permixta, cum vino, si animal sine febre fuerit, tepefacto, quotidie faucibus ingeres, ita ut septem diebus continuis curare non desinas. Nitrum quoque bene tritum, & cucumeris silvatici radices minutatim concisas, addita hemina vini tepidi, in hordeum bene purgatum, animali languenti ad pabulum infundas, ut non solum potio, verum etiam pabulum medicamento temperatum faciat ad salutem. Item aliud. Radicem ebuli & radicem urticæ æquis ponderibus minutim incisas, & infusas in liquamine optimo macerabis, colabisque per linteum. ex quo mensura unius ovi tepefactum per nares animalis triduo degeres. Consequenter ita facturus, ut jumentum, quod morbum patitur, hordeum cum apio & cucumere silvatico minutatim inciso, semper accipiat, contusumque ipsum agræstem cucumerem & aquæ sufficienter admixtum, bibere cogatur. Laudatur etiam hæc potio. Herba

Sabinæ libram 1, trixaginis uncias tres, centaureæ uncias 2, aristolochiæ uncias 4, baccarum lauri uncias 4, murrhæ uncias 4, omnia confundes & cernes, & in pulverem minutissimum rediges, & cum necesse fuerit, cochlearium magnum plenum cum sextario 1 vini reperfato faucibus tædiantis infundes. Hæc quoque adversus omnes morbos medicina succurret, quod quatenus vires patiuntur, interpositis diebus [cum præscriptis minutionis observantiis] primo de cervice, post de palato & in quibuscunque locis se morbus ostendit, ut si in facie, de capite; si in primis partibus, de armis; si in posterioribus, de coxis, sanguis est auferendus, & cum aceto miscendus, ex quo animal perfricerur. Cui hæc per triduum potio dabitur: Panaces radicum uncias 3, eryngii radices ponderis tanti (Eryngion autem herba melior est, quæ in litore vicina marinis fluctibus nascitur, carduo silvestri pæne similis, flore galbino, cujus eruendæ sunt radices, nam longius penetrare dicuntur) feniculi quoque feminis uncias 3, aloes uncia una semis contusa & cribrata in tres particulas dividitur, & cum fracti & moliti tritici farinæ sextario candenti aqua miscetur, & ad cornu per fauces triduo animali infundantur. Pélagonius adversus omnes morbos efficacissimum pulverem credit esse, si pullum ciconiæ nondum adhuc stantem, sed jam plumas habentem, vivum in cacabum mittas, & gipses, perustumque vapore furni, in pulverem redigas, & tritum vitreo vase custodias, grande cumulatamque cochlearium cum vini sextario animalis faucibus

infundas, donec recipiat sanitatem. Chiron vero Centaurus præter alias compositiones, quæ jam relatæ sunt, asserit, catulum lactantem vivum in aqua ferventi missum, ac depilatum, ita decoqui, ut ossa separentur a carne: quibus diligenter ablatis, ejus caro cum aqua, in qua decocta fuerit liquamine optimo, vino veteri & oleo, & pipere cum melle condita, usque ad sextarium debere servari, ac singulis animalibus binas cotylas tepefactas, donec ad sanitatem perveniant, diebus singulis dari debere per fauces. Caput quoque hædium, omnesque pedes depilatos ad caldarium eadem ratione, qua catulum, excoqui, ablatisque ossibus condiri, & binis cotylis per diem in potione, per cornu sæpius datis, animal morbidum liberari. De gallo quoque gallinaceo albo, eadem, quæ de catulo, observanda demonstrat. Radicem quoque herbæ thymali decoctam cum vino dulci dare morbidis animalibus suadet. Ei quoque animali, quod profluvio Attico cœperit laborare, ita ut viridis ei, vel pallidus [per nares] humor erumpat, ex lotio humano vel arietino duas cotylas cum vino, & cyatho olei rosacii putat esse miscendas, & per nares, quæ humorem funestum egerunt, digerendas. quam curationem & pulmone sanitatem, & naribus siccitatem præstare confirmat.

XVIII. Pro physico autem & anniversario remedio tradidit ulpicum betictum vel allium majus, quod quidam Gallicum vocant, capitella singula, cum singulis semiunciis sagapini, & singulis cyathis olei optimi diligenter trita, singulis aquæ he-

minis oportere misceri, & heminas singulas per caput animalium dari octavo Kalend. Julias (hoc est, in initio canicularium dierum,) septimo, & sexto: quo facto trinis potionibus stagnata, ut dicuntur animalia armentina, vel domita integro anno a morbo intacta servari.

XIX. Adversus morbum malleum, cujus diversæ sunt species, quæ in potionibus, tam per os, quam nares degerendis, vel clystere, quæque in cauteriis vel flebotomo facienda sunt, declaratum est; sed restat alia non minus necessaria efficaciorque curatio, quæ suffimentorum genere & odore præstatur. Nam cum ipsa tabes ex corrupti aeris foetore nascatur, & usque in pulmonem & viscera penetrando, descendat, non minus austeritate odoris, quam potionum amaritudine consuevit expelli. Pro numero itaque animalium eliges locum humilem ex omni parte clausum, in quo induces animalia jam ægrotantia, quæ curare desideras; vel adhuc sana, & separatim, quæ non vis morbi contagione perfundi. Origanum, allium, mentam, aspaltum, peucedanum, castoreum & opopanacem æquis ponderibus permisceas, & exinde, quantum tribus digitis levare poteris, in carbones vivos mitas, animaliumque os & caput super fumum tenebis, ut austeritas odoris, per os & nares intrinsecus ingressa, omnia compleat, & ad pulmonem usque penetrando perveniat, & præstet animalibus medicinam.

XX. Est & alia compositio suffimentorum ad morbos prohibendos, sumtuosior quidem, sed pu-

tatur utilior. Sulphuris vivi libras 2, bituminis judaici lib. 1, opopanacis uncias 6, achanti uncias sex, galbani & castorei, yreos crudi ana uncias 6, salis armoniaci uncias 2, salis cappadocis uncias 3, cornu cervini, lapidis gagatis masculi, lapidis gagatis feminæ, ana uncias 3, lapidis ematitidis, lapidis sideritis, lapidis argeritis ana unciam 1, equuleos, id est, caballiones marinos numero septem, caudas marinas, ungues marinos ana numero septem, uvæ marinæ uncias tres, medullæ cervinæ, cedrei, picis liquidæ ana pondera tria, ossa sepia numero VII, auri semiunciam, ballucæ siliquam: hæc universa commixta atque succensa, odore suo morbis tam hominum, quam animalium, resistunt, & dæmones fugant, grandines prohibere, & aerem defæcare dicuntur. Sed si memoratos lapides aut invenire nequiveris, aut enormitate pretii ab emtione cessaveris, reliqua efficaciter profunt.

XXI. Medicina omnis animalium, vel si verum quærimus, etiam hominum, nisi rationem curationis ante cognoverit, atque prædixerit languentibus periculum, errabit frequenter. Exposita enim curandi ratio, & cum genere congruens passionis, indubitanter præstat auxilium. Ideoque pluribus membris ac morbis generale remedium diligenter oportet exponi, quod præcipue in sanguinis detractione consistit, si rationabiliter pro tempore & viribus animalium, & pro ætate perfecti mulomedici adhibeatur industria. Qui si ignarus fuerit hujus rationis, non solum per detractionem sanguinis non curabit, verum etiam periculum jumentis fre-

quentissime generabit. Nam cum vita virtusque animalium consistat in sanguine, rursus tempestive detractus sanguis corpori præstare adsolet sanitatem. Cujus rei talis redditur ratio. Sanguis enim ciborum humorumque indigestione corruptus, per membra discurrit, & languorum doloremque aut universo corpori, aut certis quibusdam partibus consuevit inferre. Nam per constrictionem nervorum, venarumque tensionem, inflatio, indigestioque generatur: quæ tensura, ut ita dixerim, corporis aliter laxari, nisi per detractionem sanguinis, non potest. Unicum enim compendium atque remedium est, corruptionem illam, quæ nocet, & quasi infesta tabe ægritudinem vel periculum gignit, cum sanguinis ipsius vitiosa parte detrahere.

XXII. Hinc plerique veris tempore quotannis de cervice jumentis sanguinem demere, & sic in herbam mittere necessarium putant, ne veteri corruptoque sanguis novus admixtus natura calefens debilitatem valetudinifve periculum faciat. Veteres autem, prudentioresque auctores absque necessitate depleri animalia vetuerunt, ne consuetudo minuendi, si tempore aliquo facta non fuerit, statim intra corpus morbum ac valetudinem generet. Rectius ergo est, minoris ætatis animalibus & bene valentibus ex nulla parte corporis sanguinem detrahi absque palato: de quo assidue tam minoribus, quam maturis, detrahendus est humor, ut caput, oculi, cerebrumque releventur. Maturis vero animalibus non incommodum est pulsare venam, cum mittuntur in pascua. Illa tamen in omnibus, qui deplendi

sunt, conservanda est consuetudo, ut pridie, quam vena pulsatur, sustententur levioribus & paucioribus cibis, ut per diastema composito corpore sint, non turbato per indigestionem. In solo autem æquali statues jumentum., cervicemque illius loro cinges, quo strictius super scapulas tangatur, ut vena possit ab aliquo clarius intueri. Tunc spongia cum aqua venam ipsam lavabis & sæpe deterges, ut altius emineat. Pollicem quoque sinistræ manus interius deprimes, ut non eludat, & tumidior atque inflatior vena reddatur. Consequenter juxta præceptum artis, vel animalis ipsius positionem, sagittam dari calibis exigis cotibus bene acutatam. Observabis quoque, ne altius imprimas manum, & gulam atque gurgulionem rumpas, & arteriam præcidas. hoc enim vitæ consuevit inferre periculum. Percussa vena, foenum vel farraginem ad edendum apponas animali, quatenus agitatione maxillarum melius erumpat sanguinis impetus. Cum autem niger vel corruptus humor egeretur, vel coeperit manare purior, statim jumentum tolles a cibo, & imposita fibula venæ plagam adstringes. In plaga vero pittacium imponas, ut diligentius claudat, licet quidam utantur & creta. Deinde in tenebroso loco & calido statues jumentum, & farraginem, si tempus est, vel foenum mollissimum dabis septem diebus ac noctibus. aquam etiam offeres, ut, si voluerit, bibat. Sed triticea farrago hordeaceæ præferatur: quæ si defuerit, hordeaceam dabis. Memento etiam, quod ea melior sit, quæ vicinior marinis fluctibus fuerit. Propter quod ventrem facilius sol-

vit, humoremque deducit. Pulsata etiam quocunque loco vena, omnem sanguinem diligenter excipies, & aceto oleoque permixtum vel aliis medicaminibus, quæ ratio deposcit, animalis ipsius corpus perunges, præcipueque illum locum, ex quo detractus est sanguis, & qui esse putatur in causa. Constat enim, naturali quadam ratione atque beneficio, ut quidam ajunt, ipsum sanguinem, cum superfusus est languentibus membris, præstare medicinam, vitiumque ficcare. Quam curationis solertiam non oportet omitti. Præterea interpositis diebus post flebotomum, animalia producuntur ad solem, & sanguis detrahitur eis de palato. Despumantur autem tertio gradu a dentibus caninis. Quos oportet suspendi altius propter sanguinis fluxum, ita ut eo die mollissimis cibariis utantur & fursure. Sequentibus autem diebus, non ex integro hordeum consequantur, sed a vilibus incipiant, & ad consuetudinem per singulorum dierum augmenta perveniant. Consequenter tepido die ducantur ad mare vel fluvium, diligenterque loti tergantur. Vino quoque & oleo in sole perungendi sunt diligenter, & confricandi, ut corpora eorum calefacta aut repellant, aut perferant perfrictionis injuriam. Quibus perfectis, equi nobiles tum demum ad labores cursusque itineris revocentur.

XXIII. Sciendum est præterea, castrata animalia nunquam oportere depleri. causa hæc est, quia jam partem virium cum testibus amiserunt, & si depleta fuerint, vehementius enervantur. Hinc est, quod asinis non detrahendus est sanguis, quia naturaliter

minus habent sanguinis, gracilioresque fortiti sunt venas.

XXIV. Admissarios etiam equos flebotomare non est opus : partem enim virium & sanguinis in coitu natura digerit. Si tamen ab admiffura cessaverint, nisi annis omnibus herbarum tempore depleantur, incidunt in cæcitatem, quia id, quod coitu digerere consueverant, declinat in oculos.

XXV. Nunc, ne quid relinquatur ambiguum, in quibus passionibus, & ex quibus locis, sanguis emitti debeat, indicabimus. Morbidis, & quibuscunque totum corpus in causa est, (sicut febriculis, unde, infra dicendum) de matrice detrahendus est sanguis. Cephalargicis autem, apoplecticis, insanis, cardiacis, caducis, freneticis, bistrutitiis, sicardiciis, rabiosis quoquo modo præcipitur de auriculis sanguinem demere. Verumtamen melius est, de temporibus, quæ in dextra & sinistra sunt parte, detrahatur, id est, sub cavatura temporum, tribus digitis ab oculo interpositis, inferius vena perquiritur, & ex utraque emittitur sanguis. Eis vero, quibus suffusio contingit oculorum, vel cetera vitia, quæ oculis nocent, inferiores venæ sub oculis positæ, quæ descendunt sub angulis oculorum inferioribus, quatuor digitis inferius, quam oculi sunt, inciduntur. Quibus quidem fastidium inhaeret, vel arteriarum vel faucium tumor, vel prægravatio capitis, de palato auferendus est sanguis. Quibus autem pulmo est in causa vel jecur, vel cetera, quæ his vicina sunt membris, de pectore minuendus est, ex venis, quæ positæ sunt in dex-

tra ac sinistra, ubi brachiola conjunguntur, & flexura fit, cum armus plicatur. Quibus quidem armus est in causa, de brachiolis sanguis minuatur: quæ venæ positæ sunt interius, ubi centuriæ, id est, muscoli brachiolares sunt, sex digitis superius quam genu, tribus vel duobus digitis inferius quam centuriæ. Hæ venæ sagitta percuntur, sed caute modesteque tangantur, propter debilitatem animalis; quia hæ commixtæ sunt nervis. Quibus autem articuli in causa erunt, vel si articulus infertus vel intortus fuerit, vel aquatilia habuerit, vel quidvis simile in articulis contigerit, de subcirro sanguis subtrahi debet: quæ venæ positæ sunt inferius quam articuli tribus digitis sub coronam. quæ venæ cum summa cautela tangendæ sunt, quia articulorum conjunctæ sunt nervis. Creciaco vel si basim moverit, de coronis rectis tollitur sanguis.

XXVI. Quibus autem jumentis vel suffusionis vitio, vel per voluntatem excruciatâ ungula fuerit, vel quibus remorata basis longi temporis claudiginem fecerit, ejusmodi curatione sanantur. Componis omnem ungulam quasi ad vivum, allidesque virantum, hinc suffraginem illius alligatam lino vehementer stringes, totumque simul unguæ solum in circuitu scalpелletur, & circumgyrabis, ut a corona ungula sublevetur ex parte, tunc circumcisorium inferes inter unguem & solum, & cum bene elimpidaveris, suffraginem solvis, & invenies de calcaneo venas fluere, & cum sufficienter effluerit cruor, sale perfricabis, postea aceto & oleo inunges, & linteolis munies diligenter. Sparciam cal-

ciare curabis, ut post egressionem humorum ungula reparetur. Hujusmodi autem curam nunquam nisi singulis pedibus adhibere debebis, ut in tanto dolore animal duret ac stet. Si autem in alio pede similis est causa, cum in illo, qui prius curatus est, firmiter animal stare coeperit, tunc eum elides, & ut dictum est, simili observatione curabis. Si vero in his causis animal cremare volueris, semissabis illud hoc modo. Compones ungulam ejus ad vivum, & contra venam addita sagitta pertundis, ut possit sanguis acontizare per solum, quod sagitta pertuderit. Simili autem modo sale fricabis, oleoque & aceto, linteolisque muñibis, dumtaxat singulos pedes, ita ut portare se possit. hi plane, qui semissantur, non eliduntur.

XXVII. Epistomicis, vel qui morbo subrenali læduntur, vulvis etiam, colicis, & quibus venter frequenter dolèr, de cauda sanguis emittitur, licet melius putetur propter hujusmodi causas ortas de visceribus debere sanguinem tolli. Quod si de cauda tollere volueris, sic facies: Erige & resupina caudam ad lumbos, quatuor digitis ab ano, ubi pilos non habet, cæde caudam cum tabula aliqua non ponderosa, quousque se vena demonstrat, & in caudæ media divisura quatuor digitis ab ano sagitta percuties venam, ut acontizet sanguis, post decursionem fasciola colligabis. Cum autem de visceribus emittere volueris, sub inguibus de dextra sinistrave in singulis femoribus eminentes venas medias sagitta percuties, post decursionem sanguinis cretam impones, [sed caute, propter vicinam

mixturam nervorum.] Si laccæ in gambis fuerint; aut aliquis dolor coxæ vel gambæ, sanguis detrahatur gambis: sunt enim venæ a visceribus descendentes per gambas interius, quas medias propter vicinam mixturam nervorum caute transverso flebotomo percuties, & post decursionem fasciola ligabis.

XXVIII. In animalium curis ac medicinis duplex remedium auctores esse voluerunt, minutionem sanguinis, per quam constricta laxantur, & ustionem cauterii, per quod laxata firmanentur. Sed cum flebotomi ratio evidenter videatur exposita, cauterii quoque, licet novissima cura sit, aperienda videtur utilitas. nam adustio laxata constringit, inflata attenuat, humectata desiccatur, coagulata solvit, carcinomata præcidit, veteres dolores emendat, alienatas corporis partes ex qualibet causa ad statum suum revocat, super naturam excrescentia, sublata, & adusta crescere non patitur. Nam cum candente ferro ruperis cutem, vitium omne concoquitur atque maturatur, & beneficio ignis dissolutum, per foramina, quæ facta sunt, effluit cum humore. atque ita sanatur passio, & tollitur dolor. Post quæ cicatricibus clausis, constrictior & robustior redditur locus, ac prope insolubilis cutis. Sciendum vero, cuprina cauteria plus effectus ad curandum habere, quam ferrea. Præterea si in capite morbus est, inuritur cervix: si subrenalis est, lumbis ignis adhibetur. Interdum autem puncta infiguntur, interdum ad similitudinem lineæ candens deducitur ferrum, aliquando velut palmulæ fiunt. In hoc

enim laudatur mulomedici ingenium, si ita animal cauterio curaverit, ne deformet. Pro locis autem, in quibus est passio, & pro pellis æstimatione cauteria vehementius imprimuntur aut levius. Memoria autem retinendum est, quassaturas, emota vel extorta, aut ejecta de locis suis, uri penitus non debere. nam perpetua debilitas consequitur. sed melius est, cum locis suis reposita fuerint, & ligaturis diligentius communita, atque ita naturæ industriæque beneficio corroborata, colasticis unctiõibus & malagmis, postremum causticis eadem percurrere ad spem perpetuæ sanitatis. Quod specialiter admonendum est, ne mulomedici festinantes, dum foco curare cupiunt, animalia debilitent aut deforment, cum flebotomis, potionibus, unguentis, syringis medicaminibusque diversis ante sit temptanda curatio, & si nihil profecerint, ad extremum ignis adhibetur.

XXIX. Quæcunque passiones plus jumentis periculi inferre consueverunt, & difficilioribus obscurioribusque indigent curis, has primo amplectimur libro, ut & facilius reperiantur, quæ in exordiis ipsius occurrent, & legentibus fastidium non possint afferre. [De curis quæ prima sunt.] Febrientibus itaque animalibus primum convenit subvenire. nam non amplius, quam triduo, caloris vim sustinere posse creduntur. intra quod si curata non fuerint, moriuntur. Oportet igitur prius passionis hujus signa causasque prædicere, & mox medicinas exponere. Febriens jumentum dejectum caput e terra allevare vix poterit, erit oculis apertis, labiis

demissis, tristitia turpis & gravitas totius corporis insequitur, testiculi tumidiores laxius pendent, membra caloribus fervent, venæ vehementi pulsu saliunt, anhelitusque creber & calidus, tussis assidua, incessus nutans, fastidium cibi, bibendi cupiditas, vigiliæ juges. Causa autem hujus passionis ex magno labore & fatigatione est, si negligentia consequatur. Interdum æstu nimio, aut perstrictione vehementi, vel ex cruditate ciborum, aut sudoris subita ipfrigidatione, vel ex fervore hordei novelli evenire consuevit. Curatio autem ista solemnis est. Continuo sanguinem eis de facie, vel de temporibus, aut palato oportet emitti, ab omni esca prima die penitus abstineri, foeni optimi aut herbæ viridis subinde pusillum offerri oportebit, & quiescere etiam ab omnibus rebus, & etiam sequestratum temperato tempore, & inambulationibus levibus animal commoveri, calidis quoque locis coopertum stabulari. Cum coeperit melius esse, herbam minutatim concisam porrigito. quæ si defuerit, hordeum maceratum, ablatisque suis folliculis tufum, in modum ptisanæ paulatim offeratur, & frequenter exiguum.

XXX. Plerumque autem equi ultra vires ad cursum coacti, aut ponderibus prægravati, ac sudore defecti, similia febricitantibus signa demonstrant. Quos sic intelliges: Oculi sublacrimantes erunt, & tanquam subfusi sanguine, præterea spiritum crebrius agit, foenumque fastidit, & de posterioribus pedibus melius se sustentabit. nam primos quasi subtritos tardius ponit.

XXXI. Quod si febris interna fuerit, non facile animal dormiet, & quotidie deterius fiet, interdum furunculos in dorso vel in lateribus habebit: scias, eum a morbo, qui superius disputatus est mallesus, detineri. Cui lotium aliquot dierum tam hominum, quam arietum, per nares infundes. Et sic potiones, que de isto morbo supra scriptæ sunt, dabis.

XXXII. Si autem auctumni tempore cœperit febrire jumentum, statim de cervice sanguinem detrahes, vel gradu tertio de palato; post herbæ trixaginis sextarium, draganti, rosarum ana unciam 1 in pila lignea pistabis, cernesque subtiliter, ex aqua cum mulsa & oleo potionabis, atque ita restitues sanitatem.

XXXIII. Si autem æstate febrire cœperit, totum sudabit, sataget salientibus venis mincturam & naturam simul dimittere, ad terram transverse ambulabit. De coxa media quatuor digitis ab ano venam inquiris, & ex ea sanguinem detrahes. Si autem non invenieris, de cervice tollendus est. Cui hanc potionem pro tempore dabis: Herbam portulacæ plenam manum tundis, succumque ejus cum dragante & ture, & succo rosæ campanæ mulsa addita offeres, potionem non satis grandem, ne plus, quam oportet, infrigides: quia cum quasi splene careat, simul & defectione sanguinis calore privatur.

XXXIV. Hieme vero si febrierit, supra dictas species aridas contundito, diligenterque misceto, & per sinistram narem dato: sanitas consequitur. Febrientibus autem hæc potio utilis traditur: Man-

næ turis uncias 2 semis, yrisillyricæ uncias 6; piperis unciam 1, baccharum lauri, seminis apii ana unciam 1, cum passo potionabis. Item post detractionem sanguinis de matrice aut de palato sic potionabis febrientem: Hyssopi libram unam, abrotani uncias 6, lactis caprini sextarium, amili cyathum, olei optimi uncias 3, herbæ urceolaris succi cyathum unum, misce cum ceteris, & per cornu faucibus infunde, erit salutare remedium. Item alia potio. Lactis sextarium, olei cyathos 2, croci scrupulum 1, myrrhæ scrup. 2. appii feminis cochlearium plenum, miscebis pariter, & dabis ad cornu. Hieme farinam triticeam cum aqua tepida, æstate autem farinam hordeaceam cum aqua frigida dabis in potum. Si febrient, mensuram non des, iliorum autem loca cauterio inurenda sunt, & usta curanda. Item alia potio. Lactis caprini heminam, amili cyathum, ova 4, olei cyathum, succum herbæ urceolaris quotidie potum dabis usque ad sanitatem. Item unctio, qua perfricandi sunt febrientes. Rosæ libram, olei veteris libram 1, aceti heminas 3, lactis caprini libram semis, portulacæ feminis & nucis amaræ ana uncias 6, menthæ vel rutæ quantum expedit. s. teres & commisces, & tepesacto utere, ita ut diutissime confrices contra pilum, & in loco tepido unctum animal coopertumque statues. Item potio alia, si hieme febrierit. Gentianæ unciam unam, aristolochiæ, hyssopi, absinthii, abrotani, singulorum unciam unam, caricarum uncias 6, seminis apii uncias tres, rutæ fasciolum 1, omnia in cacabo cum aqua decoques ad tertiam,

&, cum nigrescere videris, coctum est. Exinde vini heminam misceto, sicut supra scriptum est, & per cornu faucibus infundito.

XXXV. Si quod jumentum ab indigestione vel pletura febricitaverit, naribus spiritum ducet, & ilia frequenter agitabit, anhelitusque erit fervens & aridus, spinam facilius flectet: nam qui ex perfrictione febrit, rigidus est; quia calor membra dissolvit, frigus adstringit. Ex pletura igitur febrienti copiosus sanguis emittitur de cervice, nares aceto perfricantur, ut sternutet sæpius. Venter quoque febrientis si durior fuerit, per anum injecta manu, stercus extrahatur, a cibo abstineat, paucissimum potum per intervalla suscipiat, & unctum supra scripto medicamine, diuque fricatum, loco stabit calido horis tribus aut quatuor coopertum, postea ad ambulandum producet, nihilominus involutum.

XXXVI. Si quando ex vulnere aliquo vel supuratione oris aut faucium nascitur febris, de temporibus, nec non etiam de palato detrahendus est sanguis. De maxillis quoque sive de cervice, & ad postremum quicumque locus febrienti doluerit, ex eodem cum mensura sanguinem oportet auferri. Quod si cibum penitus respuerit, farinam aquæ mixtam ad cibi instar faucibus ejus infundes. Offas quoque de passo facies justæ magnitudinis, & septenas cum oleo digeres, ut possit habere substantiam. Ita denique febrienti utilis est, ex quacunque parte detractio sanguinis fiat, si consideratis viribus animalis mensura servetur. nam ut emissus ratio

nabiliter relevat, ita enormiter ablatuſ evirat vel turbat.

XXXVII. Coactio in animalibus paſſionis eſt nomen, ex qua ægritudinum diverſa genera naſcuntur, ideo ſic appellata, quod ab injuria vel labore vel ex coactione contingat. Quoties enim laſſum animal fatigatione itineris, vel nimietate curſus, vel magnitudine ponderum, non ſtudioſe refovetur; vel æſtate ſitire, vel hieme algere compellitur, vel certe penuriam ſuſtinet cibi, aut hordeo novo, aut foeno peſſimo læditur; & per dies aliquot circa curam ejus nulla adhibetur induſtria: ſic totiſ corporis compago, & interiorum viſcerum diſpoſitio per injuriam & fatigationem vitiatur.

XXXVIII. Ex qua coactione hæc paſſionum genera naſcuntur. Ex perſtrictione enim ſunt epiſtomici, podagrici, phthiſici. Ex æſtu autem evenit gravedo, febris, inſania, capitis dolor. Ex ſudore oritur tumor in cruribus, ſuffuſio in pedibus, febris, ſpaſmus, & tuſſis. Ex humore quoque, qui de naribus profluit, paſſio apertiffima declaratür. A cerebro enim vel a capite venit multa pituita crebra & ſpiſſa. A perſtrictione erit humor tenuis, aquaticus, & frigidus: ex qua re ſunt coriaginoſi & epatici & phthiſici. A colibus & glandulis & arteriis humor erit candidus & viſcoſus, ex quo evenit ſaſtidium & faucium præſocatio & ſynanche. A pulmone autem humor craſſus, ſanguinolentus, & male odoratus emanat, colore pallido. Ex qua cauſa ſunt peripleumonici, vomicoſi, ortomici, & phthiſici. A morbo autem malleo venit humor mul-

tus & crassus, & pallidus. Ex qua re fit ortomicus, profluvius Atticus, & suspirium articulare. A jecore humor erit lividus, yricus, & viridis, & tabidus, non valde crassus, neque olidus. Ex qua re fiunt sciatici, hydropiti, febricosi. Ideo autem signa passionum causasque divisimus, ne ingratus error noceret, & facilius evidens doctrina curaret. Absyrthus hujusmodi de coactionibus prodidit medicinas: Si equus, inquit, coactus de via venerit, oculi ejus intro abibunt vel versabuntur, spirat calidum frequenter atque suspirat, & auriculæ hujus ac reliquum corpus extensum erit. Cujus talis est curatio, ut parum hordei accipiat, fœnumque non multum. Potio autem hujusmodi præparabitur: hyssopi, abrotani ana unciam 1, sampluci uncias 6, fœnugræci libram unam, lini seminis pondo duo: hæc omnia tusa & cribrata in cacabo novo cum sex aquæ sextariis infundis, addisque novem duplices ficus, quæ cum ad partem dimidiam decocta fuerint, universa conteres atque liquabis, præterea vini veteris optimè sextarios tres, mellis heminam, piperis triti drachmam adjicies supra scriptis, rursusque fervere facies omnia, ex qua calidam potionem plurimis diebus dabis, quæ mirifice juvare consuevit. Si de labore itineris suffusio pedum forte provenerit, cave, ne sanguinem calido detrahas, sed requietum pausatumque flebotomabis, hujusmodi beneficio potionis usus: Turis masculi drachmas 2, foliorum caprifici libram, grana piperis 25, fermenti uncias 3, croci drachmam: omnia bene trita in tres partes divides, & expausatum jumen-

tum triduo cum oleo potionabis & vino : si hiems fuerit, tepida os ablues, æstate frigida : si tardius, aut non recte ambulat, sulphurem & refinam calentem ungulis imponis, non semel tantum, sed aliquoties, donec rectus incedat. Si verb ista non profuerint, semissabis eum, ut de ungulis sagitta contactis competenter profluat sanguis, & vulnera traumatico curabis pharmaco. De laxis hæc signa erunt : toto corpore gravabitur, & posteriora crura quasi inligata habebit. postea itaque & pulegio nares ejus & totam faciem fovebis, panem & merum dabis, ut manducet, offeresque ei lactucas vel gramen diligenter lotum atque concisum, consequenter daturus hujusmodi potionem : Succum ptisanæ, passum, ova, oleum rosatum, quæ omnia pariter mixta per triduum dabis, ita ut hordeum primo decorticatum siccatumque manducet. Præmonendum autem est, ne jumento ex coactionis injuria laborantibus pulses venas calenti. continuo enim nervorum contractio & debilitas consequitur. Oportet autem armos eorum & genua vino calido & oleo tepido suffundere, totumque corpus multorum manibus diutissime confricare, & loco statuere tepido, mollia de siccato stercore vel de paleis strata præbere. Posteriolem partem flebotomo laxis non oportet contingi, ne penitus evirentur. Quod si venæ in cruribus tument, & plenæ sunt humore, de coronis sanguis auferatur.

XXXIX. Non minus multæ & obscuræ valetudines in internis animalium, quam hominum, existere consueverunt. immo, si verum quærimus, pro-

pe pares atque confimiles fumus. Nam animalibus ; quia rationales fumus, fola mente præftamus : corporis vero natura communis eft, maxime in doloribus. Dolorem ventris in jumentis Veterinorum imperitia putat facile poffe curari, quod grave, nescit : & ex ventofitate vel confipatione vitium, torfiones vocant & interiorum incifiones, quibus aut præcantationes anicularum more, aut aliquod quafi physicum remedium afferre conantur. Cum quid enim intrinfecus jumentis dolere inceperit, ftatim fe allidunt & volutant, & folius ventris creditur effe caufa, cum plures & difficiles fint paffiones, ex quibus dolor & volutatio illa contingit. & nifi fingulis pro caufarum genere competens medicina fubvenerit, fanitas redire non poterit. Efficaciter autem curare potest nemo, nifi qui internarum ægritudinum figna rationesque cognoverit.

XL. Primum venter ipfe, qui aqualiculus nominatur, totius corporis obtinet dominatum, in cujus capacitate cibus potioque mifcetur, ac per digestionem naturali calore decoctus, feparatis humoribus, partem ad fubftantiam membrorum convertit in fanguinem, & partem in urinas refolvit, partemque fecum trahit in ftercora. Quod fi loca illa præftrictio longi temporis vitiaverit, inteftinorum dolor, & corruptio digestionis neceffario fequitur: nam pars humoris coagulatur ex frigore, & fit conglutinofa in præcordiis, atque in inteftinorum partibus, quæ ducuntur ab aqualiculo ufque ad colum, quod appellatur enteron, retinetur & hæret ; quod Latine jejenum dicitur, per quod in colum

humor pessimus transit, & interclusione sua cibum non patitur ad interiores partes more solito pervenire. Hinc etiam tortura & extensio ventris dolorque cum magno periculo generatur: quæ passio Græce emphragma, Latine præoccupatio dicitur.

XLI. Exoritur & alia causa doloris asperior, quæ Græce chordaplos appellatur, cum præclusa intestina viscerum vento fumove se urgente colligant, usque eo, ut aquam, & cibum, & stercus animalia etiam interdum removere cogantur. Præterea ad similitudinem hominum propter inflationis injuriam, coli quoque dolore vexantur, propter quam necessitatem animalia diverse vehementerque volvendo rumpuntur, quod curari jam non potest, & ideo moriuntur.

XLII. Ilei quoque vitia ex perfrictione hujusmodi humoris nascuntur: qui cum intestina majora & præcluserit, & in eorum sinibus stercora coeperit detinere: prohibet illa ad catachlytum longanosis decurrere (Longanon autem intestinum vocatur, per quod stercus egeritur:) tunc venter crassus vel præclusione ipsa intra viscera increfcit, ac sibimet dolores morsusque excitat vehementes, ex quo jumenta se projiciunt ac volutant, extensisque pedibus calcitrant. sed per impatientiam se sæpe jam jactando ventus increfcit, & mixtus stercori usque ad intestina descendit, nec jam, ut supra, rumpitur, sed jumento, quod in vitium, qui lleos vocatur (ex eo, quod intestina locis suis exclusa, animal quasi elices facere faciunt) inciderit, ea valetudo periculosa est, nisi cum celeritate subveneris.

Hujusmodi autem sunt adhibenda remedia : Aqua calida renes animalis diutissime fomentabis , fœnumque cum calida , ut vapor magis penetret , frequenter apponis , post ciliciis diligenter absterges , oleum vetus & picem liquidam , & oleum laurinum misces , calefacies , & diutissime perfricabis , ita & testiculos ejus perunges , & in auriculas calidum medicamen infundes . Tam diu autem fricabitur , ut sudare incipiat & ventum emittere , ex quo spes ostenditur sanitatis . Quod loco calido statues , ac sagis cooperies diligenter , hanc daturus quotidie potionem . Piperis grana quinquaginta , petroselinum quantum quatuor digiti comprehendunt , ciminæ Alexandrini tantundem , cimini quoque Africanæ tantundem , semen apii , murrham , nepitam , trixaginem , æquis ponderibus , quibus ad dimidiam omnium partem nitrum admiscere te convenit . Quæ omnia bene trita ex vino calido & oleo æquis ponderibus , & melle , quantum satis fuerit , dabis . Hæc autem potio & calefacit , & ventrem resolvit . Quod remedium si tardius subvenerit , faccellos cum fure calentes per totum dorsum & renes animalis imponis . Clysteriabis etiam ex aqua calida & oleo , quod cum sale & melle Afro , & nitro , ovoque miscebis , & ita ventre laxato , & stercora emittuntur & ventus . Quod si clyster defuerit , sal bene tritum & mel coques , pastillosque longos & duros facies , & in anum jumenti interius immittes . Quæ res omnem spurcitiem humoris intus stantem abstrahit , & ad sanitatem perducit , nec est aliud , quod magis valeat subvenire .

XLIII. Sunt animalia, quibus assidue ventris impendit dolor, qui strophus appellatur, & hac ratione concipitur. Interdum sudor animalium vel nimio cursu, vel labore profluens, in internis residet intra ventris intestinorumque compaginem, qui punctiones doloresque præstat interius. & cum totum a labore cessaverit, ac refrixerit corpus animalis, cessat & dolor. Sed cum a labore calefieri cœperit, rursus exoritur, & ideo strophus vocatur. nam frequenter volutatur, & cum surrexerit, terram pedibus tundit, & interdum terram quasi manducare conatur, & jacens videtur quasi pusillum requiescere, & surgens citius ambulare se cogit. Sed ex hac injuria frequenter volutando ventum sibi nutrit intrinsicus, & fit tympanites, ex quo & jumentum rumpitur, & præsens vitæ periculum consequitur. Quod vitium si in perpetuum auferre vultis, paracentesim facies sic: Quatuor digitis sub umbilico veretrum versus, medio climate ventris sagittam injicies, ut non solum cutem, verum etiam peritonæum ipsum aperias. Peritonæum enim dicitur membrana, quæ intestina omnia continet. Ad mensuram autem cum magna cautela peritonæum aperies, ne intestina lædas, & præsens discrimen inferas. Post exempta sagitta subjicies fistulam centimalem, quam mulomedici portare consueverunt; minutis foraminibus multisque pertusam, per quam foras humor emanat, quem suscipies in vase, & invenies limpido lotio similem, tolles vero non minus sextario. Hæc cura etiam illa animalia sanabit, quæ vel stupida vel macra sunt ex coactione longi

temporis, quibus nitrum diligenter cribratum in hordeum debes aspergere, quod omnes asperrimos humores & spurcitas corporis purgat. Sed strophosis dabis potionem superius declaratam plurimis diebus. Etiam acopo termantico renes eorum, totumque corpus perunges, & diebus aliquot a pluribus facies confricari. Ad ultimum renibus eorum causticum induces, & sic revoces ad laborem.

XLIV. Intolerabilem dolorem intestinis inferunt lumbrici, vermes, & tineolæ, quas alii pediculos appellant. nam coagula & aqualiculum intus erodunt, & vulnera faciunt. ex qua necessitate animalia macrescunt, & coriaginosa fiunt, & sine febre non erunt, & celeriter moriuntur. Hujusmodi passionis signum est, cum invenitur humor in ano fabæ coctæ similis: est namque sanies ex illis vulneribus, quæ bestiolæ intrinsecus fecerunt. Jejuna animalia ex hac necessitate vehementius torquentur. nam cum his deest cibus, magis vitalia consumuntur a vermibus. Hi non sunt inflati, & tamen per dolorem se volutant, & in spinam se projiciunt, & caput sibi intra pedes mittunt, & ostendunt doloris sui locum, dentibus ilia sibi quasi scalpunt, & rodunt nonnunquam lumbos, & caudam parietibus confricant. Cum ista signa ostendere cœperint, & crebro clamare, hoc est, vehementer hinnire, scias, eos jam morti esse vicinos. Quibus adhibetur ista curatio: Olei viridis & amari sextarios 2, fasciculum absinthii Pontici concoques: præterea nasturtii feminis, fantonici, coriandri feminis, radicum feminis, sinopidis Pontici uncias sine.

gulas , mirtis & fœnigræci selibram : hæc infusa & decocta in oleo illo facies permanere ; ex quo heminam olei , & aquæ tepidæ heminam dimidiam per cornu dabis. quæ virtus medicamentorum , & lenitas olei , animalia ipsa intus occidit , & foras ejicit. Ex qua potione si per multos dies acceperit , permixto nitro tunso & castoreo , omnes lumbricos & tineolas & vermes discludit a corpore , & cum stercore ejicit , & restituit sanitatem. Alia potio ad lumbricos , tineolas , & cossos : Santonici , absinthii Pontici pulveris , lupini crudi , feminis nasturtii , scobis cornu cervini , feminis radicum uncias ternas , sinopidis Pontici pastillos tres , pollinis ervi uncias 3 , vini austeri sextarios tres , olei Hispani sextarium unum , opopanacis unciam 1 , feminis coriandri heminam : hæc omnia diligenter trita decoques , & quotidie jejunis heminas singulas dabis.

XLV. Sed quia pestes ipsæ sæpius ad coagula se conferunt , & potio , quæ per os data , ad loca , ubi morantur , rarius pervenit , ideo etiam per anum adhibenda sunt clysteria : aceti acerrimi sextarium unum semis , olei viridis tantundem , opopanacis unciam 1 , centaureæ uncias 2 , absinthii Pontici uncias 3 , fantonici uncias 3 , farinæ lupini crudi uncias 3 , ervi uncias 3 , feminis rafani , feminis coriandri uncias ternas , nitri triti uncias 3 , radicis capparum tunscæ uncias 3 . hæc omnia decoques cum oleo & aceto , & per triduum singulos sextarios bene calentes per anum de clystere diffundis animalii. Memento autem , quoties per os potionem das , animal contra clivum teneri debere , ut facilius ;

quod acceperit, ad interiora descendat. quoties autem clysteriabis, caput animalis in valle statues, & clunes ad altiora convertes, ut, quod per clysterem diffundis, ad interiora perveniat. Diutissime autem post potionem in talibus locis animal retinetur, ut facilius necentur vel ejiciantur pestes internæ. Ad cossos & lumbricos specialis potio. Herbaræ cameleontis radicem ex aqua ad tertiam decoques, & cum opopanaxis duabus uncis misces, ac vini heminam, & ad cornu per sinistram narem diffundis. Item alia ad lumbricos. Seminis coriandri quantum una manus ceperit friges, nasturtii quoque seminis tantundem diligenter teres, quæ utraque cum aqua tepida per triduum faucibus infundes. Ad matricis dolorem medicamen. Aloe epaticum, masticem, castoreum, lauri baccas, amoniacum, vino & melle mittis in ollam, & bullita atteres, dabisque ad bibendum.

XLVI. Si quod jumentum calculosum fuerit, hæc signa monstrabunt: torquetur, gemit, extendit se ad conatum mingendi, stillat veretrum ejus guttis materiam, modicum mingit, & plene mingere non potest, quod quotidie patitur. Sed hujusmodi vitium teneris ætatibus plerumque contingit, quod sic invenies: Manum ad interiorem partem mittens, & a cervice vesicæ sub ipso ano ad hippocentaurum versus palpabis digitis, & calculum ibi invenies. Quod vitium difficile curatur. Nam interdum nimio conamine prope ipsum anum vesica dirumpitur, & lotium per anum emittit, & quasi aquæ assimilatur. Ideoque missis digitis per fora-

men, quod fecerit, longanonis, & ipsius vesicæ, aculeo calculum oximis, & curabis clysteriis collecticiis, [id est, quæ glutinent,] ut foramina illa sanentur. Potionabis autem illos duritica potione. Difficilis autem hujusmodi cura est, quia vim patientes ex corruptione vesicæ tortione moriuntur.

XLVII. Quodcumque jumentum ex qualibet causa inveneris volutare, oleo manum perunges, & ipsum anum oleo satiabis: post quod manum in interiorem partem longanonis protendis, & si inveneris ipsum longanonem clibano subtili patere, scias eum strophum pati, & continuo stercora ejicies paulatim ad manum, quibus egestis cito novèris animal percurandum. Si vero manu injecta longanonis præclusionem inveneris, & stercoris modicum, hoc est, duas aut tres pilulas squibala, & præfocatum longanonem, qua manus vix introeat, scias eum emphragma pati & periclitari, & ideo curandi sunt renès medicaminibus supra scriptis, & clystere utendum, quod indignationem intestini resolvat & curet.

XLVIII. Si manum injeceris, & totum ventrem tympano similem pertractando senseris, scias eum ileum pati, & cito periclitari. Et ideo unctionibus calidis fricandus est vehementer & diu. Si ventum cœperit emittere, tunc in illo spes incipit esse vendi.

XLIX. Item si manum miseris, & inveneris valde patere longanonem, & stercora non multa habere, nec esse vehementer inflatum, scias ipsum ventrem dolere, id est, aqualiculum. Cito requie-

fcere solet, si celeriter supra dictas & calidas acceperit potiones, diligenterque ex calido unguento fuerit perfricatum. Si moram curationis non abstuleris, difficile evadet. nam ex hac passione chorda-
 psum fieri consuevit.

L. Si manum miseris, & similiter longanone patere sine ulla inflatione repereris, & non frequenter volutantem se, sed projicientem subinde in dexteram partem, & quasi extensionem interdum ad conamen minctionis, inuenies duritiem in intestinis ingentem cucurbitæ similem, scias animal coli dolore vexari: & quanto durius intestinum inueneris, tanto pluribus diebus dolore cruciatur. Ex qua causa raro periclitantur, & dolent biduo, vel triduo, vel si nimium quinque diebus. Sed quanto inueneris molliorem ipsum locum, tanto velocius mitigabitur dolor. nam quædam stercora in longanone reperies. & erit salubris curatio, si post clysterem vel potionem multum stercoreis adsellatus ediderit. quo facto, statim intestinum, quod a colo induratum fuerat, & tumebat, non apparebit, red-
 dita sanitate.

Ll. Si [vesica] currendo fuerit inversa, similis dolor sine inflatione ex cursus injuria & nimietate frequenter emergit. Huic manum subjicies in anum, & deprimes usque ad veretrum versus, ubi inuenies vesicam ejus lotio plenam, quam a dextra & sinistra parte leniter adducis sursum ad anum versus [cum oleo,] & minctionem provocas tam diu, donec urinam faciat: liberabitur periculo, de quo animalia difficile evadunt.

LII. Sunt alii, qui assidue dolorem ventris patiuntur sine ulla inflatione, nec vehementer se volunt, & quasi in cursu provocant, aliquando se projiciunt, & ilia sibi corrodunt, & quasi scalpunt. In hujusmodi dolore manum immittis in longanone per circuitum, & interiore parte per plurima loca diligenter tentabis, & invenies vermes collectos exisse in singulis locis, & intestinum perungere. ex qua necessitate nascitur dolor periculosus. Digitis evelle eos, qui quidem vix evelluntur, & ipsa tibi in manu cohærent, ut difficile eos projicias. ex qua ratione multa jumenta caudam frequenter parietibus fricant, propter morsum vermium, quos purgare de longanone studiose debes, & potionem dare per plurimos dies. eam, quæ ad lumbricos faciat. ita omnes vermes, quos cossos appellamus & tineolas, purgabis. Similiter etiam qui lumbricos habent in ventre, sic eos convenit mederi. Pice liquida & oleo calido renes & totam spinam cum dorso perfricare oportet tam diu, donec calefactionem patiantur ex manibus. & auriculas eorum & anum ex oleo complebis. ventrem quoque & testiculos perunges. sal tritum cum melle decoctum mixtum in anum subicies, animal [portionibus] crebris ambulationibus potionatum exercebis. Si ex hac ratione non mitigaverit, clysteriis eum calida, & afronitro & sale. Præterea super renes & dorsum saccellos calidos ex fursure pleonos imponis, & tam diu innovabis calefactionem, donec ventum reddat. Potionabis cum potionibus supra dictis & clysteriis, ut a discrimine liberetur.

LIII. Si quod jumentum syncopaverit, his agnoscitur signis: Pigrius ambulabit, tanquam suffusione constrictum. Inter suffusos autem & syncopatos hæc distantia est, ut suffusi, licet tardius a terra levant pedes, flectentes crura incedere solent: syncopati autem universo corpore constricti & rigidi sunt, etiam cum se projiciunt, non sine gemitu & toto corpore decidunt. Hi vero non sine febre erunt, cibum & potum fastidiunt, magis jacere cupientes. qui cum se levare voluerint, impetu conatur exsurgere, sed propter dolorem omnium membrorum tardius exsurgunt. Quod contingit ex magno labore & cursu nimio, vel ex humoribus nimis, cum plurimus sudor fatigatis nervis membra conquasset, unde syncope, id est, defectio nascitur: cujus ista curatio est. Calida cum flore foeni eum fomentabis a spina, armis, & renibus, tepefactumque diligenter tergendo siccabis, tunc vino & oleo calido totum perunges, diutissimeque confricabis: coopertum deinde locis calidis statues, molliaque substernes, ut dormiat. Quod cum per triduum feceris, hac potione refovebis. Myrrhæ uncias 2, draganti uncias 4, croci drachmas 4, meliloti unciam unam, anagallici libram, turis masculi pondus unum. quæ omnia cribrata in pulverem rediges, ex quo duo cochlearia cum aquæ calidæ hemina, & mellis cochlearibus duobus, & olei rosei cyathis duobus potionem dabis plurimis diebus, donec sanum fiat. Etiam vulvis hæc potio, & tensione laborantibus prodest.

LIV. Sæpe ex cursu nimio jumenta sanguis infe-

stat, & per nares emanat, qui difficile, veluti ruptis venis labore & calore, substringitur, & velocissimam etiam postulat medicinam. Succum itaque viridis coriandri, vel si defuerit, porri sativi succum in naribus periclitantis infundes: pollinis triticei drachmam, turis pulverizati drachmam 1, anagallici unciam 1, amyli semiunciam, commixta & in tres partes divisa, ex vino nigro suffundes naribus, sanguinemque præcludes.

LV. Animal sanguine laborare hæc signa declarant: Oculi tumebunt, frigidum erit corpus & cervix, tristitia fastidiumque jungetur, difficileque curabitur. Hac ratione curandum. A cibo potuque temperabitur, somnique indulgebatur copia mollibus stratis, tum de matrice, quantum ratio postulerit, sanguis auferatur, nec potionis cura cessabit. Succum itaque viridis coriandri, vel si defuerit, porri festivi, trixaginis quoque & centaureæ violaceæ, & nitri æqui ponderis mixtura inungitur. Ex quibus tunsis atque cribratis diurnum cochleare ex hemina aquæ tepidæ infundatur faucibus. Quæ potio humores & sanguinem, imminentesque alios morbos purgat, prohibet & sanat.

LVI. Obscuras difficilesque curas prima fronte digessimus, consequenter ad cetera pergentes: sed necessarium credimus ostendere rationes, ex quibus incolumitas jumentorum incorrupta seruetur. Melius enim est diligenti studio custodire sanitatem, quam ægritudinibus præstare remedia. Diligens itaque dominus stabulum frequenter intrabit, & primum dabit operam, ut stratus pontilis emi-

neat, ipsumque fit non ex mollibus lignis, sicut frequenter per imperitiam vel negligentiam evenit, sed roboris vivacis duritia & soliditate compactum. Nam hoc genus ligni equorum ungulas ad faxorum instar obdurat. Fossa præterea, quæ lotium recipiat, deductorium debet habere cuniculum, ne pedes jumentorum redundans urina contingat. Patena, quæ appellatur, hoc est, alveus, ad hordeum ministrandum, fit munda semper, ne sordes aliquæ cibariis admisceantur & noceant. Loculi præterea, vel marmore vel lapide vel ligno facti, distinguendi sunt, ut singula jumenta hordeum suum ex integro, nullo præripiente, consumant. Nam sunt animalia ad edendum avidissima: quæ cum celeriter propria devoraverunt, partem confortis invadunt. Alia vero naturali fastidio tardius comedunt, & nisi separatim acceperint, vicinis rapientibus macrescunt. Cratis, quæ jacca vocatur a vulgo, pro equorum statura nec nimis alta fit, ne cum injuria guttur extendatur, nec nimis humilis, ne oculos contingat aut caput. Luminis plurimum stabulo infundi oportet, ne tenebris affueta, cum producuntur ad solem vel caligent, vel aciem visus imminuant. Æstate in apertis locis, tam noctibus, quam diebus, jumentis libera aura præstanda est. hieme vero tepere debent stabula potius, quam calere. nam nimius calor licet custodiat pinguedinem & reficere videatur, tamen indigestionem facit, & vehementius nocet naturæ. Propter quod diversa genera morborum ex vapore ipso animalibus generantur. Si producuntur ad frigus insolitum, statim ægritudinem

ex frigoris novitate percipiunt. Curandum est præcipue, ut five foenum, five paleas, vel manipulos vicæ pro regionum usu vel copia animalibus præbeas, incorrupta ac bene olentia & munda mittantur. De hordeo quoque non erit sollicitudo dissimilis, ne aut pulverulentum sit, aut lapidosum, aut mucidum, aut vetustate corruptum, aut certe recens de areis sumtum, & ipsa novitate præservandum. Aqua etiam limpida ac frigida, etiam perennis ac profluens ministranda est. Nam quidquid importunius fluit, virus non admittit. Bis in die multorum manibus animalia sunt toto corpore confricanda. quæ cura & mansuetudinem docet, & laxata cute pinguedinis præstat augmentum. Hordeum quoque non semel nec bis, sed pluribus portionibus præberi conveniet. quidquid enim paulatim acceperint, legitima digestionem conficiunt: quod vero semel & enormiter sumserint, cum fumo indigestum integrumque transmittunt. Vicinum vero stabulum convenit esse loco arido, stercore vel paleis mollibus adopertum, in quo ante potum animalia volutentur. Quod exercitium & sanitati proficit, & ægritudinis vitium commonstrat. nam quoties animal, aut non solito more se transvolvit, aut omnino detrectat accumbere, scias illud ex tædio laborare, & ideo separari debere, atque curari. Ad quod opus quoque plurimum juvat, si sæpius & cum moderatione animalia sedeantur. Nam imperitia rectoris & incessus eorum debilitat, & mores, præcipue fervorum impatientia, qui, absentibus dominis, ad cursum equos vehementer stimu-

lant, & non solum flagellis, sed etiam calcaribus cædunt, dum aut inter suos velocitatem cupiunt experiri, aut cum alienis vehementi obstinatione contendunt, nec revocant aliquando currentes, nec temperant. neque enim de damno domini cogitant, quod eidem contingere gratulantur. Quam rem diligens paterfamilias summa severitate prohibebit, & jumenta sua idoneis & moderatis hominibus, scientibusque tractare committet. Post sudorem quoque si æstus sit, pusca os ablui convenit: si hiems, muria. Vinum quoque & oleum faucibus infundi oportebit ad cornu, æstate frigidum, hieme tepidum, ita ut hieme meri sextario, olei uncia tres, æstate autem duæ tantummodo misceantur. Nec convenientium potionum debet cura cessare. nam languor, macies, & tussis, & internorum dolor facile submovetur, si sulphuris vivi semiunciam [1. scrup. 12] myrrhæ scrup. 4. redactos in pulverem, ovoque crudo immixtos cum hemina vini optimi per os dederis. Est alia sumtuosior, sed accommodatior potio ad omnes morbos, quæ & celeriter reficit, & cum intrinsecus purgaverit, curat omnes morbos, tussim veterem, phthisicos, vultus, & quæcunque vexata sunt in opertis. Pisanæ sextarium 1, seminis lini heminam, fœnigræci heminam, croci unciam 1, acronem falsum porci pinguis, vel longanonem, vel si porcina defuerint, caput hædinum depilatum, cum pedibus suis, & cordulis intestinorum mundis, hyssopi fasces duas, cochleas germanas xv, bulbos xv, ficus duplices xx, rutæ fasciculum 1, baccarum lauri, cum vi-

rent, sextarium, dactylos xx, alii capita tria, sevi caprini uncias 6, pulegii sicci fasciculum. hæc omnia purgata leniterque contusa decoques in aqua cisternina, donec acron ille, vel certe caput hædi liquefeat & dissolvatur ab ossibus. propter quod assidue aquam refundis, ne comburatur, sed fervendo pinguescat, vel succus ipse pinguior efficiatur. Post hæc diligentissime colabis ad colum, tum draganti unciam 1 in tres divides partes: ita quod exinde in unam potionem missurus es, pridie infundas in calidam, ut inturgescat. tunc addis passii sextarios 3, & tribus diebus singulos sextarios dabis, ova numero sex, (in die secundo olei rosati ova plena numero 2) butyri uncias 3, (in die tertio) anagallici uncias 3, amyli uncias 3, pulveris quadrigarii felibram, lomenti fabæ felibram. Quæ omnia misces, ut dictum est, æquis ponderibus per triduum divides, & jejunum animal potionabis, & horis aliquot deambulare facies, usque ad septimam, a cibo abstineatur & potu. Animalia vero macie attenuata, non absque studio diligentis revocantur ad corporum firmitatem. Nam oleo veteri vinoque permixtis, & tepefactis in sole, per totum corpus ungentur, & contra pilum multorum manibus perfricantur, ut & nervi mollescant, & cutis laxetur, & sudor erumpat. Quo facto cooperta in pontili strato collocentur. Et si hiems fuerit, condita cum semiuncia apii seminis triti, & olei tribus unciis calefacto per os ipsius oportet infundi. Si æstas fuerit, absinthium vel rosatum cum 4 scrupulis croci, & duabus unciis olei frigidum per os si-

scat, quod itineris attriverat injuria. Allii capita tria, rutæ veteris fasciculum, aluminis sciffi & cribrati uncias 6, axungia veteris pondo 2, stercoris asinini recentis manum plenam, quibus commixtis atque decoctis domi, ut volueris in itinere uteris ad vesperam. Præterea aliud, quod ungulas nutrit & firmat. Picis liquidæ libras 3, absinthii libram 1, allii capita 9, axungia libram 1, olei veteris libram semis, aceti acrioris sextarium unum, universa contundes & misces, & decoques, & ex eo coronas vel ungues animalium confricabis. De palatis singulis mensibus minuente luna sanguis detrahetur. quo facto, si qua est, capitis passio relevatur, & ciborum fastidium tollitur. Oportet autem ferramento concisorio animalium soleas ramulasque purgari, quod evaporat atque refrigerat, & fortiores ungulas reddit. Si animal domi forisque perfrixerit, calidioribus unguentis, quæ multa sunt, lumbi eidem confricentur & cerebrum, potionibusque & pigmentis, & herbis, quarum ferventior est vis, per os continuo oportet infundi, ut perfrictionis incommodum evincatur atque pellatur. Nam si in visceribus permanserit algoris injuria, diversos periculososque procreat morbos. Si vero dierum canicularium tempore æstu animal fatigabitur, vel aquis frigidis est perfundendum, vel in mare flumenve mittendum, frigidis etiam potionibus recreandum, ut necessitati laboris aut temporis aptior medicina succurrat. Sed in equis non solum utilitas, verum etiam decoris ratio servanda est. Nunquam itaque, nisi necessitas passionis exegerit,

de articulis refecandi sunt cirri. Naturale enim ornamentum pedum natura in illis constituit. Cervicem etiam ipsam diligens debet ornare tonsura. Multi enim sicut curulibus, ita & sellaribus jumentis pressius colla radunt. Quæ res licet præstare creditur augmentum, tamen sub honesto fessore deformis est. Alii ita tondent, ut arcum videantur imitari. Nonnulli Armeniorum more crines aliquos in tonsura ipsa per ordinem derelinquunt: sed gratiora sunt, quæ translata de Persis posterior usus invenit. Nam media juba ad omnem accurationem ex sinistra parte tondetur, a dextra vero omnino insecta servatur. Et nescio quo pacto plurimum deceat, quia illud, quod naturaliter laudat Virgilius, imitantur:

Densa juba, & dextro jactata recumbit in armo.

Quod si bicomis fuerit, ut vulgus appellat, mediarum cervicis setas æqualiter oportet attondi, ita ut tam dextri, quam sinistri limitis continuata serie jubarum relinquantur intactæ. Quod nihilominus inventum constat a Parthis, quibus consuetudo est, equorum gressus ad delicias domesticorum hac arte mollire. non enim circulis atque ponderibus prægravant, ut soluti ambulare conciliant, sed ipsos equos, quos vulgo Trepidarios, militari verbo Tomonarios vocant, ita edomant ad levitatem, & quædam blandimenta vestituræ, ut Asurconibus similes videantur. In secco itaque acutaque solo quinquaginta passus in longum, & quinque in latum plenis copiamis digeritur per crassas creta, ad similitudinem facit, quæd alicibus asperius sit, tam dis-

ficulate coronam velocitatis optantibus ingerit, in quo spatio cum equus frequentissime exerceri cœperit, in illos aulices necessario offendit, & priores & posteriores ungulas impingit, & aliquando vel cadit, vel sic offendit, ut cadere videatur, post quod admonitus injuria, tollit altius crura, & inflectione geniculorum atque gambarum molliter vehit. Præterea minutos gressus imitatur, ut inter aulices ungulas ponat. nam si extendere voluerit, offendit in cumulum. Minutim autem equus ambulans commodius vehit, & pulchrius videtur incedere. Potiones etiam hiemales æstivasque conscripsimus, quibus aut conservetur sanitas perpetua, aut vehemens ægritudo pellatur.

LVII. Dum æstus incanduit, hæc potio animalibus commoda est, quia humectat & refrigerat: Croci unciam unam infundes in vino veteri, draganti uncias tres infundes in aqua calida, his adjunges fasciculum viridis porri 1, item fasciculum viridis apii, herbæ portulacæ succi heminam, lactis caprini sextarios tres, ova septem, olei rosei libram, mellis uncias 3, passi sextarium 1, vini veteris quod sufficiat. ex quibus omnibus diligenter commixtis atque contritis, ad cornu per triduum sextarios singulos animalibus dabis. Alia quoque refrigeratoria potio: Vini veteris sextarium, olei libram semis, ova tria, succi coriandri cyathum 1, lactucarum cyathum 1, folleter admisce, & in tres divides partes, daturus per triduum jumentis æstuantibus salutare remedium. Tamen eo momento, quo potionem defusus es, per singula ani-

malia singulas heminas aquæ frigidæ & recens sum-
tæ potioni debes adungere.

LVIII. Hieme quoque potio ista præbetur : Vini
veteris sextarios 3, olei selibram, piperis unciam
1, rutæ viridis uncias 6, cerefolii viridis vel seminis
ipsius uncias 3, draganti uncias 3, feminis fenicu-
li uncias 3, baccarum lauri unciam 1, mellis uncias
6, ova quot volueris, & passî quantum usus exegerit.

LIX. Vere vero & auctumno hæc detur potio.
Costi femiunciam, cassiæ fistulæ unciam, Celticæ fe-
miunciam, petroselini femiunciam, betonicæ fe-
miunciam, glicericæ femiunciam, sagapini femiun-
ciam, spicæ Indicæ femiunciam, saxifragæ, eupato-
rii, meliloti, iris Illyricæ, ana femiunciam, centa-
ureæ, gentianæ, aristologiæ longæ, ana unciam
1, amomi, aristologiæ rotundæ, ana femiunciam,
scinoanthos femiunciam, afari, aloë, ana femiun-
ciam, murrhæ unciam, opopanacis, radicis dracon-
teæ, ana femiunciam, croci unciam, draganti un-
cias 6, castorei unciam, absinthii Pontici fascicu-
los 2. hæc omnia in pulverem redacta ad XII ani-
malia per trīduum sufficere creduntur, ita ut cum
vino optimo digerantur.

LX. (Alia potio, quæ omni tempore exhibetur.)
Costi, meliloti, hyssopi, iris Illyricæ, aristologiæ,
sampsuci, dracontii, afari, draganti, centaureæ mi-
noris, marrubii, gentianæ, spicæ Celticæ folia,
æquis ponderibus misces, redactaque in pulverem
cernes. sed si æstivam dare volueris potionem,
commisces croci, mellis, & draganti quod sufficiat.
Si autem potionem facies hiemalem, addis feminis

piperis, appii feminis, & feminis sinapis. Utroque autem tempore cum boni vini sextario plenum cochleare miscetur, faucibusque animalium diffunditur.

LXI. De urinæ difficultatibus ordine suo multa dicenda sunt, sed viatorium istud, & physicum, & semper paratum te scire convenit. Lutum ex cujuscunque equi lotio factum vino permisces, colatumque per nares infundes, & confestim provocat urinam. Item allium conteres, & in anum injicies & veretrum, mox egerit lotium. Item, pulverem quoque turis cum ovo vinoque permixtum, addito succo apii & caulium, si potionem dederis, provocabit urinam. Item, betas ac malvas ad tertiam decoques, ex quibus aquam calentem ad medium sextarium cum melle commisces, & per os digeres, proderit mictioni. Item, cimicem quoque vivum in aurem equi mitte, & alterum supra naturam in ipso foramine, quo mingit, confrica, facillimum certumque remedium est.

LXII. Itinerum casibus subvenire cupientes, de pluribus pauca, sed manifesta libabimus. Nam animalia sub seffore vel onere dolor ventris frequenter affligit, ut volutentur & procumbant. Semen itaque rutæ silvestris vel hortensis, si illa defuerit, diligenter tritum cum vino calido per fauces oportet infundi. Præterea aquam, in qua usque ad tertiam betæ decoctæ sunt, succumque earum nitro trito solerter admisces, oleique addes heminam, tepesactaque in intestinum per clysterem diffundes, cum prius pronum animal statueris, ut injectum ad interiora

perveniat. quæ si forte defuerit, mel coctum cum tertia parte falis triti cogis in pilulas, ita ut collyria ad ovi magnitudinem facias, similiterque prono animali in intestinum vel quinque, vel septem, aut novem collyria inferere curabis. post solvitur venter & mitigatur dolor. Item, physicum traditur os limacis. neque manu immunda, neque terra, neque dente contactum alligare umbilico dolentis, curare continuo.

LXIII. Plerumque dorsum animalibus aut farcina lædit, aut fella, propter stramenti negligentiam vel oneris injuriam. quod in itineribus interdum necesse est evenire, sed recens tumor hac ratione curatur: Mallonem ceparum, vel ipsas cepas in ferventi aqua decoques, & calentes, quantum corium valet sustinere, tumori superimpones, & fascia ligabis. una nocte omnis aufertur inflatio. Præterea sal tritum cum aceto miscebis, additoque vitello ovi, loca, quæ tumere cœperint, perfricabis, recens indignatio destrieta siccabitur.

LXIV. Cui curæ est animalium salus, potionem superius declaratam, quam specierum numero diapenten Græco vocabulo nuncupant, gentianæ, aristologiæ, murrhæ, baccarum lauri, rasuræ eboris, paria pondera diligenter trita atque permixta, domi, sive in itineribus prius condita, habere oportet in promptu, ut, quoties mœstum aut horridum videris animal, aut morbi alicujus labe tentatum, statim plenum cochleare ex pulvere memorato cum sextario vini optimi per fauces diffundas, & per triduum, etiam equo in labore constituto, digeras,

ut aduersus virus internum subueniat, probata curatio. Tuffienti autem cum passâ heminam dabis, & statim sentiet curam. Si liber, cui jam ponendus est finis, legentium non offendit auditum, sequenti volumine inchoantes a vertice usque ad ungulas ex diuersis auctoribus enucleatas animalium publicabimus curas, ut ordo, qui a natura datus est, in mendi dispositione seruetur, ne indigesta ac membrorum consequentiæ repugnans pagina quærentem confundat, aut tardet.

VEGETII RENATI
 ARTIS VETERINARIÆ
 SIVE
 MULOMEDICINÆ

LIBER II.

PROLOGUS.

MULOMEDICINÆ ars jamdudum vitio cupiditatis & exiguitate mercedis, nullo studiosius discente, collapsa est. Numquid vero exemplo Hunnorum sive gentium aliarum artis ipsius etiam usus intercidet, dum homines refugientes expensas, barbarorum consuetudinem imitari velle se simulant, & incurata animalia hibernis pascuis, & negligentiae casibus dedunt? Quæ res nulli compendium, plurimis attulit damnum. Primo quod barbarorum animalium aliæ naturæ, & ad omnem injuriam durius corpus est. Deinde quod sic instituuntur a parvulis, ut nec potionem medicinalem requirant, & hibernis pascuis vigeant, ac sine pernicie frigora pruinæque sustineant. Nôstra vero jumenta & mollioris generis sunt, & tectis frequentioribus assueta, calidissimis etiam stabulis imbuta, cum indignatio-

nem ex aliqua necessitate contraxerint, continuo in aliquod genus incidunt morbi. Diligens itaque paterfamilias, cum mortibus animalium suorum & cum medicinæ expensis atque mercedibus faciat rationem, intelliget, unius vilissimi jumenti pretium ad multorum, quæ sine dubio peritura sunt, si curata non fuerint, salutem posse sufficere.

C A P U T I.

IN universo animantium genere caput obtinet principatum, quod eminentius ceteris, dominatum quendam circa loci ipsius conditionem sortitur. In eo est odor, gustus, auditus, ac visus: quod quantum habet potestatis, tantum sustinet ex labore discriminis. Causas itaque, ex quibus ægritudines generentur, & signa, per quæ qualitas eorundem possit agnosci, curas etiam, quarum medela sanitas revocetur, per ordinem indicare tentabimus. Plerumque autem in corporibus jumentorum indigestionis vitio sanguis corrumpitur: quod evenit, cum ex æstu vel frigore debilitata sunt membra, & in capite frigus sanguis vertitur in virus. tunc enim repletis venis cerebri membrana distenditur, & somni salubritatem frequenter excludit. Ex quo necessario dolor capitis, mœstitia, & imbecillitas subit. Quæ valetudo & prima videtur, & levior, si velox medicina subvenerit.

II. Ceterum cum noxius sanguis membranam cerebri & ex una parte pertuderit, & eandem dolore nimio cœperit prægravare, efficitur animal appio-

sum : cujus & mens hebetatur, & visus. Nam cerebri incolumitas & oculos pascit & sensus. In qua passione, quia una pars capitis prægravatur, tanquam ad molam vadit in gyrum.

III. Cum vero medium cerebrum corrupti sanguinis virus infecerit, animal freneticum redditur, ut repente saliat, & velut effugere velit, parietibus se tanquam irregibilis impingat, nec possit ratione aliqua contineri.

IV. Cardiacus is est, cui cor dolet. Cardiacus autem fit, quoties sanguinis illa corruptio stomachi vel thoracis impleverit venas, cerebrumque percusserit, cor etiam pestiferi humoris laebe constrinxerit. Quæ valetudo inducit mentis alienationem, & corporis sudore monstratur, ex quo difficillime liberatur.

V. Quod si appiosum simul passio thoracis invenerit, facit continuo rabiosum. Ex ardore enim nimio jecinoris & sanguinis, venæ cordis nervique præfocantur, ex qua constrictione fit dolor ipsius loci usque adeo, ut mordendo se comedit. Ex quibus valetudinibus si animal fuerit liberatum, & post curationem aliqua pars cerebri fuerit imminuta, vel tumor subcreverit, ineptum jumentum, pigrumque redditur. & in illa parte capitis, ubi vitium remansit, difficile se gyrahit, & ex eo latere se parietibus jungit, & tarde incedens, non sentiens plagam, ambulaturæ gratiam perdit, & erit submisso capite, & cum stare coeperit, cum tarditate se movet, minus etiam videbit, nec cibum nec potum recusat. Quem si curare volueris, cyclo-

curabis. In omnibus supra scriptis valetudinibus, primum de temporibus minuendus est sanguis, sed & de matrice aliquando tollendus. Cura autem pæne omnium similis est, cujus ordinem sequentia declarabunt.

VI. Memineris autem, omnes valetudines capitis, præcipue veteres, periculosas, cyclo oportere curari. Cui hæc observantia & ordo est adhibendus: Triduo ab hordeo abstinebitur animal, temperabitur etiam mollibus cibus, post diem tertiam de dextra ac sinistra, prout ætas aut vires, vel valetudo permiserint, de matrice sanguis auferetur. Quo factò, per triduum viridi caulicorum ac lactucarum sustentabitur cibo. Primo uno die a cibo eum sustinebis & aqua. novo autem die offas caulium cum liquamine & oleo optimo temperatas non minus viginti digeras, cui nihilominus lactucam dabis in cibo ter in die. post potionem bibere semper incipiat. Si vero venter vehementer solvi inceperit, caulium offas dare desistes: sed dabis paleas & fures, ita ut sequente die penitus nihil manducet, sed solam aquam percipiat ad bibendum, ac postero die inducatur in cellam balnei calidam, & sudet. Opus est autem diligentia, ut reducatur celeriter de calore, ne intercluso spiritu pereat: tunc extergetur diligenter, vinoque & oleo largiter perfricatus, accipiet cum nitri pulvere folia rasani conspersa, quantum commodum est. Postmodum cum radicibus cucumeris asinini viridis minutatim concisis oleum optimum misces, & in vase novo ita decoques, ut tertiam perdat. ex quo singulas

heminas per capita animalium per triduum dabis, ut potio ventrem resolvat. Sed si ultra modum fluere coeperit, lenticulam & hordeum pari mensura friges, & de his singulas bilibres per dies singulos cum furfure & paleis dabis. Quinque itaque diebus operam refectio*n*i ejus impendes, & leviter exercebis, ut intelligas, quantum vires corporis sanitasque profecerit. Post hæc eum pro arbitrio despu*m*abis. Sequente die caput ejus purgabis exorica, vel radice Dianaria, quam Artemisiam dicimus: si hæc non fuerint, ex liquamine optimo cum oleo mixto. cujus caput pedesque connectis. Cum bene purgatum agnoveris, solvito, butyrum ex oleo roseo solutum infundes in nares, ut illo purgationis mitigetur asperitas, ita ut singulæ cotylæ singulis naribus infundantur. Si supra dictæ portiones non solverint ventrem, mellis, hellebori albi pondus unius denarii cum hemina dulcis vini bene tritum in potione recipiat, vel certe scammonie pondus duorum denariorum diligenter tritæ cum dulcis vini hemina simili ratione diffundes in fauces. Quod si venter ultra modum dissolutus discrimen importat, anagalicum succo ptisanæ ad restrictionem ipsius dabis, lenticulamque & hordeum frixum, singulas bilibres cum paleis & furfure præbebis in cibo. Ad ultimum, partes, quæ in causa sunt, sinapizabis diligenter, sinapizatum caute ferro, vel quod utilius creditur, cuprino combures, u*s*ta curaturus ex more. Potionem quoque ex antidoto polygreffo per dies plurimos dabis, & exercebis leviter, & ad cibaria ipsius aliquid per partes semper

adjunges, donec ad pristinam consuetudinem revo-
cetur. Insanabiles valetudines cyclo affirmantur
posse curari, id est, insani corroborari. Caduci cy-
clo curati uruntur in capite : morbidi vero, dysen-
terici, coriaginosi, orthopnoici, strophosi, cyclo
curentur in renibus.

VII. Cerebrum plerumque diversis passionibus
commovetur, quod his deprehenditur signis : Am-
bulabit pravus, & frequenter offendet, & toto se
corpore commovet. Cujus ista curatio est : Baccas
lauri numero **xx**, nitri selibram, rutæ manipulum :
quæ omnia diligenter trita, cum aceto non acri,
& oleo optimo rosaceo commixta, hieme calefa-
cies, perunctoque oleo capite ejus & cerebro, vel
auriculis cerebellum de lanata pelle convolvit. Quæ
si forte defuerint, farinam hordeaceam refinamque
miscbis, ex quo cataplasma confectum cerebro
oportet imponi. Præterea ceram oleo cyprino con-
jungis, & linteolo inter auriculas ad ceroti instar
imponis. Sed & reliquum corpus potionibus refo-
vendum est. Tres fluviatiles cancos conteres dili-
genter, & cum duabus unciis succi caulium, addito
lactis sextario, olei duobus cyathis, permiscebis,
& colatum per os diffundes ad cornu. Quorum si
inopia est, mellis cyathos duos, aquæ calidæ sex-
tarium **i**, coquito : ex quibus pastillos facies, &
in aqua frigida dilues, & dabis in potum. Præterea
si hieme curaveris, farinam triticeam ; si æstate,
hordeaceam, aquæ frigidæ adinvicem amuli per-
mixtam, in potione præbebis.

VIII. De capitis dolore multi auctores multa

dixerunt. Cujus hæc sunt signa: Tumor circa oculos apparebit, pabulum recusabit, lingua ejus & palatum labiaque tumebunt, quanto vehementius increverit morbus, tanto exoritur amplius tumor: ambulantes toto corpore vacillant, umbramque suam velut odorantes expavescunt. Cujus passionis ex corruptione sanguinis nascitur causa, cum indigestio ciborum naturali meatu intercluso, vel certe derelicto, in eas venas, quæ circa tempora sunt, defluit, membranamque cerebri vitiat. Cui sanguinem de temporibus oportet minui, & continuo oleo acetoque permixto caput largiter perungi. Quod si hiems fuerit, hordeum pridie infundes in aquam & decoques, calidamque in sacellos immittes, jumentorumque caput fumentando diutius vaporabis. Alii auctores tolli de palato sanguinem jubent. Tunc cimoliam cretam ex aceto infusam, & merdam bubulam recentem cum nitro trito miscent, & in cacabo super carbones decoquunt, calidumque cerebro languentis imponunt, aceto rigantes, ne creta adstringatur ad pilos usque, cum prius calida fumentaverunt caput. Dolorem capitis prope ad insaniam ista signa demonstrant: Quoties grave est, & in præsepio se deponit, lacrimæ frequenter oriuntur, auriculæ stabunt, oculi graviores erunt, anhelitus creber, aridus pilus, tremores frequentes, tristis aspectus. Quem imprimis ab aqua abstinebis, ne nimium bibat; de utraque parte colli sanguinem detrahes; caput, sicut scriptum est, curabis.

IX. Distentionis quoque valetudo ad capitis præ-

cipue causam refertur. cujus hæc erunt signa: Impediente caligine obscurabitur visus, tremor & sudor totius corporis insequitur. quod vitium contingit ex aqua, si sudans jumentum biberit: vel ex indigestione cibi, si non dormiat, vel substrictus manserit. Huic capitis membrana distenditur. quæ passio ceterarum valetudinum & fons probatur & mater, nisi enim inter initia curaveris caput, ut animal dormiat competenter, fiunt appiosi, insani, rabiosi, frenetici, cardiaci. Igitur cum animal distentionis ægritudo comprehenderit, de cervice eidem sanguinem tolle pro magnitudine corporis & ætatis. Et si ætas erit, oleo & aceto caput totumque corpus perunges, & diutissime confricabis, loco refrigerato & opaco inclusum continebis, substernes etiam stercorea ficca vel paleas, ut provocet ipsa mollietates ad cubandum. locum calidum declinabis, nam impedit somnum. surfure, vel paleis, vel foliis lactucarum reficies. præterea potum præbebis exiguum. cum convalescere cœperit, modicis ambulationibus exercebis. ubi idoneum visum fuerit, ad cibaria largiora infusum hordeum ad pristinam consuetudinem paulatim per incrementa revocabitur. Si die septimo non profecerit, sanguinem iterum de temporibus emittes, & caput sine intermissione curabis. Potionem dabis, qua sanantur appiosi: Nasturtii feminis, apii feminis, feminis lactucæ, anagalli, petroselini, aneti, papaveris silvatici feminis uncias singulas, piperis scrupulos 3, croci drachmam unam. Quæ omnia bene cribrata atque commixta ex aqua temperabis. trochiscos facies, ut

habeant non minus, quam singulas drachmas. In dieta unum trochisicum in aqua dissolutum per os digeres. quod quotidie oportet fieri, donec sanitas redeat. Si non appetit cibum, singulos trochiscos solutos cum succo ptisanæ quotidie præbebis. Vinum nunquam dabis. Capitis enim valetudo sumto mero deterior efficitur.

X. Si quod jumentum appiosum fuerit, in præsepio incumbit, oculos tenfos habebit, micabit auriculis, visus caliginem patietur, & gyrat in circulo tanquam ad molas.

XI. Quod si etiam fuerit conversus in rabiem, sic intelliges: Subito hinniet tanquam sanus, parem suum appetit morfu, vel hominem, præsepia, aut ilia sibi mordicans rodit: quem sicut appiosum curabis. Prorsus abstinebis ab hordeo, mollibus cibariis sustentabis. Præcipue tamen apium viridem, quantum voluerit, præbebis. Sanguinem de temporibus aut de cervice emittes, loco tenebroso statues, caput eidem hujusmodi acopi confectione curabis: Opopanacis libram 1, resinæ, terbentinæ ana uncias 2, galbani unciam 1, resinæ frixæ uncias 3, masticis tritæ uncias 2, olei veteris libram 1. ex hoc ei cerebrum & auriculas confricabis, oleum tamen solum ac liquidum in aures ejus suffundes. cujus tamen prius quam acopo utaris, faccellationibus caput cerebrumque vaporare te convenit, & caput apposito cerebello communire. Potiones quoque ex trochischo superius memorato quotidie præbebis, collyrio acri inungis assidue, ut caligo ex oculis possit auferri. Quæ cura si non profece-

rit, caput & tempora sub ipso protocomio semisse inurij cauterio, quod & super venas temporales facies. Plerique tamen, facies ne deformet jumentum, solo tabulare palati confecto, sani fieri possent. Fervor enim foci debilitatem capitis tollit, & membranam menti pristinae, sanitatique restituit.

XII. Alii auctores insanientis jumentu ardentes & sanguineos oculos & humore suffusos, stantes auriculas dicunt vel micantes, ut ad instar indomitum nec capi possit, & captum, parietibus se illidens conetur effugere. terram pedibus fodiet, & multum slegmatis ex ore profundet. quod hac ratione curatur, ut auferatur ei sanguis de angularibus venis, de palato, & post de cruribus. a cibo eadem die abstineatur & potu. Alia autem die aquam frigidam dabis ei bibere. Auferantur stercora, quae in ano ejus sunt, per quatrimum continuato clystere, curabitur venter, ungetur cerebrum, secreto collocabitur loco, accipiet in substantiam porros, & herbam mollissimam, aut mollissimum foenum. His potionibus percurandum: Pulveris turis drachmam 1, aceti albi sextarium 1, radice panacis unciam 1, herbae saxifragae uncias 3, ex aqua mulsa per os dabis. Lactis caprini sextarium unum defundis in fauces. quod si defuerit, ciminum rusticum pondo duo in pulverem rediges, additoque olei optimi uno ebulo, ex aqua mulsa diffundis ad cornu. Sed ceteris potio haec aptior creditur: Apii unciam 1, jusquiami unciam 1, seminis apii unciam 1, seminis lactucae uncias 2, papaveris silvestris unciam. quae omnia in pulverem redacta commisceas,

& unum cochlearium magnum ex aqua dabis, vel si cibum non accipit, ex succo ptisanæ. obscuro & frigido, & laxiore loco statues, silentiumque præbebis, ut dormiat. prius tamen oleo ac pice liquida caput perunges, auresque complebis, tempora etiam munies cerebellare vel fasciis, myrtam quoque aridam conteres, & aceto oleoque miscebis, corpusque ejus totum diutissime confricabis. Solent constringi & obrui stercore, ut sudent & dormiant. Quibus si somnus venerit, afferet sanitatem. Rabiosum vero jumentum eadem omnia, & majora ostendit, quam insanum, nam & alia animalia comedit, & facit ipsa contagione rabiosa. Plerumque etiam moribus intestina sua extrahunt, & hinnunt fortiter. Quæ valetudo ex nimia sanguinis abundantia & ardore contingit. Curatur autem observatione & potione superius declaratis.

XIII. Chirurgia appellatur, quodcunque secatur ferro, vel cauteriis uritur. quæ cum sit omnibus membris animalium, præcipue tamen capitis necessaria est medicina. Quodcunque igitur jumentum in qualibet parte fregerit caput vel nudaverit casu, follicite curandum, ne indignatio vulneris in nervos cerebrumque penetrando periculum generet. nec in primo medicamentis uti acrioribus convenit, sed magis melle curare. cum ad maturitatem venerint illa, quæ fracta fuerant, ossa laxantur, tenta sollerter, & mobili manu vel forficibus eximito. Reliqua fragmenta ossis, quæ asperata sunt, ferramentis cædito atque perradito, ut carnem facilius inducant. nunquam enim clauditur vulnus,

si non raseris, donec sanguis per os ipsius respondeat. In quo major est adhibenda cautela, quia solet in locis ossuosis & commissuralibus fistula fieri. quæ cum evenerit, parumper injuria afficit vulnus, per quod non sanies, sed humor liquidus emanat, nec unquam deducta cicatrice solidatur. Quod si evenerit, hac ratione curabis. Papyrum per ipsam fistulam trajicies, ita ut capita papyri, quæ extra fistulam eminent, ex utraque parte alligas lino, ne cadat, & diebus v, vel pluribus, donec callositas fistulæ papyri distentione turgescat, & majus vulneris foramen fiat. Tunc ad mensuram vulneris ex fistulari medicamento collyrium faciens, exemto papyro intra fistulam injicies, ut impleatur ex integro, plane ne excidat, munies diligenter. Post dies quatuor vel quinque solvis. si fistula ceciderit, traumatico curabis, quod vulnere semper immittes, donec spissa sanies & non multa in eo loco reperiat. Cum autem jam limpidum videris collyrium, fac pollinem herbi, & tus masculum tritum æquis ponderibus cum melle decoquito, & plagæ ipsi imposito, per dies plurimos quotidie curato ita, ut deprimas ipsas partes vulneris, quatinus junctæ citius cohærescant. Si graviter offenderit caput, ut cerebrum vexet intrinsecus, continuo de temporibus sanguinem eidem oportet auferri, & spongiam aqua, si æstas fuerit, oleo roseo, & aceto æqua parte commixto capiti ejus imponi, fasciæque connecti, & cibos virides præberi. si nec ipsos appetit, quia omnem cibum recusat, fabam moles & convertes in pollinem, farinam quoque triticeam pa-

riter admisces, & cum mulsa per cornu ad substantiam animali tam diu faucibus ejus infundes, donec cibos virides appetat, quos aqua marina vel salsa oportet aspergi.

XIV. Aurium ut vicinitate proxima, ita periculi non discrepans cura est. quæ si casu aliquo fuerit a radice contusa, & collectionem fecerit, eam cum maturaverit, scalpello secato, & pus finito fluere. tum linis aceto acerrimo & oleo per triduum, quarta die traumatico curato, donec sanetur. Etiam si cartilaginem vexaverit, ejusdem medicinæ observatione proficiet. Si vero a radice auriculæ, vel commissura capitis tumor magnus cum duritia existabit, ex fœnigræci & lini semine, & tritici poline cataplasma imponito, maturatam collectionem scalpello secato, ita ut inferius plaga spectet, quantum humor per prona decurrat. Vino, oleo, & sale mixto infusos lemniscos inducis, & vulnus per quadriduum fovebis, post traumatico uteris. sed difficilis cura est, quia fistulæ in talibus locis frequenter oriuntur. quæ si evenerint, supra scripta curatione curantur. Si tamen ægritudo vulneris ulterius etiam post medicamenta procedat, vicinæ urendæ sunt partes, & cauterio in ipsis collectionibus infigenda sunt puncta vehementius, ut & cutis, & causa perrumpatur interior. post sollerter usta curanda sunt. Non enim aurium est negligenda curatio, ne ex dolore nimio generetur insania. Primum purganda est auris diligenter intrinsecus, ut auferatur, quod dolorem movet, aut lædit. Si nihil invenitur, spongiam nitro & aqua molliter in-

fundes & dilues, unamque noctem intra auriculam infusam spongiam manere patieris. Die tertio nitro & aqua calida fovere incipies frequenter & diu, donec dolor recedat. Quod si aqua fuerit ingressa, oleum vetus & acetum æquis ponderibus adjecto nitro in aurem mittito, & succidam lanam superimponito. Si vulnera fuerint, lyparem auribus inferes, & curasti.

XV. Quodcumque jumentum in oculis tritiacem patietur, id est, ut pili aliam palpebram urentes lacrimas moveant, visumque conturbent, hac ratione curatur. Non longe a pilis ab interiori parte scalpello plagam dabis in cute palpebræ, post forpibus per longum ad mensuram oculi fasciolam præcides, & impositis fibulis consues palpebram foris versus, ut oculus sine deformitate recipiat visum & gratiam naturalem. Tunc vero optimo oleo, nec non etiam muria infusam spongiam superpones, & oculum fasciabis. Post die quinto solvis, tunc intrinsecus oculum collyrio curabis: de foris vero tetrapharmacum impones, non prius fibulas ablaturus, quam duxerit cicatricem. Nihilominus & cadentibus fibulis, collyrii cura non deerit, ne caro rursus superflua excrescat. Sed plerique adhibent cum deformitate compendium, ut partem, quæ prominet, ad mensuram naturæ forpibus amputent, pusca, quæ frigida sunt, propter fluxum sanguinis foveant, oculum collyrio intrinsecus curent, ne indignationis necessitate lædatur.

XVI. Suffusio sicut hominum, ita jumentorum impedit visum, cujus tria genera ab auctoribus in-

dicantur : stenocoriafis, platycoriafis, hypocoriafis, Græce pupula nominatur. Stenocoriafis dicitur, cum constringitur visus & vires amittit. Quæ hac ratione curanda est, ut sanguis de temporibus auferatur : radicem quoque fœniculi, & herbam chelidonium, vel rutam decoques ad tertias, & cotidie ex ipsa aqua, quantum manus patitur, oculus foveatur. Inunges etiam collyrio opobalsamo, quod suffusionibus prodesse consuevit. [Adversus infestantes pilos tertia cura est, ut leni tenuique cauterio genæ, quæ procreverint, inurantur, quo facto, ducta cicatrice contrahitur pellis, & palpebra altius elavata a pupilla cursu pilorum arcet injuriam.] Platycoriafis autem est, cum se ultra naturalem modum pupilla diffundit, & eripit visum, nec curari ullatenus potest. nam sicut ovi vitellus casu aliquo disruptus in priorem formam coire non potest, ita semel pupilla diffusa recipere non potest usum videndi. Quod evenit equorum sudore, dum membranula, quæ continet lumen, indignatione caloris disrumpitur : vel certe sollicitudo longi itineris ad indignationem jumenta compellit, aut læsum oculum dominus curare neglexerit. Quod cum accidit, oculus videtur incolumis, nullis lacrimis, nullo sanguine, nulla indignatione prodit injuriam, sed visus tantum declaratur indicio, quod in pupilla ipsius imaginem tuam, tanquam in speculo, videre non potes. Hypocoriafis autem a capitis humore descendit, & in uno oculo sese primo ostendit, postea etiam ad alterum transit. Intelligitur au-

tem humore vel lacrimis. Continuo sanguinem ei de supercilio, vel de ipsa parte temporum detrahes, fomentabis ex tepida aqua, in qua radices fœniculi decoctæ fuerint cum ruta. Præterea inunges collyrio opopanato & opobalsamato. Quod si institeris medicinæ, per lacrimarum cursum consuevit sæpius caligo sanari. Temporales quoque venæ cauteriis inuruntur, & meatum humoris excludunt.

XVII. Quod si viſ passionis intulerit cicatricem, diligenter attende, quo colore sit membrana, quæ apposita pupillæ impedit visum: si auroso colore fuerit, insanabilem scias: si candida nimium, etiam noveris non posse curare ipsam. Si vero spissa fuerit, colore oleagino, mucosæ similis, per paracentesin ad hominum similitudinem, cum fuerit maturata, curatur. Jumentum igitur pridie temperabis a cibo, vel potu maxime prohibebis, in loco molli elides, caputque ejus & cervicem apte collocabis. ita patentem oculum facies, ut claudere non possit. deinde ab ipsa fronte paracenterium inter tunicas oculares subjecito, ne pupillam tangas, aut aliquid lædas interius, sed ipsum album de superiori parte, ubi hypochysis posita est, capitello paracenterii deorsum deprimis ad palpebram inferiorem subtiliter. Quod si depositum fuerit, non prius paracenterium eximas, nisi clausum oculum penicello calido diutissime vaporaveris. solet enim resilire. Quod si ita evenerit, reprimito, donec ita componatur, ut resilire non possit. Cum itaque intellexeris claritatem pupillæ sine ullo obstaculo hypochysis, tunc eximes ferrum, & invenies animal vide-

re. Curabis sic. Ex oleo roseo & ovi albo anacollima facies, lanam infundes, & super oculum curatum impones, ac desuper fasciabis. Caveto, ne ipsa die manducet, & moveat oculum agitatione maxillæ; sed tamen, si voluerit, bibat. Altera die solvis, & calida fomentabis diutissime. deinde fœnigræci succum in oculo subfundis, & rursus anacollima supra dictum similiter imponis, fasciabisque. Quod cum per triduum, aut quadrivium feceris, oculum solvis, & fœnigræci succo fomentabis, ex melle optimo Attico unges, donec cicatrix se confirmet & oculus.

XVIII. Est aliud vitium ejusmodi, ut interdum oculo album inducat, interdum limpidet: ex qua passione lunaticum oculum veteres nominaverunt. Cujus ista curatio est, ut de ipsa parte temporum detrahatur sanguis. interpositis diebus, sub oculo nihilominus sanguinem oportet minui. Cotidie quoque calido fomento oculum curabis deorsum; intrinsecus autem inunges collyrio thermantico & acerrimo per plures dies, donec recipiat sanitatem. Si nihil ex hac ratione profecerit, venas superiores in temporibus supra ipsum locum, qui sustinet passionem, diligenter perquires & inures, ut humor noxius possit arceri.

XIX. Quodcumque jumentum in oculo habuerit staphyloma, incurabile est: talis tamen curatio consuevit adhiberi: Desub oculo sanguinem ei detrahes, & fomentabis calida cum radicibus fœniculi & rutæ decocta, inunges etiam collyrio non valde acris: si vulnus fecerit & deplanaverit, ex succo

scenigræci fomentabis, & inunges collyrio leni; quod facit ad tunicas ruptas, donec se cicatrix cum planitie claudat, tunc uteris acriori collyrio, & per dies plurimos, donec quæcunque pars æquari possit ad naturæ similitudinem, compleaturque, ut non deformatur obtutus.

XX. Si casu aliquo animal oculum impegerit aut confricaverit, vel ex percussura læserit & album induxerit, etiam si totus oculus præclusus sit, tamen experimentis hac ratione probatum est cito posse curari. Hederam colliges terrestrem, & in pila mundissima diutissime contundes, succum exprimes, ex hoc animal inunges: potestate medicaminis, quamvis desperata, consumitur albugo. Sed si terrestrem hederam non inveneris, sive baccas hederæ, sive folia contundes, & succum exprimes, & ex eo succo inunges. Si hoc quoque difficile videbitur aut morosum, paululum aquæ frigidæ cum foliis hederæ diutissime contundes, succum exprimes, & per siphonem ei in oculum defundis. Quod cum per dies plurimos tam mane, quam ad vesperam feceris, album omne tolletur. Sed si vinum miseris optimum & recens, efficacius curata sanat.

XXI. Aliqui auctores dixerunt, si dexter oculus suffusionem susceperit, vel album incurrerit, dexteram partem naris, si sinister sinistram diligenter inspiciet: in ipsa callositate narium foramina subtilissima inveniet, quibus tenuis inferenda est fistula, per quam ille, qui curare debet, os plenum vino insufflet, ut merum per foramen illud penetret. Quo facto oculus incipiet lacrimare. Velocius autem pro-

ficiet, quia per interiores venas meri virtus ad oculum penetrat.

XXII. Jumentum in oculo in offe percussum, si tumorem fecerit durum, callosum, & ossilagini similem, hac ratione est curandum. Dejecto animali contra causam ipsam cutem aperito, & ossis cisorio gingivulam, vel cartilaginem, vel os, quod ex se excrescere cœperit, cædito, ut deplanes ad similitudinem partis alterius. Si apte deplanaveris, aceto & oleo linteolis vel licinio addito, locum ipsum comples, & fasciabis. tertia die solves, & similiter curabis per dies 5, donec fervor desinat. post traumatico uteris. Catastolico quoque medicamento libraturam cutis consumis, quam diu limpidum vulnus curetur & adæquetur. Quod si ipsum os concarnari non potuerit, tam diu cotidie eradicato, donec sanguinet atque concarnet, ita ut medicamenta congruentia vulneri imponas. Quod si post sanitatem causa eadem crescere cœperit, punctis cauterio subtiliter urito. Oculorum epiphora infra oculum detractus sanguis emendat, si usque ad sanitatem melle optimo inungatur assidue. Præterea prodest eidem passioni: myrrhæ pondus denarii unius, crocodili stercoreis semiunciam, salis armoniaci semiunciam, sepix ossium semiunciam, mellis Attici cyathos 2: ex quibus omnibus tunsis atque permixtis oculum perunges. Magnæ lippitudini adhibetur tale remedium: Myrrhæ troglotidis unciam 1, turis masculi, croci Siculi, limpidis Cypriæ, æris usti, ana uncias 2, teres simul, consparges & cernes, aquæ cœlestis, & Falerni vini,

mellis Attici adjicies quantum sufficit, in vase vi-
treo condes, & cum necesse fuerit, uteris. Si casu
cilium ruperit, fistulam dabis, & mannam turis cum
ovo impones. Discutit cicatricem oculorum ejus-
modi compositio : Spicæ nardi unciam semis, salis
armoniaci uncias 3, catimix unciam semis, croci
unciam 1, piperis semiunciam, in pulverem con-
vertes, & uteris. Albi vitia deterget ista curatio :
Sepiæ marinæ ossis rasi scrup. decem, croci scrup.
duos, salis armoniaci scrupulos 2, myrrhæ, cro-
codili stercoris scrupulos duos. Item, album sive
glaucomata emendat, vini Aminei veteris sextarii
tres, gariofli sextarius, mellis unciæ tres, quibus
omnibus decoctis uteris. Album tollit, si ex humore
vel percussura evenerit : Sandaricæ unciæ 2, ossis
sepiæ combusti unciæ 4, piperis albi semiuncia,
salis armoniaci unciæ 2, cum melle permixtis. Ci-
catricibus oculorum medetur jejuna saliva, si cum
sale mandat in ore, & expuat in oculum. Sal
quoque tritum cum osse sepiæ, & sinapis agrestis
semine. Collyrium nardinum : Opopanacis scrupu-
los 2, violæ uncias 2, spicæ nardi, cassiæ, marru-
bii ana semiunciam, croci Siculi unciam semis,
olei semiunciam & scrupulos 4, piperis albi uncias
sex, gummi scrupulos 5. Item alia confectio col-
lyrii : Æruginem æris & salem optimum æquis pon-
deribus; & aceti quantum sufficit misces. Necessa-
ria compositio : Rutæ scrupulos 4, turis masculi,
stercoris columbini, murium, olei, croci, mellis,
catimix, olei rosati ana scrupulos 4, diligenter trita
miscbis & uteris. Si verò oculus ictu vulneris in-

fanabilis redditur, & , (ut mulomedici dicunt ,) canchremata fecerit, ne periculum mortis incurrat, ervi pollinem cum oleo roseo & ovo simul immitto. Cum purgatum vulnus fuerit, cum melle Attico inungito. Sunt & alia multa collyria, quæ, quia eandem vim eandemque species continent, enumerare superfluum duximus.

XXIII. Plerumque strumæ, vel parotides, aut scrophulæ jumentorum guttur infestant, & faucium tumorem producant. Nam & subrecto sunt capite, & tanquam ab stranguria præfocantur. Hos primum fomentis calidis, & cataplasmate ex polline hordeaceo, & resinæ unciis tribus mero valido coctis curari expedit: & cum collectio fuerit maturata, scalpello secari opus est, & quidquid collectum fuerit, emittere, & aceto, & sale, & oleo infusos lemniscos subjicere. ceteris quoque diebus traumatico & medicamentis aptis sollerter curare, si vulnus pateat, dum sanetur. Nam in his locis ex præclusionione cito solet fistula fieri: quæ si evenerit, ut supra demonstratum est, papyro & collyrio poterit persanari.

XXIV. Glandulæ quoque animalibus, & præcipue pullis, usque ad periculum interdum molestæ sunt, & in morbum transeunt aliquando; quæ inter maxillas inferioresque fauces nascuntur, & ad similitudinem pilularum majores, aliæ vero minores connexæ ex carne obdurescunt, & tumorem sine doloribus faciunt. Quæ inter initia perueniæ oleo, picula perfricari solent, vehementiusque manibus corrumpi, & ita velut vaneendo sanari.

Quod si excreverint amplius, dejecto animali, ita ut per medium secentur scalpello subtiliter, cum radicibus eximuntur, ne aliqua vena tangatur. Quo facto, aceto & oleo cum sale medicamentisque superius declaratis sananda sunt vulnera. Plerique urenda dixerunt. Sed si parva sint, prodest: ceterum majores exsecandæ sunt ferro.

XXV. Dum caput pullorum calefecerit prima dentitio, inter gingivas atque maxillas tumor collectioque generatur, quæ pullaria vocatur. Cujus passionis tanta tensura est, ut manducare vix possint. Sed cataplasmatibus studiosissime maturanda sunt, deinde scalpello aperienda, post sale, & aceto, & oleo curanda. Plerique etiam, cum ferro exentæ fuerint glandulæ, propter sanguinis fluxum loca uri debere præcipiunt, post sale & oleo octo diebus utuntur. nec non ex nitro & aqua calida diluunt. Si nitri inopia est, lotio calido aut lixivio utuntur. Deinde vinum & oleum, & farinam de ervo imponunt per triduum, consequenter de vino ac oleo, & farina hordeacea, & melle percurant. Addentes, quæcunque plaga fuerit, aut strumæ, vel parotidis, glandulæ, quæ tolluntur Lycio medicamento, vulnera percurari ita, ut de malis granatis siccis pulvis aspersus, celeriter afferat sanitatem.

XXVI. [*De conficiendo collyrio fistulari.*] Si ex aliqua hujusmodi curatione jumentum fistulam in ore fecerit, hac ratione curabitur: Papyrus injicias in fistulam, ut pars ejus in ore existet, quam lino diligenter ligabis, ne possit elabi: pars vero fo-

ris exeat, quæ nihilominus constringenda est lino, ne cadat. triduo permaneat, quarta die papyrum eximes, collyriumque ad longitudinem & cavatram vulneris ad arctum fistulæ subjicies, &, ne forte labatur, fasciabis locum, ita ut ad manducandum possit maxillas agitare: tertio die solves. Si fistula ceciderit, diebus septem unguento traumatico curabis. deinde collyrium ex melle & ervi polline decoctum subjicies ad plenitudinem foraminis diebus plurimis. Ad ultimum, anapleroticum ipsi vulnere medicamen imponis, donec omnis plaga, ducta cicatrice, solidetur. Fistulare autem collyrium hac ratione conficies: Anisi unciam 1, ferulæ unciam 1, æruginis æris unciam 1, battituræ calcetis unciam 1, cimini seminis unciam 1, teres cum aceto acerrimo, & secundum qualitatem vulnerum, cum usus exegerit, collyria formabis.

XXVII. Fistulæ nascuntur, quoties nervus, aut cartilago, aut os negligentia vel imperitia curantis, ex plagæ alicujus tabido humore vitatur. Tunc enim, quæ commoverit, ad instar cuniculi, carnem indurat & incallat, & fit fistula, quæ nulla ratione sanari potest, nec aliquando coire, nec solidari, nisi penitus eximatur. Hujus a cæteris auctoribus tradita est diversa curatio. Alii enim scapello resecant & aperiri jubent, & syringotomio decarnari, medicamentisque acerrimis confecti, & sic postmodum vulnus ad cicatricem coire. Quod cum laboris ac discriminis habeat plurimum, melius forma procedit. Alii vero cauterio unguento sic utiam inurunt, vicinæque partes ejus pulvis terræ

tibus prærumpendas esse duxerunt, quatinus per ignem callositate submota, astalticis medicamentis vulnera percurentur. Sed melius est fistulam, sicut superius declaratum est, papyri injectione curare: quia neque nervus, neque vena, neque commissura vexatur. Nam scalpello vel cauterio sæpe fit causa deterior, & periculum creant. Collyrium vero omnem callositatem fistulæ de alto a radice ejus eximit. Quod si os fuerit vexatum, quod oporteat radi patens vulnus, per medicamenti curam non potest impediri. Si vero in alto tabes aliqua vel nervus aut cartilago remanserit, ex eodem collyrio pulverem facies, & frequenter injicies. Omnia enim vulnera elimpidat atque persanat.

XXVIII. Interdum ad similitudinem synanches animalibus fauces & caput interius intumescunt, adeo ut bibere aut manducare non possint. Cujus totum & os & lingua aqua calida fomentatur, & taurino felle perlinitur. Potio autem datur hujusmodi ad cornu. Olei veteris libras 2, vini sextarium 1 commisces, novem quoque caricis cum novem capitibus porrorum decoques, & diligentissime conteres, & in aqua ipsa nitrum Alexandrinum tritum, quantum sufficit, mæsces, & ex his omnibus potionem mane & ad vesperum heminas singulas dabis, ut tumoris ipsius relaxetur & mitigetur asperitas. Manducet autem herbam viridem, aut, quod melius est, pascatur. Quæ si defuerint, farinam de hordeo facies, cui nitrum admiscebis, & sic apponis. Fœnum quoque mollissimum eliges; quod nihilominus nitro & aqua consperges. San-

guinem non detrahas, nisi forte de palato despumes. Cum coeperit convalescere, nitrum tunsum & cribratum, pulveres de radicibus cucumeris asinini silvatici commisces, & vini sextarium, cochlearia pulveris ipsius junge, ut hujus potionis vi resolutò ventrè purgetur. Alii auctores tumorem capitis ac linguæ, vel faucium, etiam obduraverit, ita festinantes propter periculum curare nituntur: Lapidés molares plures igne succendunt: cum candere coeperint, caput equi cooperiunt, & vas plenum lotio sub ore & naribus supponunt, & per vices singulos candentes lapidés in lotium immittunt, ut ille vapor ac fumus, a calore lapidum concitatus, os equi & nares impleat. Nam & fustem transversum, ut apertum os habeat, debet accipere. Quod cum diutissime feceris, aquam marinam calefacito, vel certe salem in aqua dulci miscebis, fervendoque dissolves; addito aceto acerrimo, caput ejus & os, & gingivas diutissime confricabis. Postea fimum bubulinum cum acri aceto miscebis, & tepefacies, ex quo caput totum frontemque & labia perunges, tunc farinam hordeaceam cum aqua tepida sufficienter pro cibo dabis & potu.

XXIX. Quod si ex sanguine tumor ille indignationis evenerit, ita intelliges, si venis tensis obruabitur halitus, & oculi sanguinei apparebunt. cui de temporibus, si non tumbunt, aut certe de palato, si ibi indignatio non erit, sanguinem oportet auferri. Cretam Cimoliam duabus partibus, & tertiam partem cretæ nigræ, ex vino austero temperabis, &, dum calet, illinis caput.

XXX. Sciendum est autem, tubera in corporibus frequenter excrescere, quæ Græci *oncōmata* vocant. Horum variæ qualitates & diversa sunt nomina. *Steatoma* est tuber, quod in se adipem vel pinguedinem continet. *Meliceris* est tuber, in quo caro inspissata, quomodo in verrucis, invenitur. *Aneurysma* est tuber, in quo sanguis conspiratus uberis venæ similis invenitur. *Atheroma* est tuber, in quo farinosa congeries reperitur. *Ganglion* est tuber, quod fit ex duplicatione nervi, similis tubero cum dolore immobili. Horum omnium una est curatio. Jumentum colligatum deponitur, & contra locum causæ sagitta aut scalpello in longum dextra ac sinistra pro mensura tumoris aperitur, ita ut media fasciola cutis, quæ supra tubera est, intacta permaneat. Post egestis vel everfis omnibus, quæ tumorem moverant, medicamentis competentibus, ea, quæ supra declarata sunt, producit ad cicatricem.

XXXI. Si jumento lingua fuerit incisa, statim cum fibulis confuito, deinde vino lavato, post gallam tundito & pulverem cernito, ex eo imponis, donec sanetur. cui dabis fœnum mollissimum concisum, & pro hordeo furfures. Alii, postquam fibulas acceperint, linguaque vino fuerit elota, mel imponendum esse duxerunt, ut plagam purget & curet. Ad ultimum ex malo granato pulverem injecerunt.

XXXII. Si jumento loculamenta dentium, id est, gingivæ vel dentes doluerint, his agnoscitur signis: *Hordeum solidum* glutiet, macescit, saliva-

rum plurimum effundit, gingivæ intumescunt. Creatam Cimoliam cum aceto acerrimo macerato, & calentem extrinsecus maxillis inducito, ne minus quinque diebus: gingivas autem interius cum pulvere corticis mali granati & melle tertia die diutissime confricato, donec egesta sanie convalescat: Quod evenit, cum humor acrior ex capite in maxillarum defluxerit venas.

XXXIII. Quod si animal juxta collum vel molares, vel alio oris loco os fregerit, ut morsum claudere non possit, & apertis dentibus horreat propendentibus labris, continuo calida fomentibus, & labrum & quæ sunt disrupta componis, fasciola tenuissima aceto & oleo madefacta diligenter unam partem, deinde alteram compingis ad locum, & similiter fasciato, ne iterum dissipetur: cui & corbem constrictam oportet imponi, ne depravet dentes & labia. Cum solveris ad curandum, manu, quæ ante composueris, contineto, surfurum & farinam hordei mixta in cophino ad manducandum dabis, ita ut, quamdiu manducat, manus tua a loco, quem continet, non recedat. Cum jam manducare noluerit, offerito ei aquam, ut bibat. Cum biberit, curato similiter, ut supra scriptum est. cui & succum ptisanæ convenit dari, si minus fortasse manducaverit. Quem tali observatione per dies quadraginta curatum restitues sanitati.

XXXIV. Jumento narium cartilago si corrupta sit, & sanguis reprimi non possit, spongiam Afram & turis masculi pollinem commixtum impone ad locum, qui læsus est, & si vulnus factum fuerit in

cartilagine, hac ratione curato. Interdum animal despumatum remissus semel de palato sanguis non potest reprimi, propter quam necessitatem, sicut supra scriptum est, in loco, in quo sagitta ruptum est palatum, spongiam imponis, caputque ejus sursum constringe, & aqua frigida renes cerebrumque testiculosque perfundis. Quæ res si tardius subvenit, acatiam nigram & turis pollinem æquis ponderibus ex aceto acerrimo temperabis, totumque caput illinies, donec sanguis ipsa constrictione claudatur.

XXXV. Mature periculum creat, cum incisa vena claudi non potest in palato: sed continuo sanguinis profluvium inhibetur, si aut candenti cauterio fuerit meatus ille combustus, & suspensum altius caput. Cum per nares sanguis defluit, nec potest aliter retineri, coriandrum viridem sufficienter tundes, succumque ejus expressum, substricto equo, naribus infundes, frigore naturali venas protinus claudit: chartam etiam & lanam combures, ipsumque pulverem per fistulam insufflabis naribus.

XXXVI. Mucorum etiam qualitates, qui per nares effluunt, convenit nosse, ex quibus genus passionis ostenditur, & causa cognita facilius curari potest. Mucus limpidus cotidianus est, & nisi nimius fuerit, non debet esse suspectus. Crassus autem & candidus a cerebro defluit, & admonet ad medelam capitis festinandum. Rubens, tenuis, frigidus, veteris perfrictionis prodit injuriam. Propter quod thermauticis potionibus calefieri animal oportet. Cæruleus, id est, fuscus, levis ab interioribus

venit, qui indicat febrem: & ideo conveniens le-
ptiperifis, id est, piretran adhibenda curatio est.
Crassus autem, spumofus, & pallidus, a pulmonibus nascitur, qui suspiriosos ostendit: quibus difficile, nisi festinatum fuerit, subvenitur. Fabaceus vero a glandulis serpit, quæ celeriter aut eximendæ sunt, aut ferro curandæ, ne convertantur in morbum.

XXXVII. Sæpe istu vulneris animalibus per nares sanguis fluit, quod vitium cuserion vocant, quod præcipue contingit, si equus ultra vires agatur ad cursum: omni corpore oleo & aceto perungendum est animal, ac loco tepido statuendum, cooperiendum etiam diligenter, dandaque opera, ut molliter cubet, nec ad deambulandum cogatur, sed cibo diligentius reparetur. tunc erucæ unciam 1 cum lacte conteres, & per cornua naribus infundes. Quod si eruca defuerit, aristolochiæ unciam 1, croci semunciam cum vino dulci conterito, & deijcio per nares. Similiter coriandræ viridis succum exprimes, & naribus infundes.

XXXVIII. Si polypus oritur in naribus, præcise spiramine stragulatione, stertet, immo pro-
fusus mucos, pericula passionis parva. hæc ex-
cisa solvetur. Si prope polypus fuerit, acutissimo
excisabitur ferramento. Curantur hæc res, qui-
bus circumscissa sanantur. Si vero alius fuerit, con-
terentur pinguem quantitas facies, ex quo circa
eum polypum frequenter mouet, & sic polypum
sana.

XXXIX. Insuperioribus & inferioribus, hæc res

scitur signis. Labia ejus & maxillæ, nec non etiam nares ejus depravantur in parte, ita ut vix cibaria dentibus illidat. Quæ etiam humoribus plena reperies, & cum voluerit bibere, os usque ad nares demerget in aquam; quia infirma sunt labia, quibus hæustus attrahitur. Aceto & sale lingua ejus & labia diutissime perfricantur, donec sanguis emanat. Tertia die causticum crudum in illa parte labii imponis, quæ sentit injuriam, cum cautela, ut prius alliges linguam, ne medicamenti violentia noceat. Cum medicamento labia perusta videris, aqua lavabis, deinde aceto & oleo fovebis, sicut alia vulnera, & hac ratione curabitur. Si vero maxillam fideratam habuerit & tortam, hæc est cura. De temporibus partis ipsius sanguinem detrahes, fimum bubulum acerrimo aceto permiscebis, & diutissime decoques, & parti temporum, ex qua sanguinem extraxeris, calidum induces sæpius, ut exsiccetur & curet, hac usus potione. Trixaginem, hyssopum silvaticum, origanum, serpillum, aristolochiam, mannam croci, pro æquis ponderibus contundito atque cribrato, ex quo pulvere plenum cochleare, cum aqua mulsâ, oleo & vino per narem sinistram ad unam heminam quotidie oportet infundi.

XL. Convenit de cervicis curatione dicturo observationem indicare flebotomi: quia circa ea loca frequenter operatur. Detrahturus sanguinem animal a cibo abstinebis & potu, æquali loco constitues: tunc locum supra cervicem alius teneat, & adstringat ad normam, ut vena facilius appareat. Deinde supra laqueum, de sinistræ manus pollice venam

deprimas, ne ludat, tum sagitta tangas. Duæ autem venæ a capite summo descendunt, & conveniunt se sub maxillis usque ad gulam, inde a geminis venis inferius quatuor digitis ferramentum deprimis, ne in gulam mittas, & bifurcum tangas, & jumentum occidas. Statim sagittam duobus digitis tenebis, nec plus ferri imprimas, quam extra digitos eminebat. Nihilominus etiam mediano digito manum tuam moderando suspende, ut sit levior, ne vehementius imprimas, quam oportet: quia non plus debet, quam mucro, descendere. Si parum apte profluat sanguis, jumento fœnum dabis, aut aliquid, quod manducet. Agitatione maxillarum plus sanguinis vena profluat.

XLI. Si jumentum cervicem ejecerit, aut laxaverit, aut certe vertibulas ejecerit, vel extorserit, hac ratione curabitur. Deponito jumentum atque constringito, & cervicem ejus extendito supra fossam, donec omnia vertibula laxentur. Post oleum, vetus & axungiam veterem tunsam colatamque permisce, & cum calefacto eodem unguento, cervicem diligenter infundis, in locum reponis, & fasciam tenuem & amplam ex oleo tepido & vino madefactam alligabis ad corpus. Lanas quoque succidas ex oleo & vino infusas supra convertes, post regula soleaginiis non minus quatuor digitis, ita ut tantum spatii sit inter regulas alligatas & connexas, & lino constringes. Et si æstas fuerit, quater in die suffundis; si hiems, bis. Cum modum fecerit, regulas solves. hoc die quinquagesimo & primo, post unctioibus uteris, donec ad sanitatem perducas. Si

tardius confirmabit vires, regulatim & solemniter ista curabis:

XLII. Si jumento malandria de cervice auferre volueris, ita facies. Candentia prius cauteria præparabis, deinde ferramento decarnabis sic, ne nervos tangas, & venulas quascunque videris emittere sanguinem, aduris, ut possit cruoris fluxus inhiberi. Cave autem, ne cauteris plus aduras, & indignatione nervorum periculum facias. Post axungia veteri cervicem perfricabis, & fascia munies. Sequenti quoque die cataplasma imponere incipies, ablataque ferunta lotio calido fovebis, deinde aceto & oleo dilues, & medicamentis aptis curabis. Si jam videris cicatricem pilos renovare, pulverem ex canino capite combusto, & adipem suillum recentem permisces, & inducis: ex quo medicamento & sanitas consequitur, & pilorum redit ornatus.

XLIII. Si cervix destillationem patiatur, tumidior videbitur, quam oportet, foetorem habebit canceraticum cum humore nigro & liquido. Cujus foramina scrutaberis diligenter, ne ulterius inter nervos aut armorsum destillationem fecerit. Quod si accidit, pauca hinc difficulter evadunt. nam his signis discrimen ostenditur: stridet de pectore, & per nares humorem liquidum projicit. hac ratione curabis. Foramina desuper marrubio & sale pariter contuso implebis, atque calcabis, subter autem cataplasmate apposito laxabis. Et si loci conditio patietur, diæresin dabis, ut foras per plagam humor emanet. Tertio quoque die calida urina lavabis, deinde traumatico & pannis lineis limpida & pu-

rata jam vulnera sanare incipies, cujus compositio talis est: Ervi pollinis sextarium, iris Illyricæ uncias 2, turis masculi uncias 2, miscebis & facies cephalicum medicamentum, quo uteris ad consumptionem medelæ.

XLIV. Quod si jumento scapulæ fuerint dissolutæ, diligenter inspicias, ne quas inter nervos & commissuras pendigines faciat. quod si inveneris, quacunque parte plagas accipere poterit, cataplasmatibus mollire, & scalpello vel cauterio aperire curabis, ut sanies illa atque collectio defluat. Foraminibus autem traumaticum & linteola sicca dabis. Si quod inter nervos foramen factum fuerit, cautissime curato, ne ulterius aut ferrum aut cauterium procedat, neque putorem neque putredinem lavis, sed magis siccis omnibus curare festina. nam omnis humor destillationi præstat augmentum. Cum incisa vel usta duxerint cicatricem, pro confirmatione in ultimo causticum imponitur.

XLV. Si armus læsus erit, in medio crure utraq; solventur venæ, & pulvere turis cum eo, qui profluit, sanguine copiosissime immixto armi liniantur. Quod si plus profluat, quam necesse sit, stercus ipsius jumenti fluentibus imponitur venis, & fasciis alligatur. Postero quoque die quasi epaphæresis fit, & ex eisdem locis sanguis detrahitur, atque similis in omnia cura procedit. Ab hordeo abstinebitur, scæno sustentabitur exiguo per triiduum. deinde porri tres cyathos, & olei heminam miscebis, & per cornu faucibus infundes. Post sextum diem lente ingredi cogatur, & cum ambulave-

rit, mittatur in piscinam vel flumen aut mare, uti nater, cum sparteâ & pannis vineto pede. postea firmioribus cibus ad faginam pristinam revocandus. Si leviter dolebit, vino & oleo tepefacto perfricetur in sole: si validius dolebit, ventum in armum mittito atque pertundito, a summa juba infra digitos octo, ne cartilaginem tangas. Et cum inflaveris, ferula vel virga molli armum cædito, sale & oleo perfricato, ipso die postero stracta uteris, cujus hæc erit compositio: Similæ sextarios duos, si defuerint, pollinis triticei sextarios duos, cum aceto acri & cum tribus ovis miscebis; sed ovorum solum album mittes: adjicies etiam pulveris turis unciam semis. quæ omnia manu subigis, & in armos inducis, & per dies multos armum aqua calida cum flore foeni fovebis diligenter, ut mollescat, stractam quotidie imponito, de vino puro armum lavato, additurus unguentum: Baccas lauri selibram, olei sextarium, vini boni sextarium, nitri uncias 3. sed nitrum & baccas lauri in pulverem rediges, & cribrabis. Ex quo in sole, cum calida armus fomentatus fuerit, inungatur ex tepido, & diutissime confricetur. Post syncrismâ ad curandos armos inducitur, & cum melius habuerit, natatum mittito. Quod si ejecerit juxta consuetudinem ad rotam armum, reponito, & supra scriptis medicamentis curato. Si non senserit, ultimum est, ut uratur. Armi doloris hæc sunt signa: Pedem priorem tentum quasi rigidum aforis extrahit. sed convenit inspicere diligenter, utrum ex percussura vel casu cœperit causa; & si ex jectura fuerit, prius locis suis repo-

nenda sunt membra, & sic reliqua facienda. Quod si ex humore vel sanguine armi gravabuntur, sanguinem emittis a pectore, vel unctionibus uteris.

XLVI. Genu vel basim si femoverit ad tormentum rotæ vel machinæ, locis suis ejecta restitues, lanam succidam ex oleo & aceto infusam imponis, & alligabis ex more, tertio die solves fomentabisque, post resinam induces & piculam, ad ultimum malagmate uteris aut caustico.

XLVII. Impulsu axium vel rotarum in circo vel in aliis locis varietate casuum animalibus crura franguntur, aut coxæ vel articuli: in qua necessitate si extra cutem fractura ossis eruperit, hoc est, si exbercen fecerit, difficilem noveris & prope insanabilem curam. Similis desperatio est, si coxam fregerit, aut acroteria, aut supra gambam, insanabilis est casus, quia non recipit ligaturam. Si vero fractura sit sine vulnere in his locis, quæ constringi possunt, hac ratione curabis. Primo fracturam recompones, & fasciis mundis scissilibus infusis ex vino & oleo conligabis, insuper lanarum munita conjunges, & regulas circumduces, jumentum autem in canterio vel in scalis vel in suspensio loco, ne fractura flebiliter commeet, cui quotidie mane & ad vesperam suffundes, tertio die solves, & expleta curatione ligabis. Quinto quoque, VII, aut IX die eadem facies, donec corpus inducat. Post hæc adjicies muscum de vitice, aut salicis radicem, & ova cruda quinque, verum non regulis, ut prius, sed circumductis serulis alligabis. die tertio solves & fomentabis, de resina & axungia

perunges : ubi cura profecerit, malagma vel causticum inducis, non ante tamen permittis stare jumentum, quam dies quadraginta prætereant. hoc autem tempus est, quo divulsa vel fracta solidantur.

XLVIII. Plerumque in genibus, vel articulis, aut phlegmon oritur, aut marmora, aut mallones. Quæ vitia ex malo humore generantur, & passionem cum deformitate tumoris ostendunt: sed ista distantia est, quod phlegmon tuber est molle, marmor duritiam ostendit ex nomine, mallo inflatus tuber est sine dolore. quibus recentibus potest facilius subveniri. Primo lanam succidam ex oleo & aceto induces, contra aquam frigidam & currentem animal constitues. post sine ferro hac ratione curabis. Sinapis & salis Alexandrini scrup. 4, aceti cyathos 2, axungia veteris selibram, simul conteres & induces, post diem tertium solvis. Si aperturam fecerit, spongiam cum aceto & lafere imponis, vulnera styptico curabis. Præterea locum, quem curare volueris, inducto psilothro decalvas, radicem filicis, & ervum, & ficus aphros contundes in pila, & induces in panno, per triduum ligatum patieris manere. Alii radicem filicis & ervum cum axungia veteri & aceto acerrimo putant oportere misceri. Item cineris quoque de foco uncias 3, calcis vivæ uncias 6, vino subigito ad crassitudinem oxymellis, &, antequam obdurescant, tubercula obline. Quod si assidue in recenti feceris, passionis molestia siccabitur. si vetustiora sint, punctis subtiliter inurantur, ne vi & igne vitientur. Talis quoque

compositio spargere phlegmon asseritur. Rhododaphnes uncias 3, bituminis, nitri ana uncias 3, axungiae veteris colatae uncias 3. Plerique dixerunt, cauterio cuprino candenti duobus punctis debere perrumpi, & phlegmon effundi, licinio quoque intorto cum axungia, & aceto, & oleo loca, de quibus muscus ejectus fuerit, fatiare: per foramina etiam ustionis lemniscum trahi debere, ut, quidquid humoris est, egeratur. Post haec cataplasma & foenugraeco & vino confectum inducis, cum usta ceciderint & tumor resederit, lemniscum eximis, traumatico curabis, ad ultimum causticum inducis. Alii sagitta pertuso corio phlegmon effundunt, & lanam madidam cum aceto & lasare plagis inferunt; sic spongiam cum pusca acri & lasare supra vulnus imponunt: tertia die solvunt, lanam eximunt, & tetrapharmaco curant quinque diebus vel septem. Si vero marmor habuerit, ex quo validius claudicet, & vix flectat articulos, inurendus est leviter. Cui post feruntam malagma, quae cupressina appellatur, oportet imponi, ex qua curatione sanitas redditur, & deformitas permanet. Si autem mallon in genibus vel articulis excreverit, continuo curam adhiberi oportet, ne, neglecta passione, deformitatem tumor augeat, vel obduratione diuturna convertatur in marmor. Aperies in pedibus sive genibus dextra ac sinistra vel ferro vel cauterio cuprino, sicut superius declaratum est. lemniscum trajicies cum aceto, & sale, & oleo, ut supra. cataplasma imponis, donec fervor desinat & saniem faciat. Post, purgatis vitis, lemniscos eximis, & trauma-

ticum imponis, & ternis diebus interpositis solves, & medicamentum renovabis, donec sanetur.

XLIX. Si aquatilia in articulis vel in gambis fuerint, frigido ferro omnino non sunt tangenda, ne abundantia humoris jumento discrimen importet. Sed utendum est scarificatione subtili, & detractio-
ne sanguinis: post quæ lavis validissimis, tam cum aceto, quam cum optimo sale tunso, & oleo, vel axungia. per dies quinque colliganda sunt loca. Si tardius hæc cura profecerit, utendum est ferventissimo caustico, ut faciat ustiones. Alia quoque ratione sanantur, si sletam, qua trictores utuntur, & salem pro dimidia parte commisceas, lanamque succidam ex aceto alliges, post diem tertium soluturus. Si aperturam fecerit, farinam hordeaceam ex melle coctam cum lini semine & foenigræco inducis, ad ultimum malagma crudum impones. Præterea atramentum futorium, gallulas minutas, & alumen æquis ponderibus tunsum cum axungia miscabis, addito pulvere mali granati, nitro, & aceto: quæ in commune decocta, vitium, si adjungatur, emendat. Ficus sicca cum sinapi contusæ mixto aceto imponuntur. Post diem tertium soluto medicamento, si tardius profecerit, eadem cura renovatur. Cum melius habere cœperit, alliccem impone articulis. Alii opoponacem cum farina hordeacea coctum in modum cataplasmati imponunt. Nonnulli fabam fractam in aqua decoquunt, & mixto melle deterunt, & in panno inducentes curant. Ad ultimum malagma cupressinum imponunt. Plures calcem vivam & cineres ex melle & vino com-

miscent, & ozænis frequenter imponunt. Ad ultimum caustico utuntur. Quæ genera curarum & posterioribus pedibus adhibenda veterum censet auctoritas. Usus invenit, addito sale & aceto ciliciis ozænas defricare, donec cruor aut tumor emanet. Quæ observatio etiam si non perfanaverit, sequentes tamen adjuvat curas.

L. Interdum reumatici jumentorum, interdum ventosi sunt pedes : quæ vitia nunquam tangenda sunt ferro, sed exsiccanda per malagmas vel causticum, & aliquando urenda leviter per venas, ut cauteriis meatus, qui humorem suscipiunt, angustentur, & constringantur, ut pro tempore afferant medicinam : quia in totum, etiam si intercisæ & adustæ sunt venæ, non poterit talis causa sanari.

LI. Impetigines quoque in articulis vel genibus inter nervos commissuralibus locis aliquando nascuntur, & fit vulnus simile rhagadio, & non facile sanatur, nisi stalticis vel stypticis rebus, non sine alligatura, vel interdum adustione, curetur. Malagmas quoque convenientes oportet imponi.

LII. Uligines etiam in pedibus, cruribus, unguibusque, vel sub armis aliquando generantur, quas quidam dulcedines vocant : habent similitudinem scabiei. Quæ cum se diffuderint, pedes exulcerant ad similitudinem lepræ, &, urgente prurigine, animalia sibi partes illas corrodunt, vel alternis pedibus confricando vulnerant. Quod vitium a crudo vel putrido humore consuevit generari, & idem curatur detractione sanguinis, unctionibus, & purgationibus ventris. si radix cucumeris silvatici cum

nitri pulvere misceatur infusa per fauces, humores pessimos purgat.

LIII. Podagra vero nonnunquam solet occupare jumenta, cum hominum vitium transit in pecudes. cujus passionis hæc sunt signa: Nec stare potest, nec ambulare; sed, si cogatur, claudicat, & sæpe se projiciet, sicut indigesta ex hordeo animalia faciunt, quæ propter dolorem non coquunt cibum. & ideo fit horridum, & corpus ejus calebit, venæ etiam exstabant, natura submissa erit, in pedibus sterco hærebit propter nimium eorum calorem, sicut subtritis solet evenire. Cui proderit, si non sinatur accumbere, sed minutim deambulare & loco sicco, donec fudet, multorum manibus confricandum est, ut vehementius fudet. sanguinem ei detrahes a capite a superioribus venis, sed non multum. sequenti die de posterioribus locis detrahes supra talos. tertio de gambis, vel desub ipsis dolorum locis. Memineris semper, parum oportere detrahere. Aquam calidam dabis in potu, in qua adjicies pulverem nitri, & triticeam farinam, pollinem quoque turis acetabulum plenum in vino maceratum infundis, & triduo per nares singulas cotylas. betas etiam excoques, & aquam earum ad tres cyathos suffundes, & exercebis eum singulis diebus. ventrem quoque eidem expurgabis, ut auferatur humor pessimus, qui descendit in venas. Hoc genus purgationis adhibebis: Thymi acetabulum plenum in vino veteri dulci macerabis, & singulas cotylas per nares eidem infundis, scœnum viride apponis. quod si defuerit, siccum nitro aspersum da-

bis. Si nihil profecerit, castretur, & vitio carebit. nam podagra raro vexat eunuchos.

LIV. Orthocola etiam jumenta vel stillosa dicuntur, quæ contractionem nervorum patiuntur in pedibus, & de capitibus unguarum calcant, & sunt rigidi articuli, plenas ungulas in terram ponere non possunt. Quod vitium nascitur ex enormitate onerum & labore confragosarum viarum. sed hac ratione curantur: sanguinem ei desub cirro vel de coronis detrahes, ungulas bene compones, pollinem ex hordeo & resina cum axungia decoques, & ter in die perunges. tepida quoque, in qua verbera decocta fuerit, confovebis, & tota ejus crura acopo perfricabis. Post dies quinque cataplasmas eum ex polline hordei & lini semine & fœnigræco æquis partibus ex vino decoctis: cataplasma imponis in omnibus cruribus ante acopo perunctis ab articulis usque ad genua: quæ loca lanis succidis munies & fasciabis, & ter in die paulatim incedere facies. Si hoc non profecerit, malagmam hanc articulis ejus imponis: Armeniaci, galbani, opoponacis, medullæ cervinæ lib. 2, resinæ terbentinæ uncias 2, apochymatis libram, resinæ frixæ libram S. oleum vetus, quod sufficiat, lento igne decoques & colabis, impones in alutam per dies plurimos omnibus pedibus, donec sani sunt. Sed necessaria festinatio est, quia sic solent remanere, si tardius cura præstetur. Alii vero urendos censent paulatim in articulis, sed raro etiam prodest ista medicina.

LV. Animalium unguæ asperitate ac longitudine

itinerum deteruntur, & impediunt incessum. Ex tortura quoque, si in aspero vel lapidoso itinere iumenta coguntur ad cursum, indignationes oriuntur. Postremo etiam, si nulla causa præcesserit, otiosa in stabulis ex collectione humorum incipiunt claudicare. Oportet autem solum ungulæ celeriter aperiri, ut per inferiores partes apostema digeratur, ne eruptionem super coronulas faciant, & difficile ac tardius cura procedat. Cujus hæc sunt signa: Pedem priorem planum ponet: quod si suspendere videris gressum, ut diligentius intelligas causam, ungulam subradis, & locum, quem videris nigriorem, digito pulsabis: si cesserit in dolore, & maturum fuerit, aperies, & sanie[m] emittis. pendiginem circumcides ad vivum. ex oleo roseo, & aceto & fale cum stercore ipsius linteola imponis, animal calceabis, tertio die solvis. si caro excrescit, gramen decoques cum oleo, & impones. Si videris carnem ipsam nigrescere, inspicias, ne aliquam fracturam habeat, neque clavum aut lapidem acutum, aut spinam. propter quod fomentis & resina utaris, ut possit educi. Cum purum videris vulnus, traumaticum impone. Post quod adjicies fuliginem siccam. Cum autem compleveris curam, resinam remissam & sulphur imposito. Quod si adhuc in alto apostema fuerit, hordeum vel fabam in aqua decoques, & exinde fomentabis, ut exinde ad maturitatem possit adduci. Subtritos pedes fomentabis aqua calida, axungiaque veteri perunges. deinde testa candenti decoquis, oleo post & sulphure pariter contrito lamina candente leviter ures per triduum.

Si vero contuderit, sanguinem de corona emittes, & calida fomentabis, axungia veteri perunges, ovinum quoque stercus cum aceto permiscebis, & imponis : quamvis alii caprinum efficacius credant.

LVI. Si jumentum ad aperturam pulmunculum fecerit, scias totum solum, hoc est affem, hac ratione tollendum : Ungulam subradis, deinde inter commissuram calcis & assis in circuitu incidis, sublevabis a parte priore, & solum calcis retroversus expelles, ubicunque pulmunculus fuerit, radis ad vivum, & adjicies lanamentum ex oleo, & aceto, & sale, & stercore ipsius [imponas] & calceas, tertia die solvis & tollis, post hoc fomentabis : farinam hordeaceam, refinam, & acetum decoques, per triduum impones; hoc enim medicamento etiam fracturam curabis, si frequenter apponas. post etiam traumaticum cum liniamento impone, & cum corpus fecerit, corium mali granati & bitumen Judaicum ex aceto decoques & impones triduo, & cum solveris, iterum impone, donec obdurescat in cornu.

LVII. Si exungulaverit jumentum, cura difficilis, sed profutura, si non egebit industria, papyrum candelarum purgatam, subtiliter carpis, intingis in ovi crudi albumento, circa nudatum pedem in circuitum pones, panno & fasciolo superligabis, post diem tertium solvis, fomentabis farina frumentacea, refina, aceto & melle pariter decoctis, interdum lomentum pro farina mittis. Si vulnus non erit purum, vino tepido lavabis, liniamenta cum melle impone : cum purgaverit, traumatico uteris. Cum

autem duxerit cicatricem, corium fabæ cum pelle cervina combures, ex melle temperabis, addito pulvere bituminis Judaici & mali granati, cum aceto, alternis diebus medicamentum renovabis, donec cornu unguam faciat. Ad ultimum sparteam veterem contundes, ex aceto in olla nova decoques, ex quo unguam obdurescentem obvolves, & ad plenam revocas sanitatem. Si suffusiones pedes patiantur, ficus siccas cum sale pro æqua parte contunde, & unguis impone.

LVIII. Animalibus exiguæ unguæ crescunt, vel attritæ reparantur, si allii capita 7, rutæ manipulos 3, aluminis tunsi & cribrati uncias 7, axungiæ veteris pondera 2, stercoreis asinini plenam manum commisceas, ac decoques, & utaris. Prudentius consilium est, pedum tueri sanitatem, quam passionem curare. Corroborantur autem unguæ, si jumenta mundissime sine stercore vel humore stabulentur, & roboreis pontibus consternantur. Articuli quoque vel suffragines post iter calido foveantur vino. Naturaliter autem molles unguæ solidantur, si hederæ seminis duas partes & aluminis rotundi unam partem pariter contundas, & calceatis pedibus per multos dies inducas. Item subtritis pedibus prodest, picis liquidæ selibræ, aceti heminam, salis libram, hederæ foliis, quantum sufficit, pariter contundis, & laboranti quotidie pedes perunges. Mollissimæ unguæ hoc uno medicamine, quo potentius nihil est, assolent indurari. lacertum vivum viridem in ollam novam mittis, adjicies olei veteris libram 1, aluminis Judaici selibræ, ceræ libram, abfinthii

tunsi felibram, & decoques cum lacerto. Cum fuerit resolutum, calentia uniuersa colabis, abjectisque ossibus & purgamentis, liquatum medicamen in ollam remittes, &, cum ungues indurare uolueris, unguulam subradis, & factum unguentum in cannam uiridem mittes, adhibitis carbonibus prope feruens, per cannam instillas unguis: provisurus, ne coronam tangas aut ranulas, si his exceptis, in solo & in circuitu solidaturus unguulam confricabis. Memineris autem, unguilas excrecendo renovari, & ideo interpositis diebus vel singulis mensibus talis cura non deerit, per quam naturæ emendatur infirmitas.

LIX. Animalium dorfa ut laboris plurimum sentiunt, ita diligentius sunt curanda. Exceptis enim his, qui deputati sunt circo, reliquum mulorum, equorum, asinorumque genus sub fellis aut sagmis solo tergo, præstat officium. Unde laudabilior industria est, quæ incolumitatem tuetur, quam quæ cupit læsa curari. nam diligentia defendit a vitio, si centones vel saga primum sufficientia, deinde mollia imponantur, & lota, atque ad tempus diligenter excussa, ne aliquid fordidum aut asperitatis inhæreat, quod sub pondere inulceret pellem. tunc sagmarum vel fellarum mensura conueniens, & apta qualitas debet adhiberi. Si enim ista minora fuerint, vel maiora, angustiora, vel ultra modum lata, vel quæ non congruunt, graviter nocent. Hinc enim collisiones, suppurationes, apostemataque nascuntur, cum nimis locis inæqualibus premittitur pondere, vel discentes tracturam mercurius aut

spina deteritur. Ipsorum quoque pondere, etiam si in stratis nulla sit culpa, enormitas nocet, & ideo temperanda est mensura, ne inferat vulnus.

LX. Quod si dorsum sedentis injuria tumere jam coeperit, in recenti statim mallonem cepearum, id est, calamos ficos, unde fascies dependent, in aquam ferventissimam mittis, & aliquamdiu maceratum, calidum super tumorem impones, fascia constringes, vel cordiscum superimpones, una quoque nocte manere patieris. absque suppuratione palpabitur tumor. Quod si clavum fecerit, farinam hordeaceam cum foliis caulium contundis pariter, & tepidam impones. Cinerem quoque cum oleo miscebis, & inducis, quamdiu clavus cadat: cum ceciderit, lipara utere cum minutissimis pannis, vel mel cum linteolis: cum ulcus purgaverit, Lycio percurabis.

LXI. Si pulmunculus natus fuerit in dorso, difficile est, eum medicamentorum appositione sicari: sed si parvulus fuerit, caute, & praecipue cuprino aperiendus est, ut sanies, quam collegerat, egeratur: tunc curandus est, sicut moris est ulla curari. sed commodius est, pulmunculum decussatim ferro secare & eximere, ita ut pellem ad modum praecidas, ne, cum cicatricem duxerit, inveniatur epidermis: oleum, acetum, & salem continuo addis in plagam, & ne nimius sanguis erumpat, stercus ipsius vulnere superponis, & colligabis, die tertio folia caulium tinsa cum oleo & aceto imponuntur per dies quinque. Cum jam ducere cicatricem coeperit, Lycio curabitur.

LXII. Si vero fecerit vulnus, indulgebis otium, ut diligentius curetur, & recepta fanitas confirmetur induciis, nec imponendus est labor, qui rescindat adhuc teneras cicatrices. Sanatur autem ulcus, si gallas Syriacas combustas cum melle superimponas. Pulveres quoque corticum pini & flos calcis vivæ æquo pondere miscebis, & vulneribus insperges. Pilulas quoque cypressi tundas & cribratas, & cortices quercus tritos & in pulverem redactos mittes. Præterea ossa sepiarum & testas etiam ostrearum in pulverem rediges, & ærei quoque vasis fuliginem pariter miscebis, quæ bene tunda si frequenter appliceris, siccatum vulnus ducet celerius cicatricem.

LXIII. Quod si pili tardius crescunt, vivam testudinem supradicta combures, & cineres ejus in novum cacabum mittes, addidis unciis 3 aluminis crudi, medullæ cervinæ quod sufficit, & vino infuso decoques, & diebus plurimis imponis. revocare pilos creditur. Pulvis de fabis combustis, vel de lupinis crudiis, vel de foliis fici combustis, sevo commixtus superponitur assidue. Quod si nullam præcedentem causam decidunt pili, spicam nardi, & triviale pariter tundes, & ex aceto decoques, calidumque medicamentum glabro corpori impones.

LXIV. Si album pilum nigrescere cupias, atramenti suturicii scrupulos 7, rhododaphnes succum

838 VEGETII LIB. II. ARTIS VETERIN.

scrupulos 4, febi caprini quod sufficit, pariter temperabis & uteris.

LXV. Si e diverso albos pilos facere volueris, cucumeris silvestris radicum libram unam, nitri scrupulos 12, in pulveres cogis, heminam mellis adjicies, quibus permixtis uteris.

VEGETII RENATI
 ARTIS VETERINARIÆ
 SIVE
 MULOMEDICINÆ
 LIBER III.

PROLOGUS.

MULOMEDICINÆ me commentarios ordinante, civium atque amicorum frequens querela, accepti operis continuationem suspendit, deflentium ægritudines, mortesque clamorissimas boum, cum magnopere peterent publicandum, si quid pro salute tam commodorum animalium scriptum reperiretur in libris. Cedens itaque familiarium honestissimæ voluntati, ex diversis auctoribus enucleata collegi, pedestrique sermone in libellum contuli. Cujus erit præcipua felicitas, si eum nec scholasticus fastidiat, & bubulcus intelligat. Maximo autem incitamento mihi fuit ipsorum boum utilitas & gratia, sine quibus nec terra excoli, nec humanum genus sustentari ullatenus poterunt. Cuncta igitur legumina sive frumenta bobus merito aratrisque debentur: vinearum ipsarum usus periret, nisi eorum adminiculis

subvehendis carpenta sudarent. Quid de diverforum onerum comparatione referamus, dum inter mobilia & quidquid gravius est, absque vehiculis pæne reddatur immobile? Reliqua quoque animalia, ipsæque cohortales aves ex eorum capiunt labore substantiam. Unde enim equis hordeum, unde cibum canibus, unde porcis pabulum dominorum sollertia ministraret, ni pararentur boum labore frumenta? Et ne longum faciam, bobus debent alimenta, quidquid ali potest. Apud alios genus mulorum, apud alios camelorum, apud paucos elephantorum licet exiguus usus est: nulla potest natio esse sine bobus. Postremo ut ad providentissimorum virorum scripta redeamus, quorum firmatur auctoritas, Justitiam jumentorum cæde violenta derelictis terris ad fiderum remeasse consortem. Quid potest laudabilius reperiri, quam ut nomen æquissimum, boum fugaretur interitu? quod, dum homicidia fierent, permanebat in terris. Duplicem igitur sollicitudinem oportet impendi, ut sanitas incorrupta maneat, & ægritudo, quæ ex casu, vel negligentia, sive labore contracta est, competentis medicinæ curetur ratione.

C A P U T I.

UT longævi & sani sint boves, bubulcum convenit providere vel dominum, quatenus frigoribus calidissimo cubili muniantur, &, si fieri potest, semper foco vicini sint boves. Quodam enim beneficio naturali ejusmodi animalibus semper ignis commo-

dum est, five quod inutilis & pestifer humor exudat, five conceptum ex pastu vel opere frigus expellitur, five in flammaram halitu interna curantur. Præsepium oportet exstructum esse diligenter, ne quid pabuli inter pedes animalium pereat. Bovile autem loco sicco statuendum est, assidueque mundandum est, ita quod quotidie pabulum ad edendum inutile substernatur, ut boves siccus & mollius cubent. Par quoque studium est, cum boves revocantur ex opere, ut colla eorum ex vino tepido perfundantur, & diutissime perfricentur. Cum vero de via vel pastu redeunt lutulenti, adhibita, priusquam deducantur ad bovine, aqua diluendi pedes, ne inhærentes corpori fordes ulcera generent, vel ungulas faciant molliores; vel certe molestiam manducantibus, vel inquietudinem afferant dormituris. Sed hieme omni sollertia frigus est prohibendum, velut æstivis mensibus pura aura quærenda. Per diem igitur sub umbra, per noctem sub divo boves stare convenit. non enim pauciores, si æstua-verint, quam si alferint, colligunt morbos. Præterea unum ovum crudum cum hemina salis, & sextarium vini per singula capita septimo diffundi percommodum est. Juvat etiam, si allium tunsum hircino misceas fevo, herbam quoque verbenam additam deteras, rutam herbam, etiam pollinem inungas, & cum vino per os digeras. Cavendum præcipue est, ne aut cursu nimio, aut longo itinere fatigentur, vel ullis gravioribus certe oneribus affligantur. nimiam enim lassitudinem sequitur ægritudo, & omne animal est debile, si rumpitur.

Aquam quidem istius generis animal non requirit nitidissimam, nec usque adeo læserit, si sordidam biberit. Sed tamen bubulci diligentius est procurare, ut mundam semper & optimam bibant. Maxime autem studendum est, ut competentibus redundantibusque saturi semper habeantur & pingues. Omnis enim ægritudo exordium sumit ex macie. Exhaustum animal celerius labor frangit, æstus vexat, frigus penetrat. Non solum enim æstivis mensibus pascuum sufficit, ubi frondes diversi generis addantur, & minuat varietas ipsa fastidium. Hieme non tantum paleis, sed fœno quoque & hordeo, & sæpius ervo saginandi sunt boves. Nullus autem uberiores ciborum repudiabit expensas, qui considerare voluerit, bouum per inopiam pereuntium quam cariora sunt pretia. Adversum bouum morbos non minor adhibenda est diligentia, quam equorum.

II. Nam equinum genus morbus, qui appellatur malleus, diverso genere passionum emigrans per plures contagione consumit, boves quoque idem morbus interficit, sed a diversis diverso nomine vocatur, quem plerumque vulgus appellat. Hic morbus bovem si quando tentaverit, istis agnoscitur signis: erit pilo horridus, & tristis, stupentibus oculis, cervice dejecta, salivis assidue per os fluentibus, incessus pigrior, spina rigidior, fastidium maximum, pauca ruminatio. Cui si inter initia subvenire tentaveris, discrimen evadet: si per negligentiam adhibeatur tardior cura, vetustioris morbi non potest superari pernicies roborata.

Inter exordia igitur tædiantî bovi aduersus omnes morbos potio ista succurrerit: Tres semis uncias squillæ minutatim concisas, præterea radices teneræ populi effossas & diligenter lotas contundes in pila, & tria ex iis pondera, addito sextario salis, in vini septem sextarios mittes, & per septem dies per os bobus singulos sextarios digeres. Quod si toto anno aduersus omnes ægritudines desperatas boves stagnare volueris, incipiente vere, id est, ab Idibus Februarii quindecim diebus continuis, hanc potionem dabis omnibus diebus, quæ usque adeo salutaris est, ut approbatum sit, integro anno boves sic curatos nullius morbi contagione tentari. Talis etiam compositio & morbis resistit, & vires animalium firmat: Folia caprinis, folii myrti silvestris, folii cypressi ana uncias tres diligentissime deteres, infundes in congium aquæ, & una nocte sub divo manere patieris, & inde unoquoque bove tepesfacto per triduum singulos sextarios dabis. quæ potio ad stagnanda animalia quater in anno facienda est ultimis temporibus veris, æstatis, autumni, & hiemis. Morbos ægritudinesque depellit. tres uncias baccarum lauri, gentianæ, aristolochiæ longæ, myrrhæ, betonicæ diligentissime detere, & misce cum mero, ex quo trinas heminas triduo jugiter iumento per os dabis. Spicæ quoque allii tritæ, cum vino quoque per nares infusæ, purgant capita iumentorum. Ova cruda cum melle iumentorum faucibus inferuntur, atque ita fastidium ac nausea discutitur. Expediit tamen, salem pabulis misceri, marubium quoque tritum mane cum oleo vinoque dif-

fundere. Turis pulverem cum mero sive per nares injeceris, sive per os dederis, prodest. Nec minores medicinae bobus horum copia subministrantur. Nam porros, rutam, apium, & herbam fabinae si quis large deterat, & misceat vino, ternasque heminas praebat ad potandum, aegrotantibus subvenit. Plurimique caulem vitis albæ concisam atque serpillum & squillæ partem in aqua macerant, ternasque heminas per triduum digerunt, quæ potio ventrem purgat, vires quoque confirmat. Ad interna autem curanda præcipue amurca creditur salutaris, si tantundem aquæ misceas, & animal bibere consuecat. Sed quia, licet sitiat, potum fastidiat ignotum, primo cibi asperguntur, deinde aqua exigua potio medicatur, ad ultimum pro mensura miscetur, & usque ad saturitatem sitientibus datur. Quocunque autem tempore, sed maxime æstate, si boves concitentur ad cursum, aut alvus eorum ad perniciem solvitur, aut febriculæ commoventur. Natura enim pigrum, & labori potius quam velocitati accommodum, vehementer læditur, si ad opus cogatur infuetum. Periculosum quoque est, si ad præsepia fues aut gallinæ pervenerint. Nam bos, cum gallinæ simum inter pabula sumserit, statim nimio ventris dolore torquetur, inflatusque moritur. cui hac ratione succurri convenit: Apii feminis uncias 3, cimini sextarium semis, & duas lib. mellis commisceas, & tepidum per os infundes, ac tam diu ambulare compellis, & confricas manibus plurimorum, donec ventrem potio moveat. Gifni quoque cum vino deterere, & per os dare

creditur salutare remedium. Lixivium quoque ex arbore ulmi, vel cujuscunque generis ligni cinerem, dummodo bene coctum, cum oleo miscebis, & liquidum ac tepidum diffundere per fauces, adversus stercus plurimum prodest. Si autem porcinum stercus bos devoraverit, statim pestilentiam contagionis solius mallei sustinet morbi. Qui cum semel in gregem vel armentorum vel domitorum incesserit jumentorum, statim omnia animalia, quæ levem suspicionem habuerunt, de possessione tollenda sunt, & distribuenda illis locis, ubi nullum pecus pascitur, ut nec sibi invicem, nec aliis noceant. nam pascendo herbas inficiunt, bibendo fontes, stabulo præsepia: & quamvis sani boves, odore morbidorum afflante depereunt. Usque eo etiam mortua cadavera ultra fines villæ projicienda sunt, & altissime obruenda sunt sub terris, ne forte ipsorum corporum interna sanorum contingantur & pereant. Uno quidem vocabulo pestilentia appellatur; sed habet plurimas species, quas enumerare non licet [vel riget]: facilius ipsa principia a diligentibus intelligi possint. Est itaque humidus [humor], quoties per os & nares humor effluit bobus, & fastidium ægritudoque consequitur. Est siccus, quoties nullus humor apparet, sed animal quotidie macescit & fit deterius, nec juxta consuetudinem appetit cibos. Est articularis, quoties interdum de prioribus, interdum de posterioribus pedibus claudicant boves, cum habeant ungulas sanas. Est & subrenal, quoties a posterioribus debilitas appareat, & quia lumbi dolere creduntur. Est farciminosus,

quoties per totum corpus bobus tubercula exeunt, aperiunt se, & quasi sanantur, & iterum in aliis locis exeunt. Est & subtercutaneus, quoties humor pessimus in diversis partibus corporis bobus erumpit & decurrit. Est elephantiosis, quoties velut scabies minutæ cicatrices exeunt extra corium, & ad similitudinem lenticulæ. Est mania, quæ relictis bobus eripit sensum, ut nec audiant more solito, nec videant: ex qua passione celerrime moriuntur, quamvis hilares pinguesque videantur. Hi omnes morbi contagione sunt pleni, & si unum animal apprehenderit, celeriter ad omnia transeunt, & sic interdum aut integris armentis, aut omnibus domitis afferunt interitus. Unde omni studio, quæ semel tentata fuerunt, segreganda sunt animalia, & ad ea loca mittenda, ubi nullum animal pascatur, ne contagione sua omnibus periculum generet, & negligentia domini (sicut solet a stultis) divinæ imputetur offensæ. Evincendi tamen sunt, & exquisitis remediis expellendi quamvis acerbissimi morbi. Panacem supplaffariis comparas. Eryngion autem herba dicitur, quæ in litore nascitur prope undam maris, florem habet quasi aureum vel galbineum, folia ejus sunt quasi folia cardui silvestris, inter arenas litorum largissime spargitur: has effodies, & in umbra siccatas servabis. adversus morbum tam equorum, quam boum, plurimum profunt. Ex quibus potio componitur ista: Radicis panacis, itemque radicis herbæ eryngii ternas uncias, feminis quoque fœni uncias 3 pariter deteres diligenter, addisque farinæ triticeæ sextarium, ita ut prius

frumentum frangas & molas : quæ omnia de calida
 fervente conspergis , & cum melle vel sapæ nove-
 nas offas singulis diebus digeres. Præterea sangui-
 nem marinæ testudinis colliges , & cum vino per
 os dabis. quam quia invenire difficile est , vulga-
 rium testudinum prodesse æstimant. quod utrum
 bene opinantur , usus viderit. nam auctores de ter-
 restri testudine tractaverunt. Pulverem & cassiæ
 fistulæ , nec non etiam turis pro æqua parte admi-
 sces , ex eo unam semis unciam cum sextario vini
 veteris in die per nares bovis infundis. Quod me-
 dicamentum per triduum facies. Morbi quoque ,
 quos superius nominavimus , amari sunt , & non
 nisi amaris potionibus superantur. nam contraria
 contrariis potionibus curantur ratione medicinæ.
 Ideoque pulverem herbæ absinthii & crudorum lu-
 pinorum , herbæ quoque centaureæ vel pencedani
 æquis ponderibus diligenter misces & in sextario
 vini veteris trina cochlearia singulis diebus , addi-
 tis unciis 3 olei , per os dabis. Præfens quoque re-
 medium experimentaverunt : radiculam herbæ con-
 filiginis (quam alii pulmonariam vocant , alii tan-
 tundem radiculam) sinistra manu ante ortum solis
 collige , (quia sic majorem vim habere creditur ,)
 tunc ad acum , vel acutum cuprinum pars auriculæ ,
 quæ lata est , quasi in circulo signatur , adpremat-
 que , ut rupta cute leviter sanguis exeat. Quod cum
 ex utraque parte feceris , medium orbiculum per-
 foras ad acum , & in eodem foramine inferes : quod
 ubi exierit , omnis pestilentiæ virus per ipsum de-
 fluit vulnus , donec ille solus locus , qui designa-

tus est, putrescat & decidat, atque ita animal **U**be-
retur. Visci folia cum vino trita defunduntur in
nares, atque ita singulis bobus, sive universis gre-
gibus, cum morbum incurrerint, subvenitur. Suf-
fimenta quoque plurimum juvant, sulphur, bitu-
men, allium, origanum, semen coriandri, carbo-
nibus insperge, & cooperta boum supra vas, in
quo suffimenta incenderis, diutissime continebis,
ut fumus os eorum capiat, ac nares impleat, atque
ita ad cerebrum & interna salutari remedio pene-
tret. Sed & totum suffimentare percommodum est,
ut ab eodem morbi pernicies expellatur, & cetera
pestilentiae contagio non coinquinet. Generalia igitur
remedia adversus morbos generales contagio-
sosque retulimus: nunc adversus valetudines, quae
singulis animalibus accidunt, nec in alia transeunt,
remedia subjungemus.

III. Cruditas plurimum nocet, cujus haec sunt
signa: crebri ructus, cibi fastidium, sonitus ventris,
intensiones nervorum, oculi hebetes: propter quae
nec bos ruminat, neque linguam detergit, ut solet.
Prodest itaque, ut duos congios, ubi bibi possit,
digerere per fauces. post quos statim brassicae triginta
caules modicas decoques, & ex aceto dabis, suspen-
sumque animal ab alio cibo penitus abstinebis. Alii
cruditate laborantes, clausos in bovili detinent, nec
cibos praebent. praeterea lentisci & oleastri cacu-
minum pondera 4 deterunt, & cum lib. mellis atque
aquae congio miscent, quae una nocte sub divo mit-
tunt, atque ita faucibus digerunt. Deinde interpo-
sita hora, macerata infusaque ervi 4 lib. objiciunt,

ab alio quoque cibo vel potione prohibentur. nam si neglecta fuerit cruditas, ventris inflatio intestinorumque subsequitur, exprimit gemitus, cibosque capere non finit, nec in loco consistere, decumbere & volutare cogit, caudamque frequenter commovet. De experimento medicina est, caudam juxta clunes resticula vel lino vehementer adstringi, vinique sextarium cum hemina olei tepidum dare per fauces, atque ita per mille quingentos passus bovem currentem trahere: si dolor permanferit, ungulas ejus secare, & uncta manu per anum fimum extrahere, & rursus agere currentem. Si tardius proficit, tres partes lauri diu conteruntur, & cum duplici aquæ calidæ dantur. Si ista non valent, myrtæ silvestris foliorum duæ lib. tunduntur in pila, & duæ ex calida aqua miscentur, ac per vas ligneum faucibus infunduntur. atque ita sub cauda quatuor digitis ab ano percussa vena sanguis emitatur. Qui cum satis effluerit, papyro ligata cauda restringitur. post concitatus bos agitur, usque dum anhelet. Ante detractionem tamen sanguinis adhibentur ista remedia: Tribus heminis vini, quatuor uncia contriti allii permiscetur, postque potionem cogetur currere: duæ quoque uncia salis cum decem unciis cepearum atteruntur: mel quoque decoctum admiscetur, ex quo facta collyria longiora non parum valida immittunt in anum, ut ventrem resolvant: atque ita bos currere cogitur. Ventris quoque & intestinorum dolor sedatur, si anseres natantes, & maxime anates, animal aspexerit. nam anas mulos, etiam equinum genus conspectu sui ce-

leriter fanat. Sed interdum nulla medicina con-
 venit, sequiturque torminum vitium, quorum si-
 gnum est, si cruentum mucosumque ventrem edi-
 derit. Singulare remedium est cupressinæ quindecim,
 verbenæ quindecim, gallæ diligentissime tri-
 tæ, quantum utræque ponderantur, tanti pon-
 deris vetustissimus caseus, quibus pariter detritis
 admiscetur vini austeri sextarii 4, & in potu dan-
 tur, ita ut lentisco mixtaque oleastri cacumina præ-
 beantur. Si venter cœperit fluere, & videris egere
 corpus, & vires capito plerumque inutilem reddit,
 quia ex cibariis ad medelam bovis nil pervenit,
 [quod sic videris, per ventrem projicit, quam quod
 manducaverit.] Quæ cum acciderint, prima die a
 cibo & potu abstinendum est, ita quod nec secun-
 da die bibere permittatur, cacumina tamen oleastri
 & cannæ silvestris, itemque bacca lentisci & myrri
 dandæ sunt, nec post triduum etiam potestas bi-
 bendi, nisi perparum, concedenda est. Sunt, qui ex
 foliis lauri teneris libram 1, abrotanum hortense
 pari pòrtione, deterunt cum aquæ calidæ 2 sexta-
 riis, atque ita faucibus infundunt, pabulaque supe-
 rius præbent. Aliqui vero 2 lib. ex vinaceis ad fo-
 cum torrent & conterunt, & cum sextario vini au-
 steri ad bibendum dant, & commemorata sæpius
 cacumina objiciunt. Quod si neque proluvies ven-
 tris erit, neque intestinorum dolor, recusat tamen
 cibos, & prægravato capite erit. lacrimæ quoque
 oculis & pituita naribus currit, usque ad ossa frons
 media uratur, auresque ferro discindantur, sed ustu-
 ræ igne factæ ut fanescant, veteri urina bovis ipsius

confricandæ sunt. aures vero scissæ picula oleoque curantur. Periculosum fastidium bobus ranulæ faciunt, quæ aperiendæ sunt, & allio cum sale pariter trito ipsa vulnera confricanda, ut omnis humor exeat provocatus. Melius creditur, si ad acutam cannam exfeces ranulam. post vino os lavatur. Interposito unius horæ spatio virides herbæ vel frondes dantur. Tam diu autem sustentantur molli-
bus cibus, donec facta vulnera cicatrices ducant. Si neque ranula fuerit, & non appetent cibum, allium tritum cum oleo naribus infundes.

IV. Bos si febrile cœperit (quod ex venarum inquietudine, & calore totius corporis vel oris intelliges) una die a cibo est penitus abstinendus, ita ut postero jejuno eidem sub cauda exiguum sanguinem detrahas, atque interposita hora triginta parvos aculeos decoques, & ex oleo ac liquamine per os digeres, eamque escam per dies quinque jejuno dabis. Præterea cacumina lentisci, vel olivarum, vel tenerrimum quemque frondem, ac pampinos, si eodem tempore sunt, præbebis in cibo. Labra quoque ejus deterges ad spongiam, & aquam frigidam ter in die offeres ad bibendum, ita ut infra testum bos febriliens teneatur, nec, antequam sanatus est, dimittatur in pastum. Febrilentis autem ista sunt signa: lacrimæ profluunt, gravatur caput, oculi semiclausi sunt, labra salivis madida, longior & cum quodam impedimento tractus spiritus, frequenter & gemitus. Tussis boum non minus diligenter sananda est, quam equorum: si recens fuerit, sextarius farinæ hordeacæ cum uno

ovo crudo & hemina passî per os datur jejuno: gramen quoque concisum tunsumque admixta farina fabæ frixæ & pollinis lentis, sextario aquæ calidæ miscetur, agitataque diligenter per os diffunditur. Veterem tussim sanant duæ libræ hyssopi maceratae ex aquæ sextariis tribus, quod infusum teritur, & cum duabus partibus farinæ miscetur, & per os datur, super quod aqua hyssopi, in qua [decoctum] infusum decoctumque etiam propinatur ad cornu. Porri etiam succus expressus cum oleo & ipsi feбри cum hordeacea farina remedium præstant. Radices quoque ejus diligenter lotæ, & cum farre triticeo contusæ, jejunoque datæ, discutunt vetustissimam tussim. Idem præstat ervum, si in pabulis cum ptisana hordei molitum, & cum aqua tepida vel mulsa in fauces salivanti ore dimissum. Suppuratio, quam apostema dicunt, melius ferro aperitur, post, cum expressum pus aut sanies fuerit, sinus ipse, qui eam continebat, urina bubulina calida lavatur, ac linamentis ac stuppis sive linteolis pice liquida & oleo infusis curatur. Quod si colligari ea pars, ubi est ulcus, non potest, lamina candente sepum caprinum aut bubulinum stillatur. Aliquantum, cum vitiosam partem inunxerint, tunc urina veteri humana lavant, atque ita æquis ponderibus pice liquida cum veteri axungia incoquant & liniunt. Sanguis cum ex aliqua necessitate ad pedes venerit boum, claudicationem affert. Quod cum accidit, inspicito ungulam, invenies eam ultra solitum calere, & vitiatam partem premi vehementer bos non patitur. Sed si sanguis adhuc super

ungulas in cruribus est, ad triduum triti salis perfricatione discutitur. Quod si tantum in ungues descenderit, cultello leniter inter duas ungues aperies, & mundabis deintus, & postea stuppam sale atque aceto infusam applicabis ad solum, sparta opere calceatur, maxime quæ datur operantibus, & in aquam non mittat pedem, sed, ubi ficcum est, ambulet. Qui sanguis nisi emissus fuerit, saniem creabit. Quo suppuratio etiam curabitur. Nam primo ferro circumcisus expurgatur ad vivum. Deinde pannis aceto & oleo & sale madefactis impletur, mox axungia veteri & sepo hircino pari pondere ferro candenti stillantibus curatur, & perducitur ad sanitatem. Si sanguis in interiori parte unguæ est, nec aperturam facit, & tantum claudicat animal, extrema ipsius unguæ ad vivum refecantur, & ita remittitur, ac stупpa vel linteolis cum sale & oleo aceto infusus pes involutus spartea munitur. Mediam vero unguam ab inferiori parte non expedit aperiri, nisi eo loco, in quo suppuratio facta est. Si claudicat ex dolore nervorum, oleo & sale genua poplitesque & crura confricanda sunt calido aceto, & lini semen aut milium detritum infusumque aqua mulsa imponendum est, & spongia quoque ferventi aqua infusa & expressa, conspersaque postmodum melle, genibus circumdatur ac fasciis alligatur. Quod si humor est cum tumore, fermentum vel farina hordeacea ex passo aut aqua mulsa incocta imponitur, & cum maturaverit suppuratio, scinditur ferro, emissaque sanie (ut supra docuimus) percuratur. Potest etiam radix lili vel

squilla cum sale, vel herba sanguinalis (quam polygonon Græci appellant) vel marrubium, ferro aperta sanare. Omnis autem corporis dolor, si sine vulnere est, recens fomentis mellinis discutitur: vetus autem uritur, & supra vulnus vel butyrum, vel caprina instillatur axungia. Scabies sanatur trito allio defricata: eodemque remedio rabiosi canis sanatur morfus, vel lupini vulnus illatum. Vetus quoque falsamentum utramque perhibetur plagam curare. Ad scabiem quoque præsentior medicina ista est: si cunila bubula sulphurque conteritur, admixtaque myrrha cum oleo atque aceto decoquitur, & cum tepescere cœperit, alumen scissum tritum inspergitur: quod medicamentum candente sole illinitum prodest. Ulceribus gallarum tritarum pulvis inspergitur. Succus quoque marrubii impositus cum fuligine sanat. Infesta pestis est bubulino pecori (quam coriaginem rustici vocant) cum pellis ita dorso hæret, ut apprehensa manibus deduci non possit a costis: quæ res non aliter accidit, quam si bos ex languore aliquo ad maciem deductus est, aut sudans in opere faciendo refriguit, aut si lapsus sub onere vehementer est infusus in pluvia. quæ quandoque perniciofa sunt, custodire debemus, ut, cum ab opere redierint boves adhuc æstuantés anhelantesque, vino aspergantur, & ossula panis vino infusa faucibus eorum inferatur. Quod si prædictum vitium inhæserit, expedit decoquere laurum, & cum calida & oleo & vino spinam dorsumque animalis confricare contra pilum, ac per omnes partes apprehendere pellem, & velut a co-

stis separare. Quod aut in loco calidissimo faciendum est, aut sub divo sole fervente. Aliquantum fæces vini & axungiae commiscet, eoque medicamento tepido post fomentum prædictum utuntur. Est etiam gravis pernicies, ut cum pulmones exulcerantur, unde tussis & macies, ad ultimum vero phthisis invadit, quæ mortem afferant. Radix confiliginis, succus porri, omnium hemina per mensuram olei miscetur, & bibendi sunt cum vini sextario per dies plurimos. Nonnunquam & tumor palati ciborum fastidium facit, crebrumque suspirium. Prodest palatum ferro aperire, ut profluat sanguis, cui ervum sine corio maceratum ad manducandum dabis, viridemque frondem, vel quodlibet aliud molle pabulum, dum sanetur. Si in operibus contuderit collum, præstantissimum remedium est, sanguis ab aure emissus. At si id totum in tempore, quæ vocatur amati amaticum sale tantum & imposito. Si cervix mota & dejecta est, considerabimus, in quam declinet, & ex diversa parte sanguinem detrahimus, ex eâ vena, quæ in aure videtur amplissima, quæ sarmento prius verberanda est, & cum intumuerit, ferro aperiatur, effusoque sanguine postero die ex eo loco emittitur cruor, & biduo vacatio operis datur. Tertio vero die levis injungitur labor, & paulatim ad operis consuetudinem revocatur. Quod si cervix in neutram partem dejecta est, mediaque intumuit, ex utraque auricula sanguis emittitur. Qui si inter triduum, quod bos vitium cœperit, emissus non est, intumescit collum, nervique tenduntur, & ita nata durities ju-

gum non patitur. Tali vitio comperimus aptum esse medicamentum, ex pice liquida & bubula medulla, hircino sepo, & axungia veteri, oleo quoque veteri æquis ponderibus impositum concoquitur, quo utendum est, cum bos ab opere disjungitur. & in piscina in quolibet tumore cervix lavatur, confricaturque diligenter prædicto medicamento, deterfaq̄e diluitur. Si ex toto propter tumorem cervicis jugum recusat, paucis diebus requies ab opere danda est, & cervix cum aqua frigida lavanda, & spuma argenti linienda est. Celsus quidem tumenti cervice herbam, quæ vocatur avia, ut supra dixi, contundi & imponi jubet. Quæ cervicem infestant, minor est cura. nam facile sanantur per ardentem lucernam oleo instillato. Melius tamen est custodire, ne nascantur venæ. Etiam colla calvescunt, quæ non aliter glabra fiunt, nisi cum sudore aut pluvia cervix madefacta est in opere. Quod si acciderit, pulvere lateritio trito, priusquam dejungatur, bovis colla conspergi oportet: & cum exsiccati fuerint, exinde oleo iterum infundi. Si talum, vel ungulam vomer læserit, picem duram & axungiam cum sulphure & lana succida involvito, & candente ferro supra vulnus imposito & ungi-
to: quod remedium optimum facit, si clavum calcaverit, aut acuta testa vel lapide ungula pertunditur: quæ tamen, si altius vulnerata est, latius ferro circumciditur, ita inuritur, ut supra præcepi. Deinde sparteæ calceata per triduum aceto suffuso curatur. Quod si vomer intraverit, lactuca marina, quam Græci cyniolam vocant, admixto fale impo-

nitur. Subtriti etiam pedes eluuntur calefacta bubulina urina. Deinde favillam farmentorum ferventem calcare compellitur, & pice liquida cum oleo vel axungia cornua ejus unguuntur. Minus tamen claudicant, si ab opere disjunctis frigida pedes laventur, & suffragines coronæque ac scissura ipsius unguæ, veteri axungia defricentur. Frequenter etiam vel ab asperitate itineris, vel in proscindendo duritiam soli, aut obviis radicibus obvolutatus convellit armos. quod cum acciderit, ex prioribus cruribus sanguis emittitur, si dextram ex sinistro. Et si vehementius utramque vitiaverit, etiam in anterioribus cruribus venæ solvuntur. Perfractis vero cornibus, linteola, sale, atque aceto & oleo imbuta ponuntur, superligatisque per triduum eadem infunduntur. Quarta die tantum axungia cum pice arida & cortice pini pari pondere imponitur, & ad ultimum, cum jam cicatricem producant, subito infricatur. Solent autem neglecta ulcera vermes creare: quæ, si mane ex aqua frigida perfundantur, rigore ejus contracti, decidunt; vel si hæc ratio nihil profecerit, marrubium aut porrum conteritur, admixto sale imponitur, vel calcis vivæ pulvis inspergitur, aut cucurbitæ viridis succus cum aceto mittitur. Ideoque universis ulceribus picem liquidam, oleum vetus & axungiam oportet adhiberi, & extra vulnera etiam eodem medicamento circumliniri, ne infestentur a muscis, vel vermes creent, cum vulneribus inciderint. Serpentis quoque ictus mortiferus est bobus, sed & minorum animalium noxium virus. nam vipera & Cæcilia, cum in pa-

scuis bos improvide supercumbit, stimulo morfus imprimunt. Araneus quoque, quem Græci Mygalen appellant, parvi quidem corporis, non parvam solet inferre perniciem. Verum viperæ venenum depellit, supra tumorem, qui inflatur ex ictu, scarificatio ferro facta, ita ut herba, quam personatam vocant, imponatur trita cum sale. Creditur, radix si contusa ponatur, vel filer montanum reperiat, & trifolium Symonianum, quod fragosis locis efficacissimum nascitur, odoris gravis, bitumini similis, propter quod a Græcis asphaltion appellatur, nostri autem propter figuram acutum trifolium vocant. nam longis & hirsutis foliis viret, caulemque robustiorem facit, quam pratense. Hujus herbæ succus cum vino faucibus infundatur, atque ipsa folia cum sale trita imponantur in plagam. Quod si viridem minime reperiunt, semina ejus collecta & trita dantur ad potandum cum vino. Radices quoque ejus cum succo caulis tritæ, addita hordeacea farina & sale, cum aqua mulsâ scarificationi superponuntur. Est etiam præfens remedium, si fraxini cacumina tenera conteras cum sextariis vini quatuor vel olei, expressumque succum faucibus infundas. Itemque cacumina ejusdem arboris cum sale trita læsis naribus superponas. Cæcilie enim morfus tumorem, suppuratumque generat. idemque facit muris aranei. Sed Cæcilie morfus sanatur, si acu ærea locum læsum compungas, & creta Cimolia ex aceto oblinis: muris vero perniciosus, si animal ipsum oleo mersum neces, & plagam dentium ex eodem confrices. quod si non fuerit,

contritum ciminum cum picula & axungia, ut similitudinem malagmæ habeat, impositum plagæ, perniciem submovet. Quod si, antequam tumor discutiat, suppuratio fuerit generata, optimum est ignea lamina vel cæterio collectionem aperire, quidquid vitiosum est inurere, atque ita cum liquida pice & oleo illinere. Quidam vivum murem araneum creta figulari circumdant, & collo boum suspendunt, morsusque ipsius bestię submovent. Oculorum vitia plurima in illis sanantur. nam sive intumuerunt, aqua malsa triticea farina conspergitur & imponitur: sive album in oculo est, salis fossilis Hispani vel Armeniaci, vel cum melle permixti vitium extenuant. Idem præstat trita sepia testa, & per fistulam oculo ter in die insufflata. Prodest etiam radix, quam Græci silphion vocant, nostri autem laserpitium, huiusmodi quantum volueris ponderis cum decima parte salis Armeniaci & cum fistula oculo insufflas. quæ radix tunfa, & cum oleo lentisci mixta, vitium expurgat. Si genæ humorem profundunt, lacrimisque visus confunditur (quam epithoram vocant) polenta ex hordeo mulsæ aquæ conspersa super genas superciliaque imposita reprimat humorem. Pastinaca quoque agrestis, quam arnoneaceam vocant, cum melle trita oculorum sedat dolorem. Memineris vero, quoties mel aliove succos remedio adhibes, ut prius pice liquida cum oleo circumlinias oculos, ne a muscis apibusve vel vespis infestentur, quas dulcedo mellis invitat. Plurimumque hirudo, id est, sanguisuga, cum foris juxta fauces hæret, sanguinem trahit, eam a jumen-

to digitis oportet auferri: sed si interius sit, ut manu detrahi non possit, cannam vel fistulam perforatam inferito faucibus, ac per eam calidum oleum infundes. nam eo contactu bestiolæ importunitas recedit. Odor quoque cimini, super carbones impositi, ubi sanguisugam afflaverit, evellet a vulnere. Quod si stomachum vel intestinum tenuerit, calido aceto per cornu infuso necatur. Machina quoque describenda est fabrica, qua conclusa cujuscvis generis jumenta bovesque curantur, ut ei tutus ad pecudem medendum accessus sit, nec luctando quadrupes aut membra conuxet, ac sic remedia despuet. Roboreas asses constringis, folium, quod in longitudine novem pedes debet habere, in altitudinem pars posterior duos, semipedem: pars vero, quæ ad priora animalium pertinet, quatuor pedes: texuntur ita, ut velum in caudam ductum non possit exire. Sed a parte posteriori paululum latiore, a priore strictiorem machinam compingi oportet. Cui transversum tigillum ad modum jugi confirmandum est, ad quod equorum capita, vel boum cornua religantur. nam reliquum corpus ad temones socios, vel funibus alligetur, ut juvamentum præstetur ad medentis arbitrium. Quæ machina ad omnium majorum animalium medelam solet esse communis.

II^b. Si vulnus in dorso, aut quacunque parte corporis cœperit habere vermes, & timetur, ne putredo vulneris transeat in cancrum, nepitam & cedrinam sive cyminum vel cicutam conteres ex aceto & impones. Calcem quoque vivam ex aceto acerrimo temperatam, necare vermes experimenta

docuerunt. Si vermiculus dorso putredinem fecerit, utilissimum est, cauterizare subtiliter, postea viscum cum melle & vino conterere & imponere. Pannos quoque minutos cum oleo & aceto vulnera purgare manifestum est. Quo factò, si necessitas fuerit, ustio rursus adhibetur. Ad ultimum cornu caprinum combustum & contritum valet, ulceribus superinpersgitur, ut recuperetur, & sanitas ei detur.

III^b. Lumborum quoque cura vicina est. nam animalia, aut cum nimio pondere, aut cum transcendere fossam conantur, si posteriores refederint pedes, aut nimio frigore dolorem renum contrahunt. Ideoque aqua calida cum flore sœni diutissime confovendi sunt lumbi. Inunctionibus etiam calidissimis perfricandi, & ad ultimum afronitri diluti inducto caustico corroborandi. Quod si dolor vehementior fuerit, de inguibus solvendæ sunt venæ, & oleum cum axungia, sanguini, qui profluit, immixta renibus illinuntur. Et si necessitas fuerit, cataplasmis utendum est. Potio quoque renibus subvenit, si pilulas cypressi incidis duodecim supra carbones, nitri quoque uncias tres assis, & utraque in pulverem redigas, cum unciis tribus mellis, & vini veteris sextariis tribus, & olei boni tribus unciis, quod per quatrimum æqua parte faucibus digeras. Vitio lumborum medetur hemina seminis brassicæ, cum sextario polentæ attusa ex aqua frigida subacta atque imposita dolentibus locis. Sisymbrium quoque cum polentæ sextario, & aqua subactum medetur. Efficacius tamen est, si cypressi folia ad modum heminæ diligentissime contundas, &

polentæ sextarium admisceas, acrique aceto subactum dolenti imponas. Præterea resinæ duræ uncias sex decoquas, ut liquecat: cui ferventi superaspargis hordeaceam farinam, quamdiu inspissetur ad similitudinem pulmenti, & diu subactum, & calidum ita, ut manus pati possit, superillinis renibus. Quod si frequenter renovaveris, & dolori subvenit & tumori. Si vero tanta indignatio fuerit, ut ejusmodi non sentiat curas, aut cauterio cuprino, locis opportunis urendo deprimes puncta, ne deformetur animal, aut si vilius est, & necessitati aptius, quam decori, craticulatim, sicut moris est, ures.

IV^b. Renum autem dolor his agnoscitur signis: Posteriores unguas trahit, lumbi vacillabunt, cauda dejecta erit, fæculentum minget, ilia dura atque contracta. Interdum tales sunt renes, ut sanguinem mingant, & si nimium effuderit, incurabilis est passio. Si parum cruoris abundaverit, scito posse curari. Cui post detractum sanguinem vel de matrice, vel de femoribus, hanc potionem dabis, videlicet, porri sectivi succum ex aqua.

V. Sæpe musculi, qui in renibus sunt, vexantur ex casu, & exteriores facilius curantur, si justæ medelæ afferunt tarditatem. Optimum est, quoties ceciderit jumentum, loco non moveri, & aqua frigida perfundi, & postmodum unguentis uti. Quæ passio ista consuevit ferre indicia: Renes obdurescunt, contrahuntur testes, coxamque trahit, & colligere se non poterit. Quæ valetudo nascitur ex itineris longi fatigatione, aut ab infractu clivosa-

rum viarum. Incitatio quoque cursus, & saltus extensio, hanc afferunt causam. Sanguinem igitur ex visceribus oportet emitti, prout qualitas corporis patietur. Utendum est potionibus etiam ad valetudinem necessariis, molli dormitione animal collocandum.

VI. Ex perfrictione nonnunquam animalibus foras exit extalis. qui hac ratione curatur. Scalpello scarificabis, præcipue loca, quæ videntur eminentiora, similiaque vesiculis, scarificatio digitis exprimitur, & decarnatur, pulvere salis perfricatur, donec cum sanguine actus humor exsicceatur. Post calida & sale fovebis, & deprimendo intus remittis, & continuo revertetur ad locum, unde exierat. Altera intus digitis missis illita lipara, vel meliloto, donec sanetur. Quod vitium si ferro tangere dubitas, hoc medicamento curabis quotidie: Castorei uncias tres, salis triti pondera duo, salis Ammoniæ lib. unam, sinopidis Ponticæ fescunciam. hæc omnia tunsa & cribrata pariter decoques, impones extali, & alligabis, quotidie autem lixivio calido fovebis, & medela continua, usque ad sanitatem. Potionibus autem thermanticis calefiet ægrotum. Alii in hac passione, cum axungia ad manum extale fulciri & reponi oportere, dixerunt, postea spongiam apponi caudam supra alligando. Si tamen diebus aliquot fuerit cura neglecta, prius foveri ad sex ex lixivio, vel sale, & urina calenti, & sic reliqua curationibus impleri.

VII. Dolor renum animalibus sæpe contingit. his proditur signis: Nec incedere poterit, nec cu-

bare, ilia ejus inflantur & obdurescunt. quorum ista curatio est. Sanguis de utrisque femoribus emittitur, postea lotium vetus & putridum in vase supponitur, & lapides molares ferventes mittuntur, animal sagis diligentissime, usque ad ungulas operiatur, ut vapore lotii venæ testium fudent, post aqua calida confoventur, nitrum & alumen scissum pariter conteres diligenter, & admixto oleo testes perunges fricando. Si molares [lapides defuerunt, qualescunque calefacies, & mittes in lotium. Alia quoque] hujus rei proditur medicina. Lentis heminam unam decoquis, admixto vino mortario teres, cypressi folia scrup. 4 mollissime pariter trita commisces, tantundem etiam suillæ adipis adjunges, vinumque vetus desuper sparges, panno illinitum testibus apponas, donec sanitas procuretur. Si tardius dabitur sanitas, testes subter stillatis cauteriis urito, vel leviter scarificato.

VIII. [Quod si testes tumbunt,] hordeum comburito, pulveresque ex eo trito, suillæ adipi misceto, ex quo medicamento mane & vespere testes illinito. Physicum autem creditur, testes animalium ablutos canino felle sanari. Alii auctores aqua calida testes, cum dolent, fovendos esse duxerunt, suffumigandos etiam viridibus foliis cypressi, quæ arbor specialiter mederi testibus creditur. Sed si defuerit, testas ardentes nihilominus in aqua calida mitti, & inde suffumigari, post cretas Cimolias cum stercore bubulino ex aceto acerrimo calentes induci, & quotidie revocari, quousque sanitas subsequatur.

IX. Si natura jumento excedit, & revocari non possit, in aqua frigidissima constituendum est, & ibi fovendum, & sublitam manum in anum ejus injicies, & contra vesicam fricabis, post diligenter cooperies, ne perfrigescat. Potiones dabis, stercus suillum quotidie ex vino, aut in aqua dulci, donec liberetur.

X. Si jumentum sanguinem minxerit, vel adsellatum fuerit, hac ratione curabitur. De superiore vena sanguis auferatur, asphodeli quoque herbæ radix teritur, & cum vini albi dulcis duabus cotylis per os infunditur, quæ glutinosa videatur. Prodest etiam farinam triticeam cum adipe suilla & pulvere corticis mali granati decoquere, & non crassas portiones, sed liquidas per os fundere. & non solum a cursibus, sed etiam ab ambulatione abstinendum est, ut glutinetur vena, quæ interrupta est. Contingit enim cursu vel saltu, ut intrinsecæ venæ rumpantur: quapropter rebus stypticis, & his, quæ consolidationem faciunt, curetur. Super renes hoc anacollima oportet imponi: Bulbos tascedeas vivas contusas, allia quinque, anagallici libram, quæ omnia pariter bene trita commiscis, & renibus ejus imponis. quod prodest etiam illis, quibus evulsi vel emoti sunt renes. His autem, quibus per nares effluit sanguis, pusca frigidissima caput ejus fovebis, modicum salis adjicies. post anacollima in capite, & in temporibus oblinis, & in medicamento constrictis venis fluxum sanguinis reprimes.

XI. Si dysenteria jumentum apprehenderit, reversatur ejus extalis: qui ut curetur, circumsecan-

duſ eſt cautiffime, ne inteſtinum, quod præpoſitum eſt extali, frangatur. Procidit inteſtinum a contactu: vitæ periculum facit, ſi tangatur; quod ſemel non redit, & ſic remanebit, & paululum exit extalis ſupra.

XII. Animalibus otioſis & pigris contingit expletura ſanguinem mingere, cum hoc, quod abundat, erumpendi per urinam invenit viam: attenuati & exhausti animalis interdum eſt urina ſanguinea. Quod accidit aut ex nimio aſcenſu, aut labore ponderis, aut nimietate curſus. ſed illis, qui ex deliciis aut abundantia contraxerint paſſiones, de matrice auferunt ſanguinem; attenuatis venas laxare contrarium. Utriſque tamen ſalutaris eſt potio, ſi lac caprinum cum a matricibus obolis & vitio laris herbæ ſucco [paſtillos facias, ex quibus unum] per os frequenter infundas. Certiffima quoque ad ipſorum ſalutem potio prædicatur, ſi draganti unciam ſemis, meſpili ſcrup. ſtoracis ſcrup. tres, nucleos pini, hos purgatos ducentos decem infundis in vino optimo, ac diutiſſime conteres, poſt ad magnitudinem nucis avellanæ cum apibus attritos & vini ſextario reſolutos dabis ad cornu, & faucibus digeres, per dies continuos ſeptem, quod etiam omnibus prodeſt, ad fabæ magnitudinem cum ovo dediffe.

XIII. Si vero ſanguinem vomat, oportet geneſtæ ſuccum, cum vino atque porri ſucco lixivio oleoque permixta, faucibus infundere. Aliquando animalia ſanguinem vomunt. quibus hac potione ſuccurritur: Abſinthium Ponticum & ſpicam nardi

æquis ponderibus in cacabo novo cum aqua decoques, & dabis in potu.

XIV. Si sanguis interdum nimis per venam, cum percussa fuerit, ut claudi non possit, erumpat, remedium est, stercus ipsius animalis superponere fluentibus venis: aut si perseveraverit, urere cauterio subtiliter, ne nervi lædantur. Floccum etiam competenti oleo tinctum venæ admoveto. etiam assen ligneum in vena, qua sanguis profluit, ponis & ligas, præsens est remedium.

XV. Vesicæ indignatio generatur ex plurimis causis: quæ propter urinæ difficultatem celerrimum, immo præsens discrimen importat. De qua valetudine diligenter tractari convenit, ut passioni competens medela succurrat; quæ his agnoscitur signis: Mingere non poterit, omnia crura flectentur, dimittitur venter ad terram. Et si difficulter mingit, dyfuria appellatur. Sed quando guttas per veretrum mittit cum labore, stranguria dicitur: cum in totum non potest mingere, ischuria appellatur, & vicinus est morti. Propter quod extensiones & tubercula nascuntur in dorso, & præfocatio circa fauces ex dolore ventris. Cui hac ratione succurris: de pectore venas pungis, & sanguinem, quantum videbitur, detrahis, & sic accipitur laxamentum. Præterea manum tepidam cum oleo in anum mittis, & si qua stercora inveneris intus, quia impedimentum præstant, attrahis. Post, cum libra olei, salis triti plenum acerabulum misces, & calefactum injicies in anum, jumento in locis pro-nis posito, ut facilius ad interiora descendat, dul-

cedo etiam sequitur ac solutio ventris, & dolor mitigatur. Quæ remedia si tarde subvenerint, manus & brachia perungito, & cum magno sensu atque cautela in anum injicito in partem dextram, & reversato in sinistram: vesicam manu plena leviter premito, ut incipiat urina procedere, & sic liberabitur. Valde premere est contrarium. Ex his autem causis passio ista descendit, si jumentum in opere aut cursu magna parte diei cogatur, & urinæ faciendæ spatium denegetur, tunc a vesicæ meatu usque ad veretrum nascitur tumor, & cum dolore egestionis foramen angustatur. E diverso, si jumentum exerceri solitum, diebus plurimis steterit, indigestione nascuntur spurcitæ, & humores efferruntur, usque ad vesicam, compunctiones etiam & morsus urinali fistulæ præstant, ex quo stranguria plerumque contingit. Ex perfrictionis indignatione dysuria solet venire, cum nimio rigore meatus intumuerit. Et ideo calefactionibus diversis a frigore solvenda est injuria celeriter. Interdum & indigestione hordei, & cum aquam frigidam avidissime biberint, dolores ventris animalia patiuntur, & propter vicinitatem commota vesica stranguriam sustinent. Aliquando & sterçus pullinum, & alia noxia, in cibo sumta, cum inflationem fecerint, impediunt minctionem. Bestiolæ etiam, quæ appellantur buprestes, aranæ similes, cum devoratæ fuerint, animal præfocant. Aqua quoque cœno vel limo turbida si bibatur, meatus impedit minctionis. Vermes quoque vel lumbrici in intestinis cum ex ulcere venerunt, vesicam lædunt, & dupliciter ani-

malibus discrimen important. Quod his deprehenditur signis : Animal, quod tardius mingit, latera sibi scalpit, vel terram mordet, scias eum vermibus vel lumbricis extorqueri. cui hac ratione succurris : Brassicæ folia subtilissime contundis, & commiscis boni vini cotylas quatuor, & per sinistram narem infundis. Sulphur etiam vivum in pulverem rediges, & cum oleo totum ventrem animalis & veretrum perfricabis. Absinthium etiam largiter cum vino decoques, & per sinistram narem defundes. lafer quoque Syriacum & nitri pulverem cum vino decoquis, & per os digeris. Inambulationibus & leni cursu exercebis in loco molli vel herbido : vel ad aquam leniter abeuntem ad urinam invitabis. Si, ubi aliquod aliud animal minxerit, teneatur, facilius provocatur. Quæ præmittuntur, ut veniatur ad curas : aqua enim calida diutissime lumbi fovebuntur & renes, tunc avenam agrestem ex vino dulcissimo duabus cotylis decoquis, & per sinistram narem infundis colatos humores : ficus præterea optimas decoques in aqua cotylis quatuor, mixtoque nitri pulvere similiter defundes. Allium quoque cum vino decoctum, & per sinistram narem infusum, producit urinas. Memineris statim, cum in passione ceciderit, hordeum eis subtrahendum penitus, & potus, herbas virides, vel farragines ad sustentandum dandas. Sarmatarum autem equitatus veteres plurimum valuerunt, usus invenit, ut animalia a collo usque ad pedes involvantur de sagis, suppositisque carbonibus vivis addito castoreo suffumigentur, ut totum

ventrem testiculosque eorum castorei fumus evaporet, & confestim detractis carbonibus cooperti deambulant & mingunt. Alumen scissum & sales fricato, admixtoque oleo & melle collyrium longum & tenue facito, & in veretri ipsius foramine inferito, continuo provocabitur. In ano panacis quantum digiti minoris extremitas est, dabis. Alii cepas acerrimas & leviter contusas tres aut quinque ponunt in anum, & sic deambulare faciunt. Ad urinas inventus est, qui affirmat, & ungulam equi ipsius radi, & teri cum vini sextario, & per nares infundi ad celerem minctionem. Si non tali ratione prodesset, betas & malvas decoques, & aquam earum calentem, cum melle ad unum sextarium naribus infundes. Si tempus virides denegat cibos, foenum melicrato adpersum præbebis: vel succum ptisanæ hordeacæ cum melicrato similiter dabis. Aliquanti rosmarinos decoquant, & ex ea calida (testes) foveant. Alii cimices tritos in nares animalis mittunt, & alium super naturam, quam mingit, confricant, certissimum dicitur. Porros decoques, & succum eorum exprimes ad sextarium 1, & cum vini veteris hemina olei acetabulum permisces, & per narem dextram dabis, deambulando ducis. Vulgare & verum est remedium, lutum de via ex lotio cujuscunque equi factum, vinoque permixtum & colatum naribus infundas. Apii radices aut melicrato decoctas præbebis, pulveremque turis, ovumque crudum, cum vino dulci permixta, [per os convenit dari oleo cum vino permixto] & calefacto supra renes & ilia inungens

confovebis. Ex melle quoque decocto & sale collyria longa & tenuia foramini immittuntur, quo emanat urina. Musca viva & loco ipsi immittitur, vel mica turis apponitur, & de bitumine collo inferitur, ut provocetur urina.

XVI. Quibus modis strictus venter solvi debet, sæpe prædictum est. Nunc exponendum est, quemadmodum, si solutus, postea restringitur. Etenim hoc animalibus periculosum nimis est, nisi velox medicina subvenerit, cujus necessitatis de experimento principale remedium est. balauftii feminis unciam ex vino austero dabis, caryotas tundis & gallas Syriacas, & exinde datur potio salutaris. Talis quoque subvenit compositio: Ceræ uncias 2, lardi libram unam, piperis unciam semis, piculæ semiunciam diligentissime tundes, casia unciam semis trita pariter consperges, offas facies, solito more intinges in cera, cum remissa est. Sic quoque digeres stercoreis ovis libram, & in aceti & mulsæ sextario per cornu dabis. herba rubea restringes, si dederis in vino. spongiam Afram intinges in pice liquida, post combures, farinamque ejus vino austero defundes, farinæ triticeæ heminas quatuor commisces & digeres. Nitrum quoque, (si potest fieri) virginem diligentissime tritum, & in pulverem redactum, cum hemina aceti semiunciam dabis. Pulvis ex pumice datus cum vino in potu mox medetur.

XVII. Aliis quoque partibus corporis nascuntur aliquando verrucæ, & vitium difformitatis important, hac ratione curandæ: Lino subtili constringentur ipsæ verrucæ. dein causticum crudum im-

ponitur, & sponte decidunt. Ferro etiam præciduntur, & de cauterio leviter adusta sanantur.

XVIII. Interdum jumentis misera fit coxa, cui de venis femoris sanguis emittitur, & in vase diligenter excipitur. admiscetur etiam pulvis sulphuris, nitri baccharum lauri, simul tritis, & contra pilos diutissime perfricatur, & per triduum sic permanere permittitur. Aqua etiam, in qua verbenæ coctæ sunt, tepida ter in die fomentabis: pedes, quos sanos habet, glante ferreo, vel si defuerit, sparteæ calceabis, cui lemniscos subjicies, & addita fasciola diligentissime colligabis, & suppositiciam facies parti illi, quæ misera est, ut planas ungulas possit ponere. Synchrisma etiam perunges in sole, & non minus, quam unam horam, contra pilum diligentissime confricabis. Si ejusmodi cura tardaverit, contra coxæ commissuram quatuor foraminibus caute pertunde, & pannos vel lemniscos ex aceto & oleo sub cute per foramina traice per triduum, post traumatico illinitos pannos, diebus novem per eadem foramina traicies, vel calida verbenacea utaris, & sic lemniscos subjicias. Undecimo quoque die lemniscos educes & in cretas locum, ut cutis ad pulpæ adhæreat. Cum cicatrices se clauserint, causticum imponunt. Hac ratione emota vel læsa coxa sanabitur. Sed si coxam ejecerit emoveritque, quod a mulomedicis dicitur filius læsisse, certior & facilius curatio inventa docetur, & probata. nam dudum claudum animal in sole ponunt, vino & oleo calefacto calefaciunt ipsum, hoc est, juncturas coxæ diutissime confricant, donec fudet:

tunc animal capistro trahunt, & sensim currunt, alius lorum vel funes tenens laxos sequitur, & subito, dum animal currit, recta ad se coxam ipse cum impetu trahit. si sonuerit, scias loco suo redisse, paululumque cessabis, post sensim deambulando tentabis. Si ad locum suum redierit, retractos pedes ponit, & minus claudicat, ulterius animal non convexabis, sed triduum fomentabis calida verbenacea, post causticum induces. Quod si prima die junctura componi non potest, secunda die simili ratione coxam sæpius trahis, donec revertatur ad locum. Quidquid autem vexatum vel emotum fuerit, vel ictu rotæ, aut quocunque alio casu in prioribus vel posterioribus partibus vel articulis, vel genibus, hoc anacollima constringit & consolidat. Bulbos rufos triginta, cochleas vivas triginta, anagallici libram 1, plantaginis viridis manum plenam diligentissime contundis & misces, additis tribus ovis, cum stupa imponis, & colligas, laxata constringet & tumefacta sedabit.

XIX. Si jumento laccæ enatæ fuerint in gambis, his agnoscitur signis. Dextra ac sinistra ad similitudinem vesicæ inflabitur cutis. Curandum est autem hac ratione, qua flegma in genibus diximus oportere curari. Est & alia medicina. Lentæ, quæ supra aquam natant, colligis & contundis, additaque veteri axungia colligabis. Vitium exsiccare perhibetur. Si gamba vel armus aliquo loco ex ictu aliquo tumere cœperit, cretam Cimoliam & rubricam ex aceto acerrimo miscebis & oblinis.

XX. Si gambosum factum fuerit animal, & re-

cens passio est, de tibia sanguinem emittito, lanam succidam circumligato. Cave, ne fomentis aut cauterio tangas: utrumque enim in tali curatione contrarium est. Malagma cruda uteris, tertio die semper solvis & curas. Cum videris animal profecisse, causticum inducis. Si quod jumentum coxam fregerit aut supragambam, scias, non posse curari, quia partes istæ ligaturas tenere non possunt.

XXI. Si jumentum aut rotæ, aut axis istu fuerit elisum, in recenti lanam succidam ex aceto & oleo colligabis per triduum, post ficus duplices, & nitrum pariter tritum imposito, die tertio solvito ac renovato. Si nihil profecerit, malagma tetrapharmaci imposito per triduum. Si & ipsa tardaverit, imposito malagmam, quæ dicitur meliacinus, usque dum sanetur.

XXII. Syrmaticum jumentum his agnoscitur signis. Prodiens de equili, vel de loco, ubi steterit, coxam trahit, & transversam unguam inflexis coronis terræ superimponens ostendit, & Syrmaticum a tragædorum palliis, quæ trahuntur, dicitur. Sed quamvis alienata horum vel emota coxa videatur, si super ipsum pedem cessim repellantur, continue emendabitur gressus, & sine claudicatione rectus incedet. Et hæc autem ratione contingit, si commissuram vertibuli, ex corruptione corporis, vel perfrictione natus humor intraverit, tunc se defundit ad nervos, & eos reddit immobiles, & velut alienatos. quæ hac ratione curantur: Sanguis ei de subgamba detrahitur copiosus, in quo admisces sal, sulphur, marinas cochleas, mannam turis, feclam,

nitrum, baccas lauri, æquis ponderibus, contusa omnia atque cribrata, vino quoque veteri & oleo miscebis cum sanguine ipsius: qua unctione præparata post inflationem illinis, coxas calida, in qua verbenæ decoctæ sunt, interposito triduo diutissime confovebis, post unctionem renovabis. si ex hoc plenam non receperit sanitatem, vulnus uris cauterio in ipso vertibulo. Similiter sciaticis fieri consuevit. Quæcunque aut de ozonis ceterisque vitiiis articulorum, vel de ungulis primorum pedum nunc dicta sunt, scias etiam in posterioribus debere fervari.

XXIII. Alienatum morbum auctores vocaverunt, quoties hæc signa procedunt. Patentes oculos animal haber, nec sentit hominis adventum, quibus & labra & ipsa orificia intumescunt, quasi ab aliqua bestiola contacta. Quem morbum alii auctores orabum nuncupaverunt. Est autem nequissima passio. primo, quod pestifero transitu contagionem spargit in plurimos: deinde, quod imperitos decipit specie sanitatis. nam refecta & bene curata animalia ex hac passione subito inflata moriuntur. Alienatus autem vocatur, quod eripit animalibus sensum, Malleus, quod pestilentia internecivum contagium facit. Plerumque autem viscera interius vermibus consumit. Quorum morsu pertuso aqualiculo animalia suffocata, subito moriuntur; sed si velocior medicina succurrat, hac ratione salvantur: De cervice sanguinem detrahis, potionem componis hujusmodi: Gallici lib. unam, hyssopi libram 1, abrotani libram semis, aristologiæ rotundæ lib.

femis, mannæ succari uncias 3, trixaginis uncias 3. quæ omnia contundito, & cernito, ex aqua multa copiose decoques, & animal ægrotum diebus plurimis potionabis. Sed quia plerumque hujus ægritudinis pestilentia transit in proximos, totum gregem si inciderit, ut singulas heminas singulis degeras, potionare te convenit, frequentissimis etiam suffumigationibus, stagnare pariter & curare, sicut in malleo superius constat expositum. Quibus usque adeo mutanda sunt pascua, ut, si fieri potest, in alias transmittenda sint regiones. nam qua transeunt, in lanis & in ipso anhelitu inficiunt universa. Velocius autem curabuntur, si separata fuerint atque translata.

XXIV. Roborosa passio dicitur, quæ animal rigidum facit ad similitudinem ligni: cujus hæc sunt signa. Totum corpus adstrictum, extensæ sunt nares, & aures rigidæ, immobilis cervix, os constrictum, caput extensum, colligati armi vel crura, pedes etiam constricti, ut nulla commissura flectatur: cujus caput si erigere volueris, non poteris: oculi præcluduntur, spina prærigida, & ideo distendit & erigit caudam, ut eam flectere atque movere non possit, dura ilia, adstricti sunt renes: cubare penitus non potest. Contingit autem hæc passio ex nimia perfrictione, vel spasmo nervorum, vel tremore, unde & tetanici dicti sunt. Plerumque in hanc valetudinem incidunt, qui cum ab igne castrati fuerint, negliguntur, & inambulantes frigore læduntur. Quorum nervi recenti dolore & frigore compellente, & spasmus patiuntur, & obdurescunt in robur. E diverso etiam altius, quam

expedit, in pedibus uſta jumenta, vel quocunque alio loco, contactis nervis patiuntur ſpaſmum, & robur incurrunt. Ex nimia quoque pruina, vel ſi in nimio frigore ſudabunt, vel e calidis ſtabulis producuntur in frigus, fieri adſolent roboroſi. Sed ſi a poſteriore parte fuerint comprehenſi, ut morbus deſinat in lumbos, opiſthotonici fiunt, calefactionibus tamen unguentisque curantur. Si quos vero robur a priore parte comprehenderit, ita ut os aperire non poſſint, deſperanda ſunt, quia conſtrictis dentibus fame perire coguntur. Quæ autem ex toto corpore æqualiter periclitantur, ita ut ex aliqua parte os valeant aperire, tam diu unctiõibus calidiſſimis perfricanda ſunt, donec ſudent, coopertaque ſagis copioſiſſime, loco calido ſtatuuntur, ignisque juxta ea fieri conſuevit ſine fumo, ut amplius ſudent. Surculos quoque laureos validiores in os eorum inter malas mittito, ut rodendo eos exagitent maxillas & caleſcant. Fabas quoque ſolidas, cum baccis lauri mixtas, jejuno dabis. Aquam quoque calidam offeres ad potandum. Ventrem iſtis cum mulſa calida, admixto caſtoreo, clyſtere purgabis: oleum quoque optimum cum ſucco piſanæ mixtum per narem finiſtram defundis, hordeum emoliturum cum furfuribus admixtum dabis ad ſubſtantiam, donec fanetur. Aliquanti dixerunt, oportere eos aere candenti, in arena fluviali vel maritima colligatos obrui, ita ut caput eorum exſtet & nares, & tam diu detineri, donec ſudent. Sed ex ſupra ſcripta cura ſæpe plures conſtat eſſe ſanatos. Quod ſi ex hac re non pro-

fecerint , ures eis cervicem , dextera sinistraque decussatim , saccellationem ex furfuribus supra totum tergum calidum imponis per triduum. & hac unctione quotidie uteris in sole, si caluerit, vel in calidissimo loco: Ceræ libram, afroniti libram, resinæ terebintinæ selibram, galbani libram, castorei selibram, opopanacis libram, piperis unciam, medullæ cervinæ uncias duas, olei veteris, uncias duas & semis, vini veteris optimi, quantum opus fuerit, admisces & uteris. Præfens tamen experimento remedium est, si picem liquidam cum oleo & vino veteri decoquis, calentique medicamine jumentum perungis. Ex qua unctione & auriculas cum oleo tepesfacto oportet infundi, ut sanitas matura proveniat. Sed ut venæ eorum calefiant intrinsecus, & conceptum frigus exsudet, necessaria potio est, quæ roborosos tetanicos, & opisthotonicos salubriter curat, clabi feminis uncias 2, cimini Alexandrini uncias duas, agallici, castorei, abrotani uncias singulas, trixaginis uncias duas, mannæ croci unciam unam, succari unciam, hyssopi unciam unam, piperis albi semiunciam, quæ omnia diligenter tunfa atque cribrata redigantur in pulverem, ex quo bina cochlearia lassis & periculose se habentibus cum succo ptisanæ tepidæ propinantur: fortioribus vero cum vini veteris calida hemina defunduntur in os, nunquam tamen sine oleo, propter leniendam potionis austeritatem, & canalem faucium mitigandum. Alii auctores ejusmodi passionem hac dicunt ratione curandam. De temporibus sanguinem detrahes, excipiesque diligenter,

infecto nitri pulvere, sale atque castoreo, animalia perfricari, & loco calido statui oportere, atque hanc offerri potionem: Lac caprinum, rutam, baccas lauri, piper album, oleum, & fabas solutas: hordeumque etiam datur, ut agitet edendo maxillas. Die tertio de cauda sanguinem tollunt, & resnes calidis unctionibus fovent. Interdum etiam in balnea intromittunt animalia, ut diligentius convalescant. dant etiam quotidie potiones. fustes quoque vel de salice, vel de robore in os mittunt, ne maxillarum usus indormiat. Si melius habere coeperit, post duodecim dies coopertum exercebis, ut sudet. Si ista non valuerint, uteris superius declaratis. Plerique asseverant, ficulneas frondes roborosis oportere præberi, quæ naturaliter calent. Potionem quoque per os dandam: Opopanacis uncias 2, storacis uncias 3, gentianæ uncias 3, mannæ succari uncias 3, myrrhæ scrupulum 1, piperis longi scrupulos 2, cum vino veteri tepido, atque ad cornu digerere. Hac etiam unctione ad curandum robur vel expellendum frigus utuntur: Ceræ libram, resinæ terbentinæ uncias 8, opopanacis uncias duas, medullæ cervinæ uncias duas, storacis uncias quatuor, baccarum lauri selibram, olei pini, prout opus fuerit: quæ omnia in unum adjecta in aqua decoquunt, & perfricantes inungunt.

XXV. Hydrops non levius animalia, quam homines, frequenter infestat. Vitalibus namque vitatis, cum digestio ciborum plena non provenit, humor noxius perniciem corporis, tumoremque consuevit inferre. Quam valetudinem hæc signa de-

monstrant. Turgēt venter, & crura, testiculi, scapulæ, latera & tergus inflantur, usque eo, ut nec in capite ejus appareant venæ. Cui cum sub linguam teneris, subtuffiet. Hunc ambulationibus brevibus opertum gravioribus sagis, donec fudet, exercebis in sole, & adversum pilos, per totum corpus postmodum confricabis, cibum daturus, radices cum foliis suis, quia & purgationem faciunt, & vitio medentur. fœnumque conspersum aqua nitroque præbebis, die ac nocte maceratos lupinos in aqua, rursumque siccatos, præbebis in cibo. Radicem quoque cucumeris silvatici vel folia, quæ ventrem moveant, eidem dabis, ut purges. Quæ curatio si tardaverit sanitatem, evocandus est humor. Quatuor itaque digitis ab umbilico ad veretrum versus sagitta pungis, ut peritonæum ipsum rumpas, sed cave, ne intestinum tangas, & animalia perimas, subjicis fistulam centimalem, & patieris humorem currere, quantum æstimaveris necessarium, quem in vase excipies. Cum fistulam abstuleris, duo vel tria grana salis in plagam inseris, ne claudatur. Insuper & pastillos imponis. Alia vel tertia die epiphæresin quasi facturus, denuo fistulam appones, humorem ejicies, donec partes totas exsiccet. tunc vulnus chrandum solemniter, potionesque catharticas per os dabis frequenter. Interdiu, usque dum fudet, exercebis. Quanto fortius esse cœpit, tanto diligentius est curandum, & semper abstinendum a potu, ut tepidum & modicum ad sustentationem bibat tantum.

XXVI. Sarcosis quoque talis est passio: Jumen-

tum cum biberit, inflatur & sufflat. Hac eum ratione curabis : Cineris vel lixivii sextarium unum, feminis plantaginis uncias 5, conteres & cum vino dabis & oleo celeriter, usque quo resideat inflatio. Alii auctores asserunt, ab umbilico duobus digitis contra pectus plagam fieri debere, & fistulam poni, & educi humorem vel aquam noxiam usque ad sextarios tres, vel amplius, si major est tumor. Sed cautius est, per partes sæpe tollere, ne repentina exsiccatio periculum faciat. Potionibus utendum esse dicunt, quæ urinas moveant, frequenter etiam confricandum esse, ut sudet, pro foeno gramen accipiet, & pro hordeo cicer infusum. Prodeffe etiam dicunt, si inter pigmentarios frequentissime deambulet animal : quia diversi odores latentes pulmonibus profunt. Potionem etiam hujusmodi dant : Petroselinum & mala granata contundunt, & cum vino veteri per os digerunt. Apium quoque, quantum appetere voluerit, offeres ad edendum. Asparagi silvestris radices uncias 2 cum vini veteris sextario decoquis, ut ad tertiam redeat, & ad heminam per os digeres.

XXVII. Tympaniticus quoque hydropico similis est, sed aliis agnoscitur signis. venter quidem ejus crescit ut hydropici, & cervix fit rigidior; sed nec testiculi, nec crura intumescunt. Convenit itaque tympanitico calidum cinerem cum liquamine optimo in panno, vel linteolo umbilico vel ventri supponere, & fasciis colligare, sed a pluribus animal tenendum est, ne luctando moveat ligaturas. Radicem panacis, fil Gallicum pariter conte-

res, & cum oleo vinoque tepefacto per cornū faucibus digeres. Præterea thymum silvestrem & etargium in vino decoques, & singulas heminas per triduum dabis. Tympaniticum hæc signa demonstrant: Ciborum bibendique fastidium, exiguus somnus aut nullus. Si per nares mucos cœperint emittere, desperandum est: si mundas nares habuerint, hac ratione curabis: Cremorem ptisanæ & defrutibinos cyathos per triduum dabis tepidos. Præterea hyssopi uncias quatuor, allii viridis manum plenam, palmas numero viginti, fœnigræci cyathos sex, aquam cisterninam & vinum odoratum vetus pariter misces, diligentissime decoques, & in positionem per triduum dabis.

XXVIII. Lienosi ut manifestum est periculum, ita manifesta sunt signa. nam oculi invertuntur & suffusi sunt sanguine, tardius ambulant, collum habent extensum, & fit deterius & rigidius. Quæ passio principium indicat roborosi, quorum latera intumescunt, sive cervicis media spina ad similitudinem alvei fit concava, adstringuntur aliquando maxillæ, quod vitium consuevit inferri ex nimia perfrictione, cum animalis dorsum aut frigore, aut pluvia, aut grandine cæditur, aut nivibus. Cujus ista curatio est. De cauda parum sanguinis demis. nam si amplius tuleris, infrigescet & rigori additur rigor, admisces in eum merum & oleum, & calefacies, & statim hac dorsum & cervicem perunges, saccellum quoque ex furfure calidum impones, ut totam spinam tenere possit & lumbos. altera die extergebis diligenter, & unctione eadem

perfricabis, supra quam similiter cum furfure calentem facellum imponis, hoc usus unguento: Medullæ cervinæ libram unam, mannæ turis uncias quatuor, depli uncias tres, castorei uncias tres, opopanacis uncias tres, refinæ frixæ uncias tres, apocymæ uncias tres, refinæ terebinthinæ uncias duas, ceræ libram semis, olei laurini uncias octo, olei cyprini libram, olei glaucini sextarium unum. Ex his sicca quæ fuerint, tundis & cribras, cetera super carbones solvis, quibus cretam admisces, & leviter decoquis in vase novo, uncturus cum necessitas postulaverit, reponis ac servas. Hac quoque potione intrinsecus curabis. Absinthii unciam unam, aristolochiæ uncias tres, betonicæ uncias duas, petroselinii unciam unam, & semis, trixaginis unciam unam, turis masculi uncias tres, castorei uncias duas, mannæ succari uncias duas, contundis pariter & cernis, & ex aqua mulsa & oleo diffunde per fauces, absque dubitatione curabis. Alii auctores asserunt, sanguinem de brachiolis auferendum, & animal abstinendum ab hordeo, alium, nitrum, marrubium, [sanguinem de brachiolis] æquis ponderibus tritum cum absinthio Pontico & vino austero per os dandum. & cum biberit, deambulet, & spongiis calidis foveatur, & pressa manu diutius perfricetur. Si ventris permanferit tumor, pectus cauteriis inurendum est. Post quinque dies ternos digitos subjjcis, hac atque illac inurendum est iterum; observabis autem, ne venas forte comburas.

XXIX. Implecticus autem quia similem sustinet

passionem, perfricandus est unctiōne superius memorata, & si necessitas postulaverit, inurendus.

XXX. Si phragmaticum erit jumentum, his agnoscutur signis: Febricitabit, oculos introrsum reducet, aures tenfas habebit & rigidas, terram pedibus tundet. quod hac ratione curabis: Sanguinem detrahas de matrice, adjunctoque oleo & vino tepefacies, totumque jumentum contra pilos diligentissime confricabis, loco tepido statues, & curasti.

XXXI. Aliquando jumenta aquas timent, quæ dicuntur hydrophoba. signa hujus hæc sunt: Venas omnes habebit extensas, sudabit suffusus oculis, tremorem frendoremque patietur, illidet se parietibus: ex qua passione converti consuevit in rabiem. Cui hac ratione succurris: Sanguinem ei de femoribus detrahes, a cibariis abstinebis, in loco sic clauso, ut lumen videre non possit, constitues, magno silentio aquam in situla vel alveo ita apponis, ut non audiat sonitum, manipulum rutæ deterito, & baccas lauri xv, olei rosati libram, acetī unciam unam commisceto, caput & nares diligentissime perunges, & sanabitur.

XXXII. Spasmm certum est animalia sustinere. quæ necessitas his declaratur indiciis: Subito concident, & articuli eorum extensi sunt, & toto corpore palpitant, aliquando etiam de ore spumam emittunt. Quibus escam dabis pusca nitroque conspersam, cucumeris quoque silvatici pulverem, & nitrum tritum per septem dies in potione dabis, ut purget. Sanguinis quoque marinæ testudinis dimidiam cotylam, acetī tantundem, laseris aliquantu-

lum pariter mifces, & fuffundis in nares. Utile dicitur, terga eorum oleo, & aceto, & nitro frequentiffime confricari.

XXXIII. Quadam ratione lunari animalia, ficut homines, frequenter corruunt, & intermoriuntur. Quorum ifta funt figna: Jacentia contremifcunt, falivæ per os defluunt, desperata pro morituris repente confurgunt, & pabula appetunt. Cartilaginem naribus eorum digito tentabis: quanto frigidorem inveneris, tanto plus cafurum fcias. Si minus frigida fuerit, rarius cadet. Cujus ifta curatio eft. De cervice ejus copiofum fanguinem tolles, poft quintum diem de temporibus, loco calido tenebrofoque conftitues, totum corpus thermanticis confricabis unguentis, cerebrum quoque ejus & aures pice liquida cum oleo laurino admixto largius perunges, & mittes intrinfecus, caput etiam acuta vel cerebellari communies, potionem autem cathartica dabis ejufmodi: Sileris radicis uncias duas, panacis radicis unciam unam, diagridii unciam unam, cum cucumeris filveftris uncia. quæ omnia bene trita commifces, cum mellis sextario uno decoques, ex quo cochleare plenum in aquæ calidæ sextarium, & olei drachmas tres mittis, & per os defundis. Caput quoque ejus sæpius curabis. Radicem Dianariam, id eft, herbæ Artemifiæ, in pulverem rediges, & per fiftulam naribus infufflabis. Radicem quoque laferis tunfam fi naribus defuderis, eadem ratione proderit. Si autem paffio perduraverit, caput ejus ures, ut apiofo fieri confuevit.

XXXIV. Animalia sæpe aquam revoment, quam biberant. quæ passio e nimia perfrictione descendit, cum stomachus paralyfin ex frigore sustinet. Sed hac ratione curantur: Sanguis de cervice detrahitur, potiones thermanticæ propinantur, unctioibus calidissimis armi pectusque confricantur, purgatur per nares caput, & si necessitas postulaverit, etiam sinapizantur.

XXXV. Sideratitia jumenta dicuntur, cum venas vacuas percusserit frigus, aut æstus, aut impleverit cruditas, aut jejunia bulimum fecerint. Redditur enim stupidum animal, & titubans ambulat. Quod mollibus cibariis, lenibusque potionibus curari oportebit ita: Laseris unciam unam, & heminam mulsæ succumque ptisanæ miscebis. Et si ex frigore causa est, cum vino & oleo tepido dabis. Si ex æstu, cum rosato præbebis. Si ex cruditate, abstinebis a cibo. Si de bulimo, ciceres offeres largiores.

XXXVI. Sol quoque canicularis ardentior, animalia percutit in cerebro: quibus de temporibus sanguis emittitur, & simili ratione curantur. His autem ostenditur signis, quia dejectum caput portare coguntur.

XXXVII. Cruditas jumentis generat ægritudinem, quæ hac ratione dignoscitur: Modo in unam partem, modo in aliam ambulantes inclinant. Quorum ista est medicina: Sanguis eis de cervice detrahitur, a potu & cibariis abstinentur. Si æstas est, refrigeratorias accipiat potiones, non parum natura compellitur.

XXXVIII. Bulimum animalia sustinent frequenter ex fame, frequenter ex lassitudine. Cujus ista sunt signa: Oculi interius fugiunt, incertus est visus, corpus tremit. Qui hac ratione curandus est, ut primo omnium defricetur ex vino oleoque tepesfacto, tunc panis mundi mollem partem vino infundes, [& cum eodem confricabis.] Si cylon feceris, per cornu digeres, & reparabitur. Quod si permanferit bulimus, similæ heminas cum sextario vini infundes, & per cornu digeres. Quod si iter agens inciderit bulimum, ubi necessaria defunt, terram faucibus infundes, aut offas facies, & per os degeres.

XXXIX. Quod si ex aphelitu inflationes contigerint, cujus causæ rationes reddi non possunt, puscam calidam cum spongia cerebro ejus apponis, & pectori in aures ejus oleum laurinum mittes, frigidissimo loco eum constitues, nares quoque titillabis, ut frequentius sternutet. quo facto, statim exhilaratur.

XL. Si æstuaverit animal & defectionem patietur, brassicæ folia cum apio contundes, & cum vini sextario permiscebis, & per narem finitram infundis. Si vero fortius æstuaverit, petroselini, daucii, filis Gallici, abrotani, spicæ nardi, schinuanthus æquis ponderibus tunduntur, & cum aqua multa data, æstum relevant. Quod si his ita membra defecerint, ut concidant, quibusdam placet abstinere eos a potu, & sitientes in aqua frigida una hora stare, & continuo reparari. Alii dixerunt, hordeaceam farinam cum vino per cornu faucibus in-

fundi. Plerique experti sunt, triticeam farinam cum aqua frigida datam continuo profuisse. Vel certa tria ova cruda cum pulegio & pulca, oleoque permixto, faucibus infundunt.

XLII. Paralyfin ad similitudinem hominum jumenta patiuntur, quæ his ostenditur signis: Ambulabit pravius in latere ad similitudinem cancri, cervicem incurvabit, ut solent habere, quibus fractæ sunt, rectos pedes mittere non potest. si coegeris, parietibus se illidunt, cibum & potum non recusant. Hordeum autem ipsius udum semper apparet. Hac ratione curabitur: Sanguis ei de temporibus parte contraria, non qua contractus est, tollitur. unctiõibus thermanticis perfricatur, cervicesque ejus constringuntur usque eo, ut cratellis ex ligno appositis constricta cervice pravitas dirigatur. Loco autem calido stabulatur sicut roborosus. cui ipsæ potiones dantur. Si parum in totum ista medelatum adjumenta profecerint, cervices eorum uruntur, non qua contractus est, sed ex parte contraria de cauterio accipit palmas ab armo usque ad cervicem auriculæ, & in tempore uritur ad mensuram semissis. In alia autem parte temporis quasi stellam parvam cauterio facies, & in parte renum usque ad mediam spinam virgulas dabis solemniter, & curasti.

XLIII. Jumenta nimio saltu, vel cursu aut ruina, cum aliquid ruperint, vulsant. quorum ista sunt signa: Stranguriam patientur, excreabunt etiam purulentum, & quoties volutata fuerint, non revolvuntur, nec se excutiunt. Si recens ruptura fue-

rit, sanguinem magis exscreabit, quam pus. Quæ curantur glutinosis & lenibus cibus. Talem etiam accipiunt frequentissime potionem. Turis masculi unciam unam, opii unciam unam, heliotropii unciam, quod intybum agrestem vocamus, rutæ unciam unam, quæ omnia diligenter trita cum vino austero quatuor mensuras adjicies, & per dies singulos dabis ad cornu, donec quæ intus rupta sunt, glutinentur.

XLIII. Sed animal nonnunquam invadit infania; ut præsepium frangat, seseque morfu laceret, impetus etiam in homines faciat, auribus micat, oculis erit attentis & splendidis, & ex ore egerit spumam, quem caute, ne medentem lædat, diligenterque constringito. Sanguinem ei de cervice & de cruribus trahito, rursusque in tenebris contineto, donec appetat cibum. Cum cœperit ad patientiam revocari, succum cicutæ uno acetabulo, & aquæ unam heminam admisce, & per os defundis. Post rutam conterito, & supra cerebrum ponito, caputque lanata pelle constringito & curato, & cum profecerit, calide stabuletur. Talis quoque potio equis subvenit rabiosis. Baccas lauri novem, & alii purgati grana viginti & unum, diligenter conteres, & cum vino veteri candido per narem sinistram injicies.

XLIV. Si animalia, dum sudant, hordeum comederint, vel ipsum hordeum novum fuerit, quia vehementius calet, vel copiosius, quam oportet, otiosa pascuntur, absque dubio indigestio & pleura comitabitur. Quæ passio his agnoscitur signis:

Sudabit, ligati erunt armi, ambulabit incertum. Sanguinem ei de cervice detrahes, aceto oleoque permixtis totum corpus diligentissime confricabis, levibus ambulationibus exercendum est, & ab hordeo penitus abstinendum. Cui ejusmodi subvenit potio: Brassicæ folia contundis, succumque exprimis, & myrrhæ pulverem, & parum liquaminis, & vinum vetus optimum misces, quod per triduum per os defundes, ita digestio & sanitas consequetur. Aliquantum præcantatione tentant afferre remedia, quæ vanitas ab aniculis solis diligenda est, cum animalia, sicut homines, non inanibus verbis, sed certa medendi arte curentur.

XLV. Pulmones ut integri præstant substantiam vitæ, ita vitati periculum afferunt mortis, quorum dolor manifestis declaratur indicibus. stertet, tuffiet graviter, & excreabit purulentum. Si ægritudo longior fuerit, de prioribus claudicat pedibus, gravem foetorem naribus expellit, difficile se collocat, sed febriens præseprio incumbit. corruptum affellabit. Aliquando in corpore ipsius similia furunculis tubercula nascuntur. Quorum ægritudo difficilis est, sed hac potione curanda: Turis masculi uncias tres, hyssopi uncias duas, folii unciam unam, mannæ croci unciam unam, myrrhæ uncias duas diligenter tundis & cribras, ex quo pulvere unum cochlear cum tribus ovis & aqua temperabis, & diffundis per os. Si cibum non appetit, pro aqua lac caprinum miscebis, & addito mellis cochleario propinabis. Succum quoque prisanæ cum oleo rosaceo, & pulverem superius comprehensum

cum ovis per os dabis ad cornu. Offas quoque ex duobus sextariis farinæ triticæ, & uno sextario ervi pollinis facies, quibus admiscebis ex supra scripto pulvere quinque cochlearia. Sed septenas offulas diebus singulis digeras, quas quotidie ad substantiam dabis, donec cibos tentet appetere. Cui omnem escam propter fastidium viridem oportet offerri, & contrario lenticulam cum tritico vel hordeo torrefacto, cum palea dabis, ut, quidquid ex diversitate ciborum voluerit, eligat. Lac tamen recens cotidie ei convenit dare. Deambulet primum: ubi cœperit convalescere, ad exercitium revocandum est. Lac si defuerit, aquam, in qua ervum prius lotum die ac nocte permanserit, dabis in potu. In causa pulmonum de cervice vel de palato his sanguis aufertur, quibus nec fastidium evenit, sed fortiora sunt corpora. Cineres quoque ulmi loti & infusi aqua cum vino veteri optimo odorato heminas singulas misces & dabis. Quod si vehementius vexatum ægritudine, transivit in morbum: radicis lentisci drachmam, turis uncias duas, myrrhæ drachmam, succari semiunciam, contere diligenter, & cum vino suffunde. Sunt & ista remedia: Uva alba in os equi frequenter exprimatur, semen radicis datur in vino, amygdalæ frixæ cum aqua offeruntur. Sed est alia efficacior potio: Cardamomi uncias duas, cassiæ unciam, storacis unciam unam: quæ omnia, si validior & sine febre erit, cum vino; si febriens, cum succo prisanæ per os dabis.

XLVI. Orthopnoicum jumentum his agnoscitur signis: Etiam si trahatur, ambulare detractat, an-

helat graviter, frequenter suspirat, ronchos ducit; ilia suspendit, dum manducat, tuffit. Ex quo vitio difficile liberabitur, licet in longum protrahat vitam. Pulmo enim eorum contrahendo se comburit, unde & macies cum morte insequi consuevit. In recenti tamen hanc curam festinanter adhibebis: Sanguinem de pectore detrahes, & mero oleoque permixtum atque calefactum perunges. Lixivium quoque cineris diligentissime cretum cum oleo optimo temperabis, & per nares diebus quinque continuis eidem digeres. Potionem quoque dabis postmodum: Sinapis Alexandrini frixi, & sulphuris vivi, & myrrhæ, cardamomi species æquis ponderibus contundis & cernis, & cum melle optimo decoquis. Ex quo medicamento ad magnitudinem nucis cum vino nigro calido dilues, & quotidie per os potionabis. Alii vero myrrhæ uncias duas, sulphuris unciam unam, nitri semiunciam, picis liquidæ pufillum deterunt, additoque melle & vino veteri odorato, candido, per nares sæpius infundunt. Curabis autem, ne ageat, temperabis exercitationibus ut sudet: & non solum in potione, sed etiam in foeno, nitrum cum melicrato aspersum semper accipiat.

XLVII. Opisthotonici quoque similis passio declaratur. Orthotonicus, qui totus est rigidus, opisthotonicus, cui in posterioribus partibus morbus infederit. Cujus ista sunt signa: Aures rigidas habebit, collum extensum, oculos minores, tensa pellis in facie, labia gravia, ut oscitare & aperire vix possit, cibum potumque fastidiet, cauda rigida,

gressus incertus, membra distensa, difficile progreditur, & frequenter in posteriore partem concidit, unde opisthotonicus nominatur. Quod genus passionis hieme curare difficile est, æstate autem, si diligentior fueris, obtinebis. Quæ passio per æstatem his nascitur causis, si jumentum ardentissimo fuerit sole percussum, vel si in itinere priore claudicans pede, coactum fuerit ambulare vel currere, & vehementius sudaverit, ex dolore, vel si armum læserit, vel supra ipsum jacuerit, ut armus indormiat. Hieme autem cum de itinere vel de exercitatione venerit, & cum sudore steterit sub divo in frigore, aut in loco (recenti) vel humecto, aut marmorato, aut tessellato, vel si frigore maxillæ obdormierint, tunc ista ægritudo contrahitur. Cui hac ratione tentabis succurrere: Adipis porcinae veteris libras duas, resinae terbentinae semilibram, piperis triti drachmam, ceræ libram, olei veteris sextarios duos pariter decoques, & calidissime totum animal perunges. Multi ervum decoquunt, calentemque aquam capiti ipsius languentis imponunt. Alii in stercore ipsorum calido obruunt ægrotantes, ut languor exsudet. Plerique colligata jumenta commodum credunt arenis sole ferventibus operire. Hæc quoque potio traditur salutaria: Piperis triti grana viginti, cedri pondus denarii, nitri unciam unam, mixturæ laferis Cyrenaici globulum ad magnitudinem fabæ, trita atque permixta, addita liquaminis floris hemina, & vini veteris [summi] sextario bis in die per os digeres. Expertum dicitur, sanguinem bubulinum calidum & fumantem, sed moderate per

cornu faucibus infundis. Quod si forte defuerit ; turis cribrati & falis triti ternas uncias cum vino optimo prodesse dixerunt. Calidis medicamentis animal expedit, dum sanetur, perungi. Adipis quoque porcinae recentis coctae, quantum existimaveris, cum oleo optimo & vino summo & melle commisces, & ad carbones [semper] decoques, ac per nares infundes. Malagma quoque de calidis speciebus in carbonibus cum oleo cyprino vel communi, sed veteri, solvitur & perungitur. Post curam operitur fagis, & in sole calido exercetur a fessore, trepidans dum sudet. Post fabanis validioribus abstergetur, & denuo unctum operitur, pice quoque liquida admixto oleo perungendum: non tamen nimia pix sit, ne corium laedat. Nonnulli jam validioribus de cervice sanguinem detrahunt. Plerique in balneum ducunt, calidissimis potionibus curant, id est, lasare & cymino, aniso, oleo, baccis lauri, ex quibus quotidie aliquid cum vino ministrant. Unctionibus quoque istis utuntur: Ceræ libram, resinæ uncias quatuor, opopanax uncias duas, medullæ cervinæ uncias tres, olei storacini uncias tres, olei laurini uncias quatuor, quæ omnia decoquunt, & in sole aut in loco calido perungunt. Alia quoque unguenti compositio talis est: Baccharum lauri sextarium unum, cymini sextarios duos, sulphuris vivi uncias tres, resinæ unciam unam, galbani uncias tres, olei sextarios duos: quæ omnia decoques & uteris.

XLVHI. Lethargici quoque jumenti ista sunt signa: Jacebit semper & dormiet, neque cibum ap-

petit neque potum, cum excitatum fuerit, continuo aggravatur, & se projicit, & macescit, & quamcunque ei dederis potionem, tanquam dormiens vix suscipit. quod hac ratione curabis: Substernito in stabulo, ubi stat, ut bibat ibi. cui caput fomentabis ex calida pulegio decocta, postmodum perunges oleo cum adarce trito, ita ut caput ejus & aures infundas, ea usus potione: Camomillam Illyricam, (idem nos trace) & herbam Artemisiam in aqua decoquis, ex qua quotidie ei binas cotylas propinabis. Cui & pedes priores frequenter fomentabis calida. Solet enim hæc passio adstrictius ad rectum pedem contingere. Est quidem periculosa passio atque curatio. cujus ista sunt signa: Oculi ejus lacrimabunt, quasi lippiant, in præsepio dormitans incumbit, a posterioribus ambulans nutat, & totum gravatur. Cui sanguinem detrahes de pede priori dextro, & de femore sinistro: ex quo eum perunges. Herbam Artemisiam contundes, & cribratam dabis cum lixivii sextario, & olei cyathis duobus, per triduum. quarta die intermites. Quod si cibaria non appetit, ervum mollitum ex aqua tepida [comedat, & aquam] bibat. Si minus profecerit, lini semen cum aqua in olla decoques, & heminas singulas per dies singulos dabis ad cornu, addito melle, quantum sufficiat. quæ potio etiam febricitantibus prodest. Lethargicum animal frequenti exercitatione prohibendum, constat a somno. Assidua quoque injungenda est deambulatio, si anteriores pedes ejus miseris in fomentum. nam furfures sale & aceto permisces, & calentes ungu-

lis imponis. farinam quoque triticeam cum tritis salibus & pulcæ sextario uno, faucibus infundes, herbam Artemisiam tunfam cum oleo & modico lixivio dabis ad cornu, abstinebis ab hordeo, fabæ solidæ sextarium porrigis, ut vigilet, donec duriores edomet cibos. de cervice sanguinem ei detrahes. Depletum hac ratione curabis: Afronitri uncias tres, gallæ Syriaticæ uncias duas, spicæ nardi uncias duas, radicis capparidis uncias duas, tunfa & cribrata permisces, & terna cochlearia in sextario aquæ tepidæ dabis in potu. Nunquam frigidam, nec nimium calidam, sed tepidam, ad bibendum semper accipiat. Assidue flagello excitandum aut voce, ut vitium timore deponat.

XLIX. Si quod jumentum morbum regium habuerit, his agnoscitur signis: Utrique oculi virides sunt, & cervicem inclinatam habebit in dextra parte, & pede [dextro etiam] sinistro videbitur claudicare. cujus curatio est ista: Loco tenebroso, ubi lumen videre non possit, clauditur, & operitur sagis ita, ne oculi ejus aperiantur in die, oleo & vino tepido ungetur atque fricabitur. Lapidés molares non minus pondera quinque in ignem imponuntur, animalis caput copulatur ad pedes, cum bene canduerint, sub ejus naribus apponuntur, perfusi oleo suffumigatur os, nares, & oculi, ut morbi virus exsudet. quod per septem dies continue est faciendum. Tali etiam ratione succurrimus: Sanguine caprino & lacte ovillo, anagallico, costo, oleoque pariter admixto potio conficitur, quæ per dies duodecim datur.

L. Sed interdum biles, quæ cholerae appellantur vulgo, solent jumenta vexare. quæ passio his declaratur indiciiis: Commovetur ac volutatur, ut strophosus. Sanguinem de cervice emittis, daturus ejusmodi continuo potionem: Herbæ trixaginis nigræ unciam semis, mannæ succari unciam unam, nitri uncias duas, altei uncias duas, vini optimi sextarium unum, conteres, ex aqua mulsa heminam unam per sinistram narem infundes.

LI. Quod si aridam bilem habuerit, myrtum agrestem cum vino contritam per narem dextram defundes, pro hordeo far triticeum dabis. Potionem ipsam temperabis ex aqua.

LII. Coli passio gravissimos cruciatus jumentis consuevit inferre, ita ut cardiaci aut strophosi esse credantur; sed his agnoscitur signis. Cum stat, repente concidit, ut arreptum putes, si fatis suspensum fuerit, dolor subsequitur, & jacet nonnunquam: cum frigidam aquam acceperit, tremit, sudat, anhelat. Cui hæc ratione succurritur: Anisi Pontici unciam unam, petroselini unciam unam, foeniculi feminis unciam, piperis nigri uncias duas, marrubii unciam unam, abrotani unciam unam, anethi uncias tres, Levistici scrup. 4, centaureæ minoris & majoris uncias duas, cametris semiunciam, eupatoris scrup. quatuor, gingiberis unciam semis, pulegii semiunciam, rutæ unciam, apii unciam semis, pariter contundes & cernes. tunc mellis optimi pondera duo cocta & despumata cum omnibus misces, ex quo medicamento ad magnitudinem nucis avellanæ cum aquæ tepidæ sextario dilues, &

per os infundes. certissima medicina est. Quod si dolor perseveraverit, foeniculi seminis cochlearia quinque bene trita cum vino sincero, sed cibario, sext. i dabis. Præterea piperis aliquantulum, & pelliculam de ventre pulli siccatam in furno & tritam cum vino dabis.

LIII. Vomicae plerumque animalibus nascuntur intrinsecus. Cujus passionis signa sunt ista: Cum accubuerit, difficile surgit, os ei graviter olebit, incumbet in eo loco, a quo vexabitur, tussiet, & purulentum exscreabit interdum. Turis uncias duas, aristolochiae uncias duas in uno cum vino tepificato per nares degeres. Item sulphuris vivi uncias duas, aristolochiae unciam semis, similiter dabis. Cibo autem maxime sustentandum est, ut habeat corporis nutrimentum. Et cum ruperit vomicam, cauteriis circa pectus aduris, ut facilius provocatus humor emanet.

LIV. Passio, quam Græci ecedermiam vocant, Latini coriaginem appellant. cujus ista sunt signa: Macescet, & sine febre non erit, corium illius adhærebit costis, spina fit durior, in dorso ejus nonnunquam furunculi exire consueverunt: magis etiam, quam affueverat, appetit cibos. Cujus ista curatio est: Thymum & sales cum vino rubro conteris, & tubera, si qua in eo sunt, confricas. Parabis etiam aliam unctionem: picem, ceram, resinam cavealem, & turis pollinem ex oleo veteri temperabis ac decoques, totum animal confricando diutissime perunges. Sed parum est unctione corio mederi, nisi potionibus & intrinseca curentur. Piperis

albi triginta grana, myrrhæ femiunciam, vini odorati veteris cotylam, olei viridis cyathum unum admiscebis & per os digeres. Item fasciculos rutæ viridis atque purgatæ & opopanacis unciam unam in cotylam vini & olei viridis cyathum admiscebis, & dabis in potu. Quod vitium ex perfrictionis injuria, aut ex coactione alicujus necessitatis descendit. Aliquantum suis non vetulæ, sed novellæ sanguinem vino permixto ad cornu faucibus degerunt, ignorantes, si plus sanguinis fuerit, continuo animal interire. Cautius est, hac magis potione curare: Cepas germanas & semen rutæ pariter admiscebis, & deteres, ex quo uncias tres cum vini cotyla per dies singulos dabis, usus curationibus, quæ conveniunt roborosis.

LV. Syntexin animalia patiuntur & homines. quæ valetudo his declaratur indicibus: Cotidie tenuantur, & macie ossa eminent, multum manducantia esuriunt semper, quidquid invenerint, tentant fame cogente corrodere, durum stercus emittunt, trahunt longam ac miserabilem vitam, ut nec surgere valeant. sed jacentia, fatigata, multumque manducantia fame moriuntur. Omnis enim esca, quam sumserint, ad stercus, & omnis potus convertitur in urinam: nullus ex his succus, nullum alimentum pervenit ad medullas: propterea quod stomachus eorum nimio rigore perfrictus, nec coquere poterit, nec epati aliquid propinare, in quo tota virtus ad nutriendum corpus per dispensationem ciborum, & sanguis præparatur. Tabescit semper, jecurque ejus minuitur ad similitudinem ar-

boris, quæ, radicibus ex majori parte præcis, cum a parvulis aliquamdiu sustentata portaverit frondes, celeriter exarescit. Quorum manifesto periculo hac ratione tentatur occurri: Inter principia facies unctioem, ceræ libras duas, resinæ terbentinae libram, medullæ cervinæ libram, axungia veteris sine sale libram, propoleos selibram, irisillyricæ libram, samfuci libram, olei laurini, quantum satis fuerit, decoques carbonibus lentis, & ad ceroti mollitiem percolabis, cui adhuc tepenti mices pulverem irisillyricæ & cretæ Cimolæ, donec infrigescat, agitabis. Ex quo medicamento totum jumentum perunges, & multorum manibus confricabis, donec calefiat & fudet. Quod interposito triduo convenit fieri, ita ut coopertum animal sit, & cotidie paulatim exerceatur, ut digerat. Cui hæc præparabitur potio: Abrotani uncias quatuor, fantonici uncias quatuor, trixaginis uncias quatuor, chamæpityos uncias quatuor, gentianæ uncias duas, murrhæ uncias duas, opopanacis uncias duas, ejusdem radicis, succari semiunciam, rutæ aliquantulum, omnia bene tundis & cribras. ex quibus duo cochlearia in vino veteri decocta cum succo ptisanæ, in quo acro decoctus est, admiscebis. adjunges etiam ervi pollinis cochlearia duo: quæ cum per novem dies continuos dederis, intermittis aliquamdiu, ut vires colligat & resumat, & per singulas periodos alternis curabis. Nec cessabis, donec sanitas redeat. Diebus autem vacuis ofas ex farina triticea in lacte conspersa ad substantiam degeris. furfures quoque triticeos & paleas

dabis: hordeum non dederis, nisi fortassis infusum, denegabis etiam herbam viridem, donec reparare cœperit corpus.

LVI. Isterici ista sunt signa: Oculi virides, de quibus profluet lippitudo, ad similitudinem fabæ: indurescit corium, fit horridum pilis, insequitur fatigatio, ambulans genibus claudicabit. His sanabitur medelis: Panacis Syriatici & apii feminis singulas libras contundito atque cribrato, & cum mellis Attici libra misceto, tunc aquæ, in qua lupini crudi fuerint decocti, sextario, ex medicamento superius descripto, quatuor cochlearia miscebis, & in potione dabis per dies quinque. Si tardius adjuvat, vini sextarios tres in pultario novo, canini stercoreis albi uncias tres admisceto, & ponito sub divo, ex qua potione quinque diebus per os degeres. Præterea aquam, in qua ciceres decocti fuerint, & sterco caninum simili ratione præbebis.

LVII. Strophæ diversæ causæ & diversæ sunt curæ. cujus ista sunt signa: Volutatur, patitur torsiones, ilia sibi respicit, sterco durum affellat, terram pedibus tundit dolore cogente, intermissis horis refrigerationem sentit & requiem. Hac potione curandum est: Acori, anisi, opopanacis, singulas libras pariter contundis & cernis, ex quo pulvere duo cochlearia in vini veteris sextario, & olei pondo semis admisces, & tepidum per os dabis triduo. Si strophosus fuerit, & non facit ventrem, caudam inter coxas suas mittet, & ad ventrem suum conversus attendet. cui pulverem de femine

Scripta. R. R. Vol. III.

C c

rutæ silvaticæ cum vino per os dabis. Præterea cepas decem veteres, ficus siccæ scrupulos octo, nitri scrupulos quinque, stercoreis columbini scrupulos quatuor, ex quibus, addita urina, collyria facies, & bina vel terna in anum immittes. Si vero fortius venter induruit, convenit adhibere clysterium, sed prius ventrem aqua calida perforabis. Tunc succum Cantabricum, in quo fuerint betæ malvæque decoctæ, cum nitro & hemina olei, & columbini stercoreis quatuor scrupulis, primum constitues, & per anum injicies jumento, ita ut post clysterem inambulet aliquantulum. Alii fimum leporis cum novem cochlearibus mellis, & quindecim granis piperis, addito caulium succo, per os salubriter defundunt.

LVIII. Jecoris dolor solet infestare jumenta. cuius ista deprehenduntur indicia: Cibi fastidium, potus appetentia, ventris inflatio, macies. Cui primo cremoris ptisanæ sextarium unum, cum olei rosacei tribus cyathis per os degeres. Si passio permanet, alia potione curabitur. Apii feminis uncias tres, hyssopi uncias tres, abrotani unciam unam, allii viridis, quantum sufficit, vel ficci paulo minus, si viridem abnegat tempus, ex vino optimo ad tertias decoques. per aliquot dies potionem dabis. Similis quoque hujus passionis est ratio. Sine febre enim animal non erit, nec facile cibum conficiet, testiculus dexter tumebit & indurescet. Cui ista subvenit medicina: Fœnigræci cyathos quatuor mittis in aquæ fontanæ sextarios quatuor [i. grana triginta] & decoques ad tertiam partem. he-

mina per os data potione curabis. Nonnulli turis drachmas duas tritas cum vino, quantum sufficit, miscent, & inde totum corpus multorum perficitur manibus, faccis cooperiunt, ut fudet.

LIX. Inflatio ventris interdum jumenta non sine dolore conturbat. Cujus passionis ista sunt signa: Testes eorum sudabunt, alternis pedibus terram tundunt, subito inde alterna parte se convertunt, caput ad ilia sua ponunt, tanquam qui locum doloris ostendant, gemitus interdum & tremor totius corporis insequitur. Hunc paulatim deambulare facies, manum unctam in anum mittes, & stercus extrahes. deinde sale & melle mixtis in anum infundes, ut affellandi augeat voluntatem. Si hiems fuerit, oleo & pice liquida lumbos & auriculas illius saturabis, hanc daturus potionem: Laurum viridem vel baccas ipsius, piper & cyminum, petroselini & fœniculi semen, semen agrii & nitri, quæ pariter admixta, tunsa & cribrata cum vino, & oleo tepido, & calidæ aquæ parvula portione potionabis, & deambulare compellis moderate, donec dolor cesset.

LX. Intestini quoque vexatio, quod colon vocatur, & inflationes & dolores consuevit inferre, quæ his agnoscitur signis: Cum ambulare cœperit, prioribus pedibus transvaricat & dolore subglutit, & crebras deambulationes & calores stabuli, si diligenter etiam operiatur, diligere consuevit. Cui per nares suffundes laser Cyrenaicum in vino tepido solutum.

LXI. Frequenter omni genere deforme vitium;

DE VEGETI LIB. III

in oculi animum amittentem parti accidit, tussis
est. nec moritur sponte dicitur, interdum medi-
camentum dicitur curatur, interdum insanabi-
li remans invenitur. Difficultas autem curationis
est, quia causa, ex qua tussis evenit, a
medicinis nec discernitur, nec intelliguntur in-
teritus. Quam rationem universis auctoribus evo-
lunt. Quamvis tussis accidit, tanto studiosius cre-
dendum est curationem.

LXII. Exasperatio aut injuria faciem gravissi-
ma contingit tussis, quoties aut pulvis, aut ari-
sta, aut es, aut mercurius, aut lapillus, aut aliquid
inimicum faciei. Quae res adeo periculosa est, ut,
si non celeriter moveantur, animalibus per impa-
nentiam animus infirmum generet. In sole igitur de-
ligentur impicis, si quid haerit, evellito. Ex te-
pida etiam, autem acris pulvere, infusa spongia
terrena. Deinde oculo rosaceo tepido cum lana obtu-
rato ducant, qui incignationem sustinet. Post dies
tertium sanam facies, eadem ex aqua calida fove-
bis, & tale medicamentum imponis. succari scrup.
quatuor, aluminis colati scrup. i ex tepido vi-
vuntur, & sic exasperata sanabis.

LXIII. Ex perfrictione quoque nascitur tu-
sus ista sunt signa: Cum tussierit, caput deorsum
mittit usque ad terram, & cum biberit, aqua ei
sares currit. Quam hac ratione curabis: Ma-
num ori inferes, manum planam injicies, cor-
nices in parte superiore quasi vesiculam, quam
gubus rumpis. Deinde tres pilulas bene co-
actissimas molliissimas facies, quas in subtilissim

mento, hoc est, farina fabacea, convolves, & per os digeres. Deinde per triduum venaculo & sale perfricabis, & passillos cum speciebus calidis & vino in potionibus dabis.

LXIV. Tuffis a colibus si fuerit, his signis agnoscitur: Coles injuriæ pleni sunt ac tumbunt, dum bibunt, continuo ruminant. Ovum in aceto acerrimo mittis, resolutaque testa, ita ut integra membrana permaneat, pice liquida perunges, & faucibus degeres. Post alumen, axungiam, salem, in vino conteres, offas facies, & ex melle dejicies, ita ut aqua calida, & si facultas suppetit, cum visco decocta, assidue fomentare non desinas. Hanc quoque potionem adjicies: Myrrhæ uncias duas, piperis albi semiunciam, nuclei pini purgati sextarium semis, uvæ passæ sextarium semis, mellis uncias tres, pastinacæ unciam unam, cariottæ viridis selibram, decoques pariter ex aqua, & addito vino tepido quinque vel sex diebus potionare non desinas.

LXV. Ab interioribus gravior & pæne insanabilis tuffis est, quæ hac ratione dinoscitur: Nares jumentum præcludes, ut spiritum reddere non possit, tunc ilia ei inspicias: quæ si spissis pulsibus duxerit, scito esse tuffim ex causa jecinoris, pulmonis, vel præcordiorum, sed recentem. Si lentis pulsibus ilia duxerit & ventrem, indicat tuffim de interioribus, hoc est, de his locis, in quibus intestina jumentorum ligantur, quorum tensione & injuria compelluntur tuffire. nam si cursu nimio vel latiore saltu convexata ilia fuerint, hæc nascitur causa. Ex nimio quoque æstu, vel intolerabili fri-

gore interiora vitiantur, & faciunt tufficos. [Unde vulsi appellantur.] Sive igitur ex supra scriptis, sive ex aliis causis interioribus nata fuerint vulnera, etiam si post sanitatem duxerint cicatrices, strictius tamen contrahendo se & asperitatem faciunt, & assidua titillatione perpetuam excitant tuffim. Quæ causæ lenissimis medicamentis adjuvari vel suspendi aliquatenus possunt, perfanari omnino non possunt. Hinc est, quod in herba viridi vel pascuis vulforum vitia celantur. Sed omni tempore hæc compositio est salutaris: Fœnigræci heminam, feminis lini heminam, traganti unciam unam, turis masculi unciam unam, myrrhæ unciam unam, succari, ervi pollinis ana unciam unam tunsa & cribrata in calida infusa permaneant, altera die ex aqua tepida singulas cotylas dabis ad cornu, cyatho olei rosati permixto, per plurimos dies. Ex qua compositione recens causa sanabitur; vetus sentiet levamentum. Ad quæ vitia nunquam dederis austeriorem potionem, ne exasperet & decidat: sed lenem & simplicem, & refrigeratorem. Cavendum etiam est, ne in tali passione unquam sanguinem detrahas. Plerique tracanton ex oleo dedere per bidduum, tertio die decoctos raphanos atque contusos propinarunt cum vino, refrigeratorium pastillum addentes in æstate. Ad tuffim diversæ sunt potiones, quas proprie omnes inferere necessarium duximus, ut pro qualitate passionum, medentis arbitrio remedia commodentur. Farinæ fabæ frixæ sextarios duos infundis in passi sextariis tribus, & in mortario diutissime conteres. piperis triti grana

triginta ꝑ sepi hircini libras tres pariter admisceſ, & omnia tuſa & cribrata per os ad cornu per triduum dabis. Nonnulli vero duobus ſextariis conditi fabæ frixæ heminam ante triduum fundunt, poſt deterunt diligenter, & æquatis partibus per triduum degerunt. Aliis placet farinæ fabaceæ ſextarium unum tribus ſextariis vini veteris infundere, additaque olei optimi libra pariter deterere, ac dare per cornu. Si tuſſis ex rupturâ vel vulſione provenirit, anagallicum primo tundes, poſt herbam parietariam [pro duabus partibus] teneram admisceſ, adjunctaque axungia veteri conteres diligenter, & paſtillos facies, quos impari numero & imparibus diebus cum reſoluto butyro ac melle diffundes. Ad levem tuſſim viatoria ſunt expeditaque remedia, porros decoquere, & cum herba parietaria bene tuſſa miſcere, factisque paſtillis in ovo reſoluto & oleo roſeo, nec non & paſſo & melle convolvere, & per triduum dejicere, ſuccum ipſius juris, in quo decocti ſunt porri, inſuper dare per cornu. Item laſer [id eſt, opium Cyrenaicum] ad magnitudinem fabæ cum vino veteri deteres & per cornu dabis. Tuſſi- & gravedini capitis medebitur oleum roſeum vel certe ſimplex, ſed viride cum aqua calida per narem dextram per triduum diffuſum.

LXVI. Vulſis glutinare creditur, ſi draganti uncias duas pridie inſundas in calida, foeni quoque Græci heminam, lini ſeminis heminam, ſeparatim inſundas, die poſtero in cacabo decoquas & pariter teras, poſt medullæ cervinæ uncias duas, ſepi hircini li-

bram, radicis drancontiaë unciam unam, gentianaë
 unciam unam, centaureaë unciam unam, sepi taurini
 unciam unam contundes, & illis, quæ prius parata
 sunt, addas: quæ omnia in mortarium mittes, & diu-
 tissime conteres. Ad ultimum passî sextarios tres, &
 aquam, in qua fœnum Græcum vel semen lini fue-
 rat infusum, adjicies & decoques, ac per triduum
 ad cornu dabis. Graviter tussientes & vulsi hac po-
 tione recreantur: De masculo pinguis porcinus acro
 decoquitur, donec omnis caro solvatur, abjectis-
 que ossibus universis, cum jure, quo deserbuerant,
 & tribus sextariis passî & sextario ptisanæ rursus
 in cacabum mittis. glutis taurinaë semiunciam,
 aceti acerrimi hemina dimidia conjungitur, & fer-
 vet, ut quilon fiat. traganti unciaë tres, lini semi-
 nis & fœni Græci unciaë singulaë decoquantur ex-
 trinsicus & teruntur: adjunges etiam medullaë cer-
 vinæ & sepi hircini uncias tres. quæ ad ultimum,
 cum omnia pariter calefacta fuerint & colata, fa-
 cies potionem, ex qua per cornu dabis animalibus
 diebus septem, aut novem: curaturus, ut tepesca-
 tam degeras, quæ ne spissentur, adjectio passî, &
 aquæ illius copia, in qua cocta sunt semina, præ-
 stat liquamentum. Aliquantum caput agninum tam
 diu decoquant, donec omnis compago solvatur,
 abjectisque ossibus terunt, adjectoque ad jus ipsius
 melle, diebus septem ad cornu digerunt. Quod si
 tussis ex faucibus veniat, myrrhaë uncias tres, car-
 damomi unciam unam, nuclei sextarium, uvæ pas-
 sæ sextarium, deteres diligenter, additoque mell
 agitando lentis carbonibus decoques. cum intepue

rit, pastillos ad nucis magnitudinem facies, quos ternos cum butyro diebus quinque vel septem degeres. Item si ex faucibus causa est, occisum pulum palpitantem aperies, & tollis ejus ventriculum, quem cum suo stercore calentem & integrum in melle convolves, & per canalem degeres. certissimum ac verum remedium est. Si exasperatio gutturis moverit tussim, murrhæ uncias duas, pipæ uncias duas, feminis lini frixi & contusi sextarium, cardamomi semiunciam, uvæ passæ sextarium, nuclei sextarium, mellis pondo duo, diligenter trita commisces ac decoques, pastillos ad nucis magnitudinem facies, ternos in die degeres.

LXVII. Tussi, quæ ex acerbitate humorum provenit, tali ratione succurritur. In primis purgandum est corpus tussientis. Cucumerem itaque silvaticum vel radices ejus cum nitro Alexandrino conteres, adjunctoque vino vetere per os dabis ad cornu. Quæ potio cum laxaverit ventrem, post diem tertium squillæ validioris scrup. quatuor contundes, & optimi lasæris, quantum fabæ patitur magnitudo, commisces, vini que odorati sextarium, & olei veteris libram addis, & cum diligenter omnia cribraveris, triduo per os defundes ad cornu. Istis quoque suffimentis non minus, quam potionibus, adjuvabis: Sandarici uncias tres, asphalti uncias tres, allii & cepearum uncias tres. quæ cum pariter triveris, in tres partes æqualiter divides, & per triduum cooperto ori vel capiti subjectis carbonibus suffumiges, ut odor impleat nares. cujus tamen oculos prius ligabis, ne medicamenti acerbis

me
ce
m
te
lib
ele
, &
ire
tas
tur.
d
ca
pat
nelle
nuc

tate lædantur. Herbæ quoque marrubii fasciculum, quam magnum volueris, deteres, & cum ovo & vino succido admisces, addita adipe cervina, vel si defuerit, vervecina cum cera resolvis, & cum tepida ad cornu degeris. Gravissimæ subvenit tussi, si pilulas cypreffi decoquas, & purges diligenter, addita axungia, & anagallico, & foliis tenerioribus herbæ parietariæ, contundas in pila, & pastillos ad nucis magnitudinem facias, quos quotidie impares cum melle & oleo & vino passo, ovis intinctos dejicies. Si placet pro pilulis etiam folia cypreffi contusa miscere cum omnibus supra scriptis, potes liquidiozem facere potionem, & dare per cornu. Ad omnes tusses talem dedere plerique potionem: Draganti, myrrhæ, spicæ nardi ana unciam unam detrivere sollerter, & cum duobus sextariis passi per triduum diffudere.

LXVIII. Ad arteriam exasperaram, & ad spasmus: Hyssopi libram, fœni Græci felibræ, feminis lini, tracanti, anagallici, rutæ viridis singulas felibras, falis heminam dimidiam conteres, & usque ad tertiam decoques cum passo, tuffienti per triduum, vulso per novem dies dabis. Alii petrofeli Macedonici unciam unam semis, dauci unciam unam, myrrhæ, spicæ nardi, costi, tracanti, singulas uncias, prius in mulsa tepida diffusas, accori, piperis, succari ana unciam unam, guttæ Ammoniæ uncias duas, cassiæ unciam unam, pariter deterunt, pastillos ex mulsa faciunt, post cum passo dejiciunt tedianti. Ad tussim veterem & ad suspirium, vel anhelitum, & ad fynanchen mox dede-

ris storacis rubeæ uncias tres, myrrhæ trogloditis uncias duas, opopanacis uncias duas, irifillyricæ uncias duas, galbani uncias duas, refinæ terbentinæ uncias tres, herbæ symphoniacæ unciam unam, pariter commifces & deteres, paffillos facies cum melle. Præterea axungia libram femis, Caricas quindecim, pineam combuftam, & in pulverem redactam, liquaminis optimi heminam, mellis libram cum cauliculis excoctis, offas faciunt, & cum paffo degerunt. Aliquanti hederæ folia, item populi albi folia, æquo pondere deterunt, & cum vino albo per nares defundunt. Alii rutæ folia cum melle deterunt, & cum vino optimo per nares defundunt. Alia. Cucumeris filvatici folia fœno mifcent, radicemque ipfius contundunt, & cum lini femine & hordeo commixta offerunt. Experimento probatum eft tuffim fufpiriumque fanare, fi fulphur vivum & rofmarinum cum melle & vino veteri per finiftram narem degeras. Aliquanti panacis radicem detritam cum vini optimi hemina & tribus cyathis olei, per cavernas naris finiftræ infundunt. Præterea rofmarini fcrup. quatuor, myrrhæ fcrupulos duos, cum vini veteris sextario, olei hemina, per nares triduo defundunt, ita ut in die detur hemina. Anethi acetabulum, irifillyricæ acetabulum, rutæ fcrupulum unum, olei heminam dimidiam per os digerunt. Sufpirium quoque ac tuffim relevat, fi radicis mori fcrupulum unum, herbæ heliotropii uncias tres, diligenter conteras, & cum hemina vini candidi per os defundas. Recens quoque tuffis experimento curationis fedatur. Len-

tis sextarium semis emolis, farinamque mollissimam facies, ex qua singulas heminas cum singulis heminis aquæ per os per triduum degeres. Vetus autem tuffis aboleri creditur, si cyathos tres ex succo porri cum hemina olei pluribus diebus per fauces defundis. Tuffientes ac vulsi hac potione curantur: Panacis radicis uncias duas, sulphuris vivi unciam unam, turis masculi uncias duas, myrrhæ troglodytis unciam unam commixta in pulverem rediges, ex quo duo cochlearia cum duobus ovis, addita vini veteris hemina, diebus quinque vel septem per os dabis. Expertum dicitur, ulmi cinerem levissimum, id est, favillam aqua tepenti permiscere, & olei boni æquam mensuram addere, junctisque tribus ovis, diebus, quot volueris, dare per fauces.

LXIX. Validissima contra tuffim & vomicas compositio est: Succu marrubii expressi heminam, caricæ siccas xxv, mellis Attici, vel cymini sextarium semis, in olla nova ad medium decoques, post myrrhæ troglodytis uncias duas, dauci unciam unam, cassiæ fistulæ unciam semis, cinnami semiunciam, turis masculi unciam, aristolochiæ uncias duas, opopanacis unciam, irisillyricæ unciam semis, radicis panacis unciam, universa conterito atque cribrato, & supra medicamentum, in quo mel & ficus coxeris, mittito, & studiose agitando fervere facito paulatim carbonibus lentis, post in pixidem plumbeam vel ligneam condito, ex qua bina cochlearia cum hemina vini per os quotidie degeres. Vulsus vel tuffientibus prodest singulos sex-

tarios lentis, fœni Græci, & lini feminis frigere separatim, & pulverem facere, & de singulis speciebus singula cochlearia cum succo anagallici, & succo plantaginis, quantum volueris, addito vino, per os dare.

LXX. Ut diversæ causæ sunt, ita & difficiles curæ. Quapropter studiose, quæ experimentis nostris vel aliorum probata cognovimus, intimamus. Ad unum itaque animal talis potio præparatur: Fabæ fixæ sextarium sine sale cum aqua decoques, quemadmodum hominibus consuevit apponi. Præterea fœni Græci sextarium separatim mittis in cacabum, & cum fervere cœperit, primam aquam fundes, post addis aquæ sextarios quinque, caricæ viginti, liquiritiæ uncias duas, tantum ferveat, donec quatuor sextarii remaneant, tunc fabam istam coctam & fœnigræcum cum caricis vel liquiritia in mortario diligenter deteris, addis insuper butyri, sepi hircini ana uncias duas ad calorem diligenter resolutas. quæ cum omnia miscueris, addito jure, in quo fœnum Græcum decoxeris, tepefacta, per cornu plus quam singulas hemistas diebus singulis faucibus digeris. Quod si spissiore videris potionem, tantum passii addis, ut possit per cornu exire. Barbarorum usus adversus tussim invenit salutare remedium. Radicem herbæ, cui nomen est inula, quam Campanam plerique appellant, colliges, in umbra siccabis, postea deteres, in pulverem rediges, ex quo terna majora cochlearia in singulos sextarios vini veteris pridie infundis, & cum bene agitaveris, claudes, ne odor

herbæ salutaris exhalet; per os triduo, vel quot volueris diebus, degeres. Item alia. Lentis Alexandrinæ, fœni Græci, lini seminis, heminas singulas decoquis, addisque ei traganti unciam semis, pridie in tepida infundis, & anagallici uncias tres diligentissime resolutas, quæ cum omnia in mortario triveris, in cacabo novo cum tribus aquæ sextariis decoquis, exinde tertiam partem cum sextario passî tepidum per os dabis triduo continuo. sanare creditur vulsos. Si jumentum ex vulneribus faucium tussis urgebit, irifillyricæ unciam unam, piperis nigri semiunciam, succari scrup. unam, myrrhæ troglitis semiunciam, turis pollinis semiunciam, traganti prius infusi & triti unciam unam, ova quinque cum passî sextario commisces, & triduo per fauces degeres ad cornu. Post mel, butyrum, axungiam, falem & piculam commisces, ofas facies, & in passo intinctas degeres. Si ab internis intussierit, succi ptisanæ heminam, defruti cyathum misces, & per triduum dabis. Si gravius tussierit animal, fabæ frixæ & coctæ sextarium, fevi hircini uncias tres, allii capita tria pariter decoquis, & in mortario deteris, & cum passo dabis. Curat autem vulsos & ruptos: Fœni Græci sextarium unum, cum viginti caricis, fasciculo apii, & fasciculo rutæ in aqua ad medium decoquis, ita ut post modum traganti resoluti uncias tres, & anagallici contusi uncias tres, & allii tres addantur, & omnia conterantur, ofulisque ad nucis magnitudinem factis, ternæ, quinæ, septenæ per triduum degerantur.

LXXI. Scabies jumentis deformem passionem, & interdum periculum generat. Contagiosa namque est, & transit in plures. Cui nascenti medicamentis non oportet occurrere, ne præclusa cute in visceribus residens convertatur in morbum. Sed ut eruperit foras, primo purgatio ventris adhibetur, si pulverem ex cucumere silvatico cum vino faucibus animalis infundis, vel certe, si radicem concisam copiose cum hordeo subministres. Quod cum ex ratione processerit, interposito triduo, aliquantulum sanguinis, si caput & collum scabies infestat, de cervice detrahes. Si vero scapulæ, vel armi, aut pectus in causa est, de brachiolis sanguis emittitur. Cum spinam, vel lumbos, aut coxas papulis æstuans prurigo pervaserit, de femorum venis sanguis emittitur. Asphaltum, sulphur vivum, picem liquidam in butyrum æquis ponderibus pariter deteris, & in sole diutissime confricans totum jumentum corpus perungis. aceti acris sextarium, piculæ uncias quatuor, cedrinæ uncias quatuor pariter decoquis, scabiosum animal ex lotio humano & calida permixta diligentissime perfricaturus, tunc penicillo in fuste ligato medicamentum inducis in sole. asphaltum & sulphur æqualiter conteres, adita adipe porcina, & olei veteris tantundem, quæ cum decoxeris, perunges in sole. Adipis libram, sulphuris vivi uncias duas, bituminis unciam unam, olei selibram, picis liquidæ cyathos duos, omnia conteres & decoquis, & perungis, sicut supra scriptum est. Lotii veteris humani, fæcis scrup. quatuor, stercoris ovilli selibram, olei heminam, ful-

phuris vivi uncias tres, picis liquidæ cyathos tres, omnia contere & decoque, & in sole calido animal semel in die perunge. Bituminis pondo duo, sulphuris vivi seilibram, ceræ libram, manna turis seilibram commisce in oleo, in quo prius fasciculus ancharæ decoctus est, & perungis in sole. Alia. Si minus habeat integras vires, ranas in aqua decoquis, untranque earum colligis, & cum polline lenticiuæ, adipæ & oleo permisce, tepesfacto perungis. Item xii. Cucumeris silvatici radices lavas & trahas, in cacabo novo cum oleo, quantum sufficit, decoquis & uteris. Sulphur quoque cum vino decoctum similiter juvat. Si vetustate scabies occallit, prius obradenda ferro vel testis ad vivum est, insuper humano lotio cum aqua marina vel salis mixto contrahendum est. post sulphuris, bituminis, picis liquidæ, arangie veteris, sepi capiti, ceræ, aluminis spissi, singulas libras contrahas, trahas, & decoquis, & sic animal perungis in sole. Folia radicesque cum oleo vetere decoques, admixta picæ liquidæ, & aceto, & cera curat est de experimento remedium. Memineris tamen de omni unctioe, contra pulum jumentum in sole aut sine contrahendum.

LXXV. Vulpes aqua casta vel mucidum foenum ad frigiditatem veneni animalibus nocet, quorum ista sunt signa: Oculos habebunt vagos & semper macantes, quæ gradus eorum erit incertus. His de nomine contrahendus est sanguis, de brachio de brachioque tunc, & potiorandi [ita,] Caricis autem de brachio contrahendus, rursam detritis: absti-

nendi ab hordeo & fœno : dandæ etiam diureticæ potiones.

LXXIII. Simili observatione curantur, quæ nimio hordeo aut malo læduntur. Sed hæc etiam in aqua frigida adversus torrentem diutissime detinentur. Utrique remedium est, pelliculam de ventre pulli siccatam fumo deterere, additisque octo scrupulis piperis, & quatuor cochlearibus mellis, & uncias pollinis ex ture cum sextario vini veteris tepefacto per os dare.

LXXIV. Fascinatum animal triste est, gravatur incessu, macescit, &, nisi subvenieris, incidet in morbum. Bituminis igitur & sulphuris parum cum granis lauri ex aqua defundis per nares. Præterea coriandrum vel semen ipsius cum sulphure & teda carbonibus circumferes, ex aqua ferventi animal consperges, suffumigabis. Universis quadrupedibus remedium præstat ista suffumigatio, curat, atque morbis resistit.

LXXV. Adversus universas infirmitates & morbos equorum vel boum, ubi primum coeperint ægrotare, potio ista succurrit: Radix scillæ, radices populi, quæ græce appellatur rhamnos (nam est fuscior & nubellula) & sales communes, quantum sufficit, mittes in aquam, eamque animalibus usque ad sanitatem dabis in potu. Quod si desperatas valetudines præoccupare volueris, ne unquam accidant animalibus tuis, incipiente vere hanc illis præparabis potionem, & per quatuordecim dies continuos dabis in potu.

LXXVI. Ostendendum autem est, potiones ipsas

oportere cum ratione defundi. siquidem frequenter evenit, ut, dum animalia potionantur, tussiant, sudent graviter, & tremorem musculorum omnium patiantur, follicent etiam, & submisso capite se sustinere vix possint. Quod accidit, si quando per imperitiam [artis] dantis, potio in arterias & spirituales partes pulmonis resilierit. Unde fit & periculum præsens. Quare observandum est, ne tussienti jumento & pendenti adjicias potionem, sed statim [eum] solvas, paululumque deambulet, & magis ei alia potione subvenias: aquæ tepidæ oleum rosatum commisceas & agitas, & per os sæpius dabis. Pusca quoque pulejata nares ejus fovebis, & emendabitur culpa. Observandum quoque est, ut subtracto hordeo & negato potu digerat animal potiones.

LXXVII. Plerumque a nocivis animalibus, id est, colubris, scorpiis, phalangiis, & muribus cæcis animalia feriuntur, & in periculum veniunt. Cujus ista sunt signa: Fastidium ciborum, pedes trahuntur, & cum producuntur, succumbunt ad singulos gressus, per nares defluit sanies, gravedo nascitur capitis, ita ut dejiciatur ad terram, ad surgendum vel incedendum deficiunt corporis vires. Generaliter curatio ista succurrit: Locus, qui percussus est, ante omnia fumigandus est succensis testis ovorum gallinæ, quæ prius infundes in aceto, addito etiam cornu cervino vel galbano. Post suffimentum loca ipsa scarificabis, & sanguinem ex his emittis, vel certe candenti ferro comburis loca, quæ venenata pestis attingit. Observare autem

debes, ne aut supra articulos aut nervosis in locis in quacunq[ue] passione unquam cauterium imponas. Adu[er]tis enim nervis vel articulis, perpetua debilitas consequetur. Sed diligenter considera, ut aut superius, aut inferius pusillum, quam nervi aut articuli sunt, cum necessitas fuerit, apponas cauteria. Animal autem, quod venenata bestiola tetigerit, expedit, ut fudet, & calidis coopertoriis involutum deambulet, & farinam hordeaceam in cibo sumat, additis frondibus fraxineis & vitibus albis. In plaga autem mel Atticum vel cyminum in vino veteri mixtum, calefactum oportet imponi. Nonnulli stercus suillum recens & mel Atticum cum vino miscent, & calefactum quasi cataplasma inducunt, addentes urinam humanam.

LXXVIII. Equus si buprestem comederit in fœno vel in pabulo, hæc signa statim sequuntur. Venter ei inflatur, a cibis resilit, & stercora minutatim & frequenter reddit. qui statim sternendus est, & cogendus ad cursum. Post ei vena tangenda est de palato leviter, ut sanguinem suum defluentem transglutiat, assidue deambulet, triticum cum passo infusum, & porros afferes ad cibandum. Vinum autem tepesactum cum uva passa diligenter contritum ad cornu dabis eidem in potu.

LXXIX. Vipera si momorderit jumentum, ex morſu ejus pus consuevit exire. nam si prægnans erit, totum rumpitur corpus. Ad morſum tamen viperæ, vel phalangii, aut muris aranei, commune remedium est, terram formicarum cum vino miscere & dare per fauces. Vel certe de ipsa terra fre-

quentissime vulnera confricare. Ad quas causas etiam terra talparum creditur posse prodesse. Quod si in itinere, aut in locis, ubi deficit copia fomentum, necessitas ipsa contingit, piperis grana triginta cum sextario vini veteris tepesfacto faucibus degeres. & herbam thymum tritam cum vino si dederis, prodesse creditur. Morsus viperæ vel cujuscunque serpentis ostenditur, si humor putidus de plaga incipit currere. Præfens remedium est, si hædum, vel gallum, vel agnum in recenti occideris, & calentes pulmones ejus cum sanguine, vel corde, vel jecore vulnere apposueris, diligenterque constrinxeris, ut omne virus educat: daturus continuo potionem: Acori Pontici semiunciam tritam cum vini veteris sextario, salis triti heminam pariter mices, & tepesfactum faucibus degeris. Si perseverat tumor, vitem albam silvestrem copiose comburito, & ex cineribus ejus lixivium facito, & in potionem triduo ad unum sextarium dato. Cinerem quoque ipsum cum aceto in modum cataplasmatum vulnere imponito. Si nihil profecerit, cauteriis urito, uita solemniter curato. Farinam quoque hordeaceam cum vino & sale, oleoque decoctam in cicatricem oportet imponi.

LXXX. Jumentum si in pabulo araneum comederit, hæc erunt signa: Totum corpus tumebit, sed circa aurículas, & oculos, & nares inflatio cum indignatione major apparet. cui hac ratione subvenis: De palato sanguinem tolles, eumque exceptum cum sextario aceti & hemina salis mices, & circa plagam vel loca tumentia perunges,

diligenterque operies, ut fudet. Hac ratione fanabitur.

LXXXI. Si phalangius jumentum percusserit, his apparebit indiciis. Stat ei veretrum præ dolore, & videbis velle mingere. cui ista ratione subvenies: Piperis unciam unam, pyrethri unciam, uvæ silvaticæ unciam, terito, & cum vino veteri per fauces dato.

LXXXII. Mus araneus pestis venenata, & tam equis, quam bobus, noxia. atque ideo, cum captus fuerit, mersus necabitur in oleo, ibique in putredinem vertitur, ex quo medicamento, cum animal mordetur, plaga linitur, & curatur animal. Vel si inventus non fuerit, cyminum tritum cum picæ liquida axungiaque miscetur, ad spissitudinem malagmatis coquitur, impositumque a periculo liberat & sanat. Quod si in suppurationem fuerit plaga conversa, lamina ferrea candenti aperienda est, & quidquid vitiosum est, inurendum, atque ita picæ liquida vel oleo curandum. Ne autem mus araneus animal mordeat, ipsum animal vivum de creta circumdabitur, quæ cum induraverit, suspenditur in collum, & non contingetur a morsu. certissimum est. Adversus morsum comprobatur allium tritum cum nitro, & si nitrum defuerit, cum sale & cymino permiscere, atque ex eo pulvere loca, quæ morsu contacta sunt, confricare. Quod si eruperint vulnera venenata, hordeum combustum in pulverem rediges, & diluto aceto vulnere insperges, & hac ratione sola curabis: daturus potionem, pollinem tritici, hordeum, cedriam, & vini

sextarium per fauces degeres. Quod si prægnans araneus fuerit, qui percusserit, his agnoscitur signis: Pustulæ per totum corpus exeunt; sed simili, ut supra scriptum est, ratione curabitur.

LXXXIII. Scorpius si jumentum percusserit, his agnoscitur signis: Genua contrahuntur, claudicat, non manducat, de naribus fluent pituitæ virides, ut accumbit vix resurget. Simili ratione curatur, sicut serpentis ac viperæ morsus: stercus tamen asininum velocius in plagam oportet imponi.

LXXXIV. Canis rabiosi morsus & jumentis & hominibus exitium inferre consuevit, usque eo, ut ipsos, qui contacti fuerint, hydrophobos faciat & convertat in rabiem. qui hac ratione curantur: Locus, qui morsus est, ferreis, vel, quod utilius est, cuprinis cauteriis urito, in loco tenebroso eum constituito. Sic etiam eum alligabis in tenebris, ne aquam videat. Quod si canem ipsum occidere poteris, jecur ejus decoctum dabis ad manducandum, vel detritum faucibus degeres. Fœni quoque flores combures, & cum axungia veteri deteres, & ad morsum appones. salutare remedium est. Sed specialiter prodest, si radicem cynorhodon, id est, herbæ, quæ appellatur rosa canina, effoderis, & lotam prius atque contusam diligenter, five homini, five animali, quod rabiosus canis momorderit, in plaga apposueris, contritamque cum vino veteri propinaveris quotidie ad bibendum. Hac enim sola ratione nec hydrophobus fiet, &

imminens discrimen evadet. Canis rabidi morfibus subvenit, si tres scrup. nitri, Judaici bituminis scrupulum unum, tritum cum hemina vini veteris repentis triduo per os degeras. Sambuci quoque grana vel succum de foliis aut de cortice exprimes, & cum vino veteri dabis in potu. Sed tunc efficax est hæc potio, si de eo sambuco dederis, quod non in terra, sed in alia arbore fuerit innatum.

LXXXV. Si fimum gallinarum animal in hordeo comederit, vel fœno sumferit, quasi a venenatis bestiis percussum cruciatur continuo, internorum dolor & inflatio subsequitur, ad similitudinem quoque strophæ & volutatio ac tussis asperissima. Adversus quam necessitatem, apii feminis deteris uncias duas, & cum vini veteris sextario, & hemina mellis temperas, & per os defundes, & tam diu deambulare compelles, donec potio ventrem moveat. Quod si nimius dolor etiam obrobatio fuerit subsecuta, baccarum lauri libram, nitri selibram, aceti sextarios duos, olei sextarium, diligenter trita permisces, & ad focum calefacies, & in loco calido per triduum unges, & contra pilum diligenter fricabis, certissimum daturus ex sudore remedium. Adversus hujusmodi casum physicum remedium experimenta docuerunt: Pullum si occideris vel gallinam, ventremque ejus crudum, & adhuc calentem, cum stercore suo equo vel mulo involutum melle digerere per fauces. optimum creditur. Tres pilulas gypsi cum vino veteri deterere, & te-

424 VEGETII LIB. III. ARTIS VETERIN.

pidum per os dare, eadem optime sanare firmatur.
Lixivium quoque de arbore ulmi, vel cujuscun-
que generis ligni cinerem, dummodo bene cre-
tum, cum oleo miscere, ac liquidum & tepidum
defundere per fauces, physicum & salutare lau-
datur.

9

VEGETII RENATI
 ARTIS VETERINARIÆ
 SIVE
 MULOMEDICINÆ
 LIBER IV.

PRÆFATIO.

SOLEMNIS excusatio negligentium est, dispendia ex dissimulatione venientia Deo imputare vel casibus. Minus namque peccare se credit ignavia, si id, quod ipsius culpa accidit, ad potestatem incipiat deferre fortunæ. Sic de ægrotantibus dicitur morituros, & si medicina cesset, evadit. Cui disputationi, quia non solum iners, sed etiam impia est, non libenter assenserim. Malo enim nihil expertum relinqui, quam si quid calamitatis evenerit, avaritiæ vel dissimulationibus imputari. Sed fortasse aliquando verà [illa] videantur in homine, qui divina providentia ac dispositione factorum creditur regi. Animalia vero, cum quibus divinitas nihil dignatur habere commune, nisi hominum studio impensisque curentur, absque ambiguitate depereunt. Quid enim jumentis spei superest, quæ divinitas favore respuit, si hominum medela cessaverit? Sæpe

accidit, ut neglectis animalibus, quæ primo cum perirent morbo, contactu crescens pestilentia greges integros perimat, cum polluta a languidis pascua, infectique fontes, ita nocent, quasi in venena vertantur. Postremo ægroti odor cum sanorum impleverit nares, ipso foetore visceribus inferet morbos. Sic ad pullos mors a matribus corrupto lacte transmigrat. Sic in numerosis stabulis quamvis vile jumentum, si contagiosam semel susceperit passionem, veloci transitu pretiosa quoque jumenta consumet. Sed adversum omnia diligentia, studium, herbarum potestas, curandi scientia, prodesse consuevit. Sicuti medicorum prima doctrina est humani corporis partes organorumque cognoscere, ita necessarium Mulomedicis, de ossibus, de nervis ac venis jumentorum universa perdiscere. Neque enim curare rationabiliter potest, qui qualitatem rei, quam curat, ignorat.

C A P U T I.

JUMENTUM igitur habet in capite ossa duo; a fronte usque ad nares alia duo, maxillaria inferiora duo, dentes quadraginta, id est, molares quatuor & viginti, caninos quatuor, rapaces duodecim. In cervice autem sunt spondyli septem, spatulæ renum sunt octo. a renibus usque ad anum septem, muscarium habet commissuras duodecim. In armis prioribus sunt regulæ duæ. ab armis usque ad brachiola duo. A brachiolis usque ad genua duo. In genibus parastaticæ duæ. a tibia usque ad arti-

culos duo. Bases quæ appellantur, numero duæ. Usque ad pumices ungu læ ossa minuta sedecim, in pectore unum : costæ tamen in interioribus triginta sex. Item a posterioribus a cumulari usque ad molaria duo ; a molaribus usque ad vertebrae duo, costales duo. Ab acrocolesio usque ad gambam duo ; a gamba usque ad cirros tibiales duo, minuta usque ad ungulas sedecim. Et sunt ossa omnia centum septuaginta.

II. Nunc mensuras numerumque membrorum oportet exponi. In palato gradus sunt duodecim. Longitudo linguæ habet pedem semis. labrum superius habet uncias sex, inferius uncias quinque, maxillæ singulæ uncias denas : a cirro frontis ad nares habet pedem. auriculæ singulæ continet uncias fenas. In oculis autem singulis unciæ quaternæ. a cirro, ubi desinit cervix, usque ad Mercurium continentur calculi octo. Spina continet subter spatulas triginta duas. a commissura renum (quod cumulare dicitur) usque ad imum muscarium commissuræ sunt duodecim. Sagulæ longicia uncias duodecim ; ab armis usque ad brachiolum uncias sex, a brachiolis usque ad genua longitudo continet pedem ; ab articulis usque ad ungulas uncias quatuor ; in longitudinem vel prolixitatem pedes sex. Hæc eumetria equi convenit staturæ honestæ ac mediæ. Ceterum non dubitatur, in buricis minorâ ista, & in primæ formæ equis esse majora.

III. Nervorum quoque numerus, qualitas, ac mensura pandenda est. A mediis naribus per caput, cervicem, ac mediam spinam, usque ad imum mu-

scarium descendit filum duplex, quod continet pedes duodecim. duo nervi in cervice palmarii continent pedes quatuor. ab armis usque ad geniculum nervi duo. a geniculo usque ad basin nervi quatuor. In prioribus sunt nervi decem, in posterioribus decem. a renibus usque ad testes nervi quatuor, fiunt in se omnes nervi triginta quatuor,

IV. Consequenter venarum quoque indicandus est numerus. In palato venæ sunt duæ, suboculares duæ, in pectore duæ, de brachiolis duæ, desub cirris quatuor, de talis duæ, de coronis quatuor, de feminibus quatuor, de femoribus vero duæ, desub gambis duæ, de muscario una, venæ matricis in cervicibus duæ. fiunt pariter venæ undetriginta.

V. Ætatem jumentorum ex dentibus aliisque signis oportet agnosci, ne vel ementes imperitiæ subeamus incommodum, vel curantes ægrotantis ignoremus ætatem: quia sicut hominibus, ita & equis, aliud convenit, cum jumenta sunt fervida, aliud cum senectute jam frigida. Manifestum est autem, notas corporis cum ætate mutari. Pullis enim bimis & sex mensium, medii dentes superiores cadunt, quos lactantes vocant. cum autem quartum annum agere cœperint, decidentibus his, qui canini appellantur, alios supponent. Deinde intra sextum annum molares cadunt. Sexto anno quos primo mutavit, exæquat. Septimo omnes explentur æqualiter, & ex eo cavatos habere incipiunt dentes, nec postea, quot annorum sint, sciri ad fidem potest, nisi signis aliis, quæ usus edocuit. Decimo namque anno tempora cavari incipiunt, & super-

cilia nonnunquam canescere. Duodecimo anno nigredo in medietate dentium apparet. Plerique afferunt, domitis & freno assuetis animalibus rugas, quæ in labris sunt superioribus, computandas, ita ut ab angulo, ubi incipit morsus, incipientes, usque ad extremum labrum perveniamus; quia annorum numerum, rugarum numerus ostendit. Prostromo rugarum multitudine, tristitia frontis, dejectione cervicis, pigritia totius corporis, stupore oculorum, palpebrarumque calvitie senectus ipsa se prodit.

VI. In permutandis equis vel distrahendis, maximam fraudem patriæ solet asserere mendacium. Volentes enim carius vendere, generosissimos fingunt. Quæ res nos compulit, qui per tam diversas & longinquas peregrinationes equorum genera universa cognoscimus, & in nostris stabulis sæpe nutritivimus, uniuscujusque nationis explicare signa vel merita. Nam ut viliora ministeria taceamus, equos tribus usibus vel maxime necessarios constat, præliis, circo, fellis. Ad bellum Hunniscorum longe primo docetur utilitas patientiæ, laboris, frigoris, famis. Toringos deinde & Burgundiones injuriæ tolerantiores. Tertio loco Frigifcos, non minus velocitate, quam continuatione cursus invictos. Postea Epirotas, Samaricos, ac Dalmatas, licet contumaces ad frena, habiles armis [ac bellis] asseverant. Curribus Cappadocum gloriosa nobilitas: Hispanorum par vel proxima in circo creditur palma. Nec inferiores prope Sicilia exhibet circo, quamvis Africa Hispani sanguinis velocissimos præstare consueverit. Ad usum fellæ Persis provinciis omni-

bus meliores præstat equos, patrimoniorum censibus æstimatos, tam ad vehendum molles, & pios incessibus, nobilitate pretiosos. sequuntur Armeni atque Saphareni, in qua nec Epirotas Siculosque despexeris, si mores ac pulchritudo non deferat. Hunnicis grande & aduncum caput, exstantes oculi, angustæ nares, latæ maxillæ, robusta cervix & rigida, jubæ ultra genua pendentes, majores costæ, incurva spina, cauda silvosa, validissimæ tibiæ, parvæ bases, plenæ ac diffusæ unguæ. ilia cavata, totumque corpus angulosum, nulla in clunibus arвина, nulli in musculis tori, in longitudine magis, quam in altitudine, statura, propensior venter exhaustus, ossa grandia, macies grata, & quibus pulchritudinem præstet ipsa deformitas: animus moderatus & prudens, & vulnerum patiens. Persis & statura & positio a ceteris equorum generibus non plurimum differt, sed folius ambulaturæ quadam gratia discernuntur a ceteris. gradus est minutus & creber, & qui sedentem delectet & erigat, nec arte doceatur, sed naturæ veluti jure præstetur. Inter colatorios enim, & eos, quos totonarios vulgus appellat, ambulatura eorum media est, & cum neutris sint similes, habere aliquid creduntur ab utrisque commune. His, sicut probatum est, in brevi amplius gratiæ, in prolixo itinere sevir patientia, animus superbus, & nisi labore subjugetur asfiduo, adversum equitem contumax. mens tamen prudens, & quod mirum est, in tanto fervore cautissime decoris est observantior; incurvata in arcum cervix, ut mentum recumbere videatur in pectore.

VII. Aetas longæva Persis, Hunnicis, Epirotis, ac Siculis: brevior Hispanis ac Numidis. Frequens opinio est, Barbaricis nulla adhibenda medicamina, quod usque adeo naturæ beneficio ægroti convalescant, ut eis nocitura sit cura. Sed falsa erat ista persuasio. nam quanto fortiora membra sunt, tanto diutius vivunt, si ex arte veniens medela non desit. Spadonibus tamen inter auctores constitit sanguinem de matrice nunquam, nisi forte ex nimia & extrema necessitate, tollendum: propterea quod caloris maximam partem cum testibus amiserunt. De palato tamen, si non impediatur negligentia, omnibus prope mensibus tam spadonibus, quam testiculatis, minuendus est sanguis. Admissarii vero si cohibeantur a venere, nisi dematriculati fuerint, cæcari sæpe dicuntur: quamvis eo anno, quo admissum faciunt, non sit eis vena laxanda, ne generationi intentum corpus cura geminæ necessitatis exhauriat. Studiosis equorum quæ cura stabuli, qui alimentorum cultus, quæ observationis sollicitudo præstanda sit, primus ac secundus indicat liber. Nunc, decursis omnibus his, quæ hujus artis doctrina poscebat, ad compositiones necessariorum potionum medicamentorumque descendimus, in quibus & explorata congeffimus, & ea, quæ non tam ad utilitatem curandi, quam ob caritatem emendi, mulomedicorum cupiditas inflaverat, submovimus. Constat namque, non tam multis neque pretiosis speciebus, sed paucis, & ad causam, de qua agitur, accommodis posse sanari. Primum igitur ut pingua sint jumenta tam in curuli-

bus, quam in fellaribus, decet: deinde, ut sana permaneant: post, ut ægrota curentur, confectiones (ut dictum est) medicaminum proferemus electas ex auctoribus multis, de experimentis manifestissimis approbatas.

VIII. Traditur Chiron ad reficienda jumenta, vel curanda, hanc edidisse potionem, quæ internos extergeat morbos, quæ tussim reprimat, vulsos ac tussicos curet. Ptisanæ sextarium, lini seminis heminam, croci unciam unam, intestinum porcinum recens; quod longanonem vocant, prius diligenter lotum, vel acronem: quæ si in præsentia forte non suppetunt, hædinum caput cum pedibus & intestinis ac ventre, & diligenter quasi ad hominum usum curatum, in cacabum mittis. addes superioribus hyssopi fasces duos, cochleas germanas purgatas quindecim, bulbos quindecim, ficus duplices viginti, rutæ fasciculum unum, baccarum lauri sextarium unum tritum, dactylos viginti, allii purgati capita tria, sepi caprini uncias sex, pulegii sicci fasciculum. Quæ omnia trita decoquis in aqua cisternina vel cœlesti, donec liquefacta carne defluant ossa. sed aquam sæpius adjicies, ne medicamentum ustura constringat. Sed cum spissum videris, colabis, abjectisque excrementis & ossibus, tracanti uncias tres pridie calida infusas, ut inturgescat & solvi possit, adjicies, passi sextarios tres, ova cruda sex, olei rosacii ova plena sex, butyri resoluti uncias tres, anagallici uncias tres, amyli uncias tres, pulveris quadrigarii uncias tres, lomenti fabæ [id est, farinæ] sextarium. Hæc omnia ita temperabis,

ut per cornu defluant, & sextarios singulos jejunis animalibus per triduum dabis. & si volueris, septem diebus interpositis repetis, & das a capite potionem. Jumenta a morbis vindicat & custodit: Gentianæ, aristologiæ rotundæ, myrrhæ troglodytis, rasuræ eboris, & baccarum lauri æquis ponderibus pulvis immixtus, ex quo grande cochleare plenum fumis. Adde hyssopi triti scripulos quatuor, mellis vel passii uncias tres, vini sextarium, gisni resoluti pastillum unum, post cursum sive post laborem conditi bene piperati heminam adjicies, æstate roris vel absinthii tantundem, & per os dabis ad cornu. Si æstu animal fatigatur, puscam cum pulegio trito misces, nareque & faciem confovebis: ova quoque trita cum hemina vini veteris optimi faucibus infundes, ut per ovi refrigerium vini virtus accrescat. Maciem languoremque depellit, si semiunciam sulphuris cum myrrhæ scripulis quatuor in pulverem resolutis ovum crudum & vini veteris sextarius addatur, frequenterque per fauces detur. Diapente est (ut supra retulimus) necessarium pluribus causis ac morbis, & semper diligenti confectione servandum. Gentianæ, aristolochiæ rotundæ, myrrhæ, rasuræ eboris, & baccarum lauri, de recentibus speciebus in unum redactis minutissimis pulvis, ex hoc febrientibus plenum cochleare cum tribus unciis mellis, & aquæ tepidæ sextario, in qua radices junci, & apium sufficiens decoctum fuerit, per os dabis, ita ut triduo similiter cura procedat. Idem pulvis si ultra cochlearium cum sextario vini veteris & olei viridis hemina detur, animal a quibuslibet venenis, vel

serpentum aut bestiolarum moribus liberat. Cui si piperis atque pulegii, nec non etiam cymini pulveris, aliud cochleare addideris, & cum vini veteris sextario dederis, omne frigus expellit.

IX. Tussim quoque insanabilem cura cum hemina passii, & tribus unciis olei & ovo crudo, si per triduum defundis faucibus, addito fabæ polline, & fœni Græco binis cochlearibus. Præterea valde tussientibus prodest fabæ frixæ sextarius sine sale coctus, sepi caprini uncia tres, butyri unc. 3, allii purgati capita tria decocta cum succo ptisanæ, data per triduum. Quo medicamento validius creditur: Ficus siccæ pondera duo, fœni Græci sextarium, tracanti unciam, pridie in calida infusa, anagallici unciam, rutæ viridis fasciculum, apii fasciculos tres, pariter in aqua diutissime decoques, & faucibus per triduum defundes. Curare etiam vulfos creditur, si septem uncias cineris mundissimi colligas, addasque olei uncias tres, bulbos tritos septem, anagallici unciam, butyri unciam, sepi caprini unciam, mellis uncias tres, plantaginis viridis trita uncias tres, passii heminam, ptisanæ vel lini feminis heminam: quæ ita temperata, ut per cornu defluant, per triduum, vel, ut necessitas cogit, per plures dies, jejunis singulos sextarios dabis. Desperatam tussim sæpe curavit potio vilis ac facilis: Pulveris ex faba uncias sex, pulveris ex fœno Græco uncias sex, enulæ tunsæ siccæ pulveris uncias sex, pulveris anagallici tunsii uncias tres, butyri uncias sex: quæ omnia cum tribus boni vini sextariis, additoque passii sextario uno semis, pariter agitabis,

& uni equo jejuno ante lucem bina cornua per os dabis, donec omnem ebibat potionem. Curam quoque non parum profuisse experimenta docuerunt, hac ratione compositam: Fabæ frixæ sextarium sine sale decoques, addeſque ſepi hircini reſoluti uncias tres, butyri uncias quinque: in mortario deteres univerſa. Præterea fœni Græci sextarium bene purgatum fervere facies, primamque aquam inter initia fervoris effundes, addeſque aquæ sextarios quinque, pinguiſſimas caricæ viginti, & liquiritiæ uncias quatuor, pariter decoquas, donec aqua ad tres sextarios redigatur. tunc in mortario deteris fœnum Græcum, liquiritiam & caricæ, miſceſque cum faba, ſuperfundis etiam calidam, in qua caricæ cum ceteris coctæ ſunt: contemperatiſque omnibus, ſi liquor ſpiſſior fuerit, tantum paſſi addeſ, ut per cornu facile poſſit exire. diebus plurimis ex eo per os ſingulos ſextarios tuſſientibus dabis.

X. Coſſos, vermes, vel tineas, ceteraque animalia ventris exſtinguit, ſi heminam cineris, ex oli-væ ligno aridó collecti, cum hemina olei viridis per triduum dabis ad cornu. Alia quoque confeſſio, ſed quæ ſæpe mortiferam liberat paſſionem: Pulveris ſantonici, itemque abſinthii Pontici, hec non lupini crudi, & herbæ centaureæ, & ervi pol-linis, & ſeminis raphani binas uncias mittis, addeſque cornu cervini unciam, ſinopidis Pontici paſtillos tres; opopanacis ſemiunciam, vini tenetani vel alterius auſteri ſextarios duos, olei viridis ſextarium, quæ tepefacta ita animali deſundis, ut per os cornu accipiat, in clivo conſtitutum, quatenus

succus facilius ad interiora perveniat. Postero die idem animal pronum constituatur in clivo, & per clysterem illius tepidæ potionis sextarius ingeratur, quatenus alternis diebus ex utraque parte injecta potio coagulare, quod appellatur, possit infundere, in quo illæ noxiæ bestiolæ coguntur, & pertuso ventriculo excruciatâ doloribus animalia perimunt. Est & tertia confectio non minus valida: Radicis capparis Siculi, vel baccas cum foliis ad unam libram deteris, pariterque commisces, addisque aceti sextarios duos. Quod medicamentum interdum per os, (sicut superius dictum est) interdum per intestinum injicis animali, ut internos hostes potionis austeritate consumas.

XI. Adversum omnia genera morborum salutaris confectio præparanda est, ut inter ipsa initia ex conditis possit occurri. Cassa est enim medicina, quæ fera est. Myrrhæ libram, turis masculi libram, mali Punici corii tunsi libram, piperis uncias tres, croci uncias tres, acaciæ rufæ selibram, Cadmiæ botryodis selibram, resinæ ustæ selibram, absinthii Pontici selibram, pulveris serpylli selibram, betonicæ selibram, centaureæ selibram, sagapeni selibram, saxifragæ selibram, peucedani selibram. quæ omnia bene tunsa & cribrata in mellis optimi tribus sextariis misces, & ad carbones leniter paululum coquis, post in vase stagneo vel vitreo condita servas, ex quâ confectio morbidis, si februiunt, ad diem singula cochlearia majora cumulata cum hemina aquæ tepidæ, & olei floris tribus unciis dabis. Quod si absque febre sunt morbidi,

vel convalescere jam cœperint, cum vino & oleo plurimis diebus dabis, donec animal liberetur, quam validissimam & approbatam noveris potionem.

XII. Suffimentorum compositio fascinum pellit, lustrat animal, fugat dæmones, submovet morbos. Odor namque fumi ac spiritus per os ac nares ingrediens, penetrat ad viscerum omnes recessus, ac curat sæpius loca, quæ potiones non potuerunt curare. Etiam in hominibus suffimentorum vapor præcipue sequitur. Denique desperatos & periculosissimos morbos auctores mulomedicinæ asserunt, non ex pabulo aut aquarum vitio, sed aeris corruptione descendere. Et ideo facilius languorem, quem pestilens morbus ingessit, suffimenti salubris hujus curat afflatus. At talis compositio suffimentorum: Sulphuris vivi libram, bituminis Judaici libram, opopanacis unciam, galbani felibram, castorei felibram, ciceris crudi felibram, albitis felibram, salis Ammoniacy uncias tres, rasuræ cornu cervini uncias tres, sinopidis uncias tres, gagatis feminæ uncias tres, lapidis gagatis uncias tres, lapidis ematitidis unciam unam, lapidis sideritidis unciam unam, lapidis argyritidis unciam unam, cabaliones marinos septem, stellas marinas quatuor, pilas marinas septem, caudas marinas septem, ungues marinos septem, uvæ marinæ uncias tres, medullæ tedæ pineæ pondera tria, cedriæ pondera tria, picis liquidæ pondera tria, ossa sepiæ septem. hæc ficcata pariter deteruntur atque miscentur. ex quibus unum cochleare, cum opus fuerit, vivis carbonibus aspergis, & cooperto capite, ut fumum

per os narsæque suscipiat, animal suffis. Quod suffimentum, præter curam jumentorum, sanat incurrentes hominum passiones, grandinemque depellit, dæmones abigit & larvas.

XIII. Quadrigarium pulverem vocant, qui ex diverso pigmentorum genere mixtus & per se adjuvat animalia, & aliis potionibus pro modo vel curatione miscetur. Hujus Chiron talem compositionem saluberrimam credit: Tracanti pondera tria, aloes uncias sex, myrrhæ uncias sex, & scrup. 1, costi unciam unam, & scrup. 1, amomi unciam unam, & scrup. 1, cassiæ unciam unam, & scrup. gentianæ libram unam, aristolochiæ libram, centaureæ libram, betonicæ libram, saxifragæ libram, samfuci libram, opii libram, abrotani libram, eupatorii uncias sex, cardamomi uncias sex, folii uncias tres, spicæ nardi uncias tres, spicæ Celticæ uncias sex, asari libram, dauci uncias tres, castorii uncias sex, opopanax uncias sex, galbani uncias sex, strutii uncias sex, panacis radicis uncias sex, liquiritiæ uncias sex, absinthii fasces tres, succi herbæ peristere siccæ & cribratæ uncias quinque, hæc omnia pariter conteres, & diligentissime in vase vitreo vel stagneo servabis. Pelagonius vero quadrigarii pulveris ejusmodi composuit confectio- nem: Cinnamomi, spicæ Syriacæ, spicæ Indicæ, croci Siculi, myrrhæ Troglodytis, scieni, piperis nigri, piperis longi, mannæ croci, betonicæ, cassiæ nigrae, trisfaginis, folii, nardi, lentisci, cepe Indici, nardi, storacis, acori Pontici, turis masculi, irisillyricæ, thymi Cretici, piperis albi, calami

aromatici, afari Pontici, petrosilini, mannae croci, mali terreni, gentianae, rosae aridae, cassiae fistulae, enulae: omnia aequis ponderibus pro modo animalium misces, conteris, cribras, in pyxide vel vitreo dolio condis, & cum opus fuerit, singula cochlearia, vel amplius, si vires patiuntur, jumentis singulis dabis, addito vino & oleo. Interdum aliis potionibus misces, si ratio artis vel cura mandaverit. Absyrtus quadrigarium pulverem hac ratione composuit: Folium, spica nardi, crocus, piper album, piper longum, piper nigrum, opopanax radix, cassiae dafnitae, cassiae marmalitis, cassia nardina, irifillyrica, apii semen, malum terrae, peucedanum, sabina, gentiana, herba rosina, thymum, myrrha, trixago, costum, tus masculum, gesse mantium, malum Punicum, calamus aromaticum, rosa ficca, ruta agrestis, petroselinum, aristolochia longa, amomum, calamus Syriacum, herba Artemisia. haec omnia pro numero animalium praeparas, aequis ponderibus intermisces & tundis, cribrasque & servabis, adversus passiones usurus.

XIV. Causticum humectata siccata, laxata constringit, luxata parat, laesa confirmat. Hujus Chiron talem compositionem demonstrat: Bituminis Judaici pondera duo, bituminis Apollonii pondera duo, mannae turis uncias sex, bdellii Arabici uncias duas, medullae cervinae pondera duo, propoleos uncias duas, galvani uncias duas, guttae storacis uncias duas, cere communis pondera duo, resinae caevalis libram unam, visci Italici uncias tres, apo-

chymatis uncias duas, fucci hyssopi uncias duas, guttæ Ammoniacæ uncias duas, picis Brutæ libram, [liquefacienda liquefac, pulverem aliorum addens agita & coque, ut sit una substantia, quo uteris adversus vesicas & suffusiones, quæ nascuntur in genibus & tibiis, & nodis, & articulis: & glandulas & ossilaginem curare creditur.] Pelagonium causticum, quod suffusiones vesicalque siccaret in genibus vel articulis, hac ratione composuit: Ceræ Punicæ libram, resinæ pondera duo & semis, galbani uncias tres, asphalti Judaici pondera duo, myrrhæ secundariæ pondera duo, bituminis libram, Ammoniaci uncias sex, costi uncias sex. Verum cetera decoquis in cacabo fistili novo, qui cum refrixerit, addis asphaltum & Ammoniacum & costum pro mensura, qua scriptum est, tritum ad modum farinæ, & agitabis, & iterum coques, ut sit una substantia, quo uteris adversum venas & vesicas, & suffusiones, quæ nascuntur in genibus, aut in tibiis, aut inter nodos, aut in articulis, usque eo, ut ossilaginem curare credatur. Malagma quoque causticum hac voluit ratione componi. Picis pondera duo, ceræ pondera duo, galbani uncias tres, resinæ libram, adipis taurinæ pondera duo, bdellii uncias septem, turis pollinis uncias tres, resinæ terebinthinæ uncias sex, visci pondera duo, glutis uncias tres. Absyrtus hujusmodi causticum hac ratione composuit: Glandularis resinæ frixæ uncias tres, picis duræ uncias tres, bituminis Judaici uncias tres, evisci uncias tres, galbani uncias tres, bituminis Græci uncias tres. hæc omnia in vino

decoquis. Bitumen vero contundis, & superimittis.

XV. Compositio malagmæ ad tumores duros & veteres: Galbani uncias duas, resinæ libram, Ammoniaci felibram, picis Brutæ felibram, ceræ libram, olei, quod temperare possit. Item malagma ad tumores duros & veteres: Galbani libras duas, Ammoniaci felibram, resinæ terebinthinæ felibram, opanacis libram, storacis libram, ceræ rufæ libram, bdellii libram, piperis albi unciam unam, baccæ lauri libram, piperis longi unciam unam, picis Brutæ felibram, olei irini quantum sufficit.

XVI. Collyrium fistulare, quod conficitur, ut mittatur in fistulas vulnerum, quæ ab initio curata fuerint negligenter. Formatur autem ad mensuram ipsius fistulæ, ut, cum immissum fuerit, eandem possit implere, ut celerius jam consumpta duritie, caro viva ducat solidam cicatricem. Misfy libram, feculæ libram, æruginis libram, chalcitis libram, cymini uncias sex, teres cum aceto, vel collyria facies. Item aliter componitur collyrium fistulare: Misfy, æruginis, chalcitis libras singulas, mellis uncias sex, zungitis pondera duo, coquas ex vino veteri, pastillosque inde facies fistulis inferendos.

XVII. Compositio malagmæ crudæ: Calcis vivæ libras duas, sinapis Alexandrini libram, ficus siccæ uncias sex, axungiæ quantum sufficit, immisces, contundis, & uteris.

XVIII. Compositio syncrismæ: Ceræ rufæ pondera duo, resinæ frixæ pondera duo, olei laurini libram, sepi taurini libram, axungiæ libram, me-

dullæ cervinæ libram, olei Cyprini, æruginis, hyf-
fopi, axungia veteris libras singulas: hæc omnia
pariter ad carbones decoquis & uteris.

XIX. Traumaticum medicamentum curationi
vulnerum valde convenit. nam absumta putredine,
vivam carnem ad sanitatem reducit. Hujus est talis
compositio: Misy libram, chalcitis pondera duo,
æruginis libram, pariter colabis, & supra tegulam
in ignem pones, & coques, ut rubeum fiat. Post
in mortario teres, & ad similitudinem farinæ pul-
verem facies. Deinde duos sextarios mellis in olla
nova coquis cum vino, & cum fervere cœperit,
pulverem supra scriptum agitabis, & pariter deco-
ques: refrigeratoque ad cancrumatas plagas, ad fa-
micem & cicatrices reducendas uteris. Traumati-
cum quoque hac ratione componitur: Misy, ca-
thimæ, aloes, acori libras singulas, æruginis li-
bras duas, chalcitis libram, mellis libras duas in
olla nova decoques, refrigeratoque uteris.

XX. Malagmæ quoque istiusmodi compositio ap-
probata est: Mellis libram, galbani, storacis, bdel-
lii, piperis albi singulas libras, Ammoniæ pon-
dera duo, medullæ cervinæ, baccarum lauri ana
libram, turis pollinis uncias duas, sepi caprini un-
cias quinque.

XXI. Malagmæ quoque medicamentum hac ra-
tione componitur: Ammoniæ uncias tres, ceræ
libram, nitri floris uncias duas, refinæ terebinthi-
næ pondera duo, storacis uncias tres, baccarum
lauri uncias sex, olei Cyprini uncias tres, olei lau-
rini uncias tres, medullæ cervinæ uncias sex, olei

rosati uncias tres, adipis aferinæ uncias sex, hyffopi uncias quatuor, adipis cervinæ uncias sex, opopanacis uncias sex, piperis albi uncias duas, galbani uncias tres, axungia veteris libram, aceti acerrimi heminam, turis masculi uncias quatuor.

XXII. Absyrtus compositionem anacollimatis ejusmodi composuit & prodidit: Floris nitri sextarium, opopanacis uncias tres, croci Siculi uncias duas, piperis albi unciam, pollinis turis uncias tres, cochleas contusas decem, bulbos viginti, avellanas viginti, quæ omnia contusa & permixta, si aceto temperaris, divulsa jungis. Efficacius tamen est, si locis dolorosis emissum sanguinem ipsius animalis addideris. Compositio synchrisma: Storacis uncias quatuor, Ammoniaci uncias tres, medullæ cervinæ uncias duas, olei glaucini uncias sex, olei Cyprini uncias tres, sevi taurini uncias tres, resinæ terebinthinæ uncias quatuor, adipis ursinæ uncias tres, adipis leoninæ uncias quatuor, propoleos uncias tres, olei veteris uncias sex, axungia veteris libram, olei Sabinensis libram, opopanacis, galbani uncias tres. hæc ad carbones lentis vaporibus decoquantur, & unctionem saluberrimam præstant.

XXIII. Compositio malagmæ crudæ talis est: Cereæ Punicæ selibram, Ammoniaci selibram, bdellii uncias tres, storacis uncias duas, sagapeni uncias quatuor, turis pollinis uncias sex, olei veteris uncias quatuor, propoleos uncias duas, medullæ cervinæ uncias sex, sevi taurini uncias duas, resinæ frixæ uncias duas, adipis ursinæ uncias duas, adi-

pis leonis uncias duas, opopanacis, baccarum lauri, ana uncias duas, olei Cyprini uncias quatuor, gentianæ uncias tres, resinæ Colophonæ uncias sex, galbani uncias sex. Item alia compositio malagmæ: Ceræ Ammoniaci ana libram, storacis uncias sex, fagapeni uncias tres, turis pollinis uncias tres, medullæ cervinæ uncias quatuor, opii Hispani uncias duas, propoleos uncias quatuor, sepi caprini uncias sex, galbani uncias sex, picis Brutæ uncias quatuor, resinæ terebinthinæ uncias tres, resinæ frixæ uncias quatuor, aceti acerrimi uncias quatuor, olei lentiscini uncias sex, olei irini uncias quatuor.

XXIV. Compositio malagmæ ad uligines. Salis Afri libram unam, bulbi libram, nitrum, sulphuris libram unam, mysi libras duas, olei libram. his cõctis diligenter, uteris.

XXV. Compositio malagmæ ad nervos: Sulphuris vivi, aluminis, resinæ, picis Brutæ ana libram unam, ceræ pondera duo, medullæ cervinæ libram unam. hæc omnia pariter diu agitas aut verberas.

XXVI. Compositio traumatici: Gallæ uncias quatuor, æris usti uncias tres, corticis mali Punicî uncias tres, misy uncias quatuor, vini unciam unam, aceti uncias tres, in olla nova excoquis & uteris.

XXVII. Compositiones collyriorum Absyrti, Pelagonii, Chironisque subjecimus. Ad album enim de oculis tollendum & abstergendum Absyrtus tradidit: Nuces avellanas combustas, donec redigantur in cineres, in mortario deteres, addeſque mannæ

turis idem pondus, quæ diutissime trita, & melle optimo adjecto comprehendantur, & sic inungatur animal. Idem Absyrtus ejusmodi collyrium laudat: Piperis albi grana octo, mellis Attici uncias duas, croci uncias duas, sepiaë marinæ testa diligentissime trita uncias duas, balsami unciam unam. Pelagonius tale collyrium monstrat: Oleum, sal, refinam, cerussam, opobalsamum, addito melle deteris atque componis, alternis diebus inducis usque ad sanitatem. Nardinum quoque collyrium hac ratione composuit. Violæ uncia una, spicæ nardi uncia semis, cassiæ, myrrhæ unciaë tres, croci unciaë tres, olei Cyprini unciaë sex, piperis albi unciaë duæ, cymini unciaë tres. Item alia collyria composuit. opobalsami, croci, myrrhæ, salis Hispani, lepidis, offis sepiaë, singulas uncias, cadmiæ uncias duas, afronitri unciam unam, mellis Attici libram. Chiron etiam vetera glaucomata hac collyrii indicat confectiione purgari. Cornu bubulum extremum, ubi solidum est, combures, ac turis masculi pulverem, stercoris quoque humani combusti & salis Ammoniacy pari mensura pulverem facies, piper longum, ossa sepiaë, flos æruginis, vetus vinum, crocum, rutam, pariter detrita commisces, addito optimo melle, quod sufficit, & inungis. Aliud quoque collyrium simile composuit. Ossa sepiaë marinæ, crocus, myrrha, troglodytis: item sal, ac stercus crocodili. hæc omnia pariter ac diutissime deteruntur, & bene trita cernuntur, additoque optimo melle unctiõnis utilitatem animalibus præstat. Licet parva & prope nulla de his, quæ diversi auctores retulerunt, præteris-

se doceam, tamen quæcunque videbantur probata conscripsimus. Verum ne longior liber confusione magis legentibus, quam instructionem videretur afferre, modum plenum credimus faciendum, illud iterum iterumque componentes, ut diligenti cura passionum occurratur exordiis. nam etiam incurabiles ægritudines, si præventæ fuerint, medentis arte vincuntur. Inveteratas causas, etiam faciles, curari sæpe non posse, legi.

XXVIII. Cephalicum, quod facit ad omnia vulnera difficilia claudenda & supplenda: Herbæ panacis radices, tus masculum, myrrham, pollinem ervi, rosæ folia arida bene trita & cribrata. hic pulvis confectus difficilia vulnera claudit ac curat. Nunc etiam si melle decocto, & huic medicamento mixto collyrium facias, & altis sub vulneribus fistulæ subjicias, citius supplere & sanare cogit. Medicamentum consuetum, in usu quotidiano necessarium, propter compendium & moras ita facies: *Æruginem, chalcitem, æris florem, æs ustum; hæc bene trita & cribrata æquo pondere catastaticum faciunt, quod carnem supercrescentem comedendo effovet. Hoc idem cum aceto & melle decoctum ad mellis crassitudinem, facies medicamentum, quod facit ad omnia vulnera & caneros elympidanda, & ossa scabrosa. Chloræ medicamentum, quod facit ad omnia vulnera complete lympidanda, vel sine difficultate claudenda. Punicam, refinam terebinthinam, medullam cervinam, æruginem, oleum, ita conficies, quantum sufficit. Tetræpharmacum, quod facit ad omnia vulnera elympidanda, & velocius*

curanda: Adipem taurinam, ceram, picem, oleum. Igitur medicamentum, quod supra dixi, catuloticum est. Glicium, quod facit ad omnia vulnera fordidā & cancrofa: Amurcam, falem, acetum: his mixtis, quantum volueris, ad craffitudinem mellis uteris. Officulare medicamentum, quod facit ad omnia officula, & (darfcus quo loco factum, fi dejiendum volueris) Picem liquidam, axungiam veterem, æruginem bene tritam & admixtam, colas bene coctum, post decoctionem supra scripta purgat vulnera diligenter. Stypticum, quod facit ad omnia vulnera humecta, & fungos exsicandos: Alumen sciffum, gallas minores, cortices mali granati, subcorticem de ipfa arbore. hæc omnia trita, pulvis ipfius vulneribus exsicandis valde prodeft. Medicamentum, quod facit ad omnia vulnera claudenda: Abfynthium, finopidem, lepidam. hæc tria bene commixta faciunt medicamentum ficcum, quod ad omnia vulnera prodeft. Impletoricum medicamentum, quod facit ad omnia cava fupplenda: Pollinem turis, pollinem herbi, lepidam. hæc bene trita medicamentum faciunt ad fupplenda vel elympidanda vulnera. Ad oculorum rupturas & tuniculas fervandas prodeft, fi fel caprinum lafti caprino mifceatur, & fic penna nigra oculi inungantur. Ad oculorum album five glaucomata fic facies: Vini sextarios 4, gari floris sextarium unum, mellis uncias 4, pariter decoquis & uteris. Ad recentem ocularem percuffum: Croci, myrrhæ, turis mafculi, gummi, medullæ vervecinæ, anagallici fucci, mellis, cardami, binas uncias. Synchriſma: Ceræ rufæ pondera 2, ax-

unguæ pondera 4, opopanacis uncias 2, olei veteris pond. 2, galbani unc. 3, myrrhæ pond. 4, Armeniæ pond. 3, olei Cyprini pond. 4, medullæ cervinæ pond. 2, hyssopi pond. 2, storacis pond. 4, olei lentiscini pondera 4. Synchronisma ad alia genera: Galbani pond. 2, opopanacis pond. 1, ceræ pond. 4, medullæ cervinæ pond. 3, turis masculi pond. 2, piperis albi pondus 1, resinæ terebinthinæ pond. 3, storacis pond. 1, adipis anserinæ pond. semis, euphorbii uncias 6, adipis leoninæ, mellis, castorei, libras singulas, olei myrrhæ lib. 2, olei lentiscini pond. 2, olei Syriaci lib. 2, olei veteris lib. 2, olei mellini pondera 2, olei storacis pond. 2, opii pond. 3. Lipparia sic facies: Spumæ argenti pondus 1, ceruffæ uncias 2, vini sextarios 3, olei pondus 1, & semis. omnia conficies, & sic uteris. Lipparia alio genere sic facies: Spumam argenti, ceruffam, tus masculum, acetum album, oleum. hæc omnia in unum conteres, & cum vino melicrato admisces, & sic uteris. Traumaticum sic facies: Chalcitidis pond. 1, misy pond. 1 semis, æruginis unciam 1, stercoris columbini pond. 1, adarcis uncias 3 & scrupulos 3. decoquis una, & sic uteris. Item alio genere ad flegmonas tollendas: Sinapis Alexandrini unc. 6, fici Afræ unc. 3, axungia veteris uncias 6, aceti scrup. 3. Item Traumaticum alio genere ad verrucas tollendas: Floris chalcitis uncias 2, niri uncias 2, lasari uncias 3, aceti heminam. Item alio genere ad suffraginosos: Æruginis, aluminis ana pond. 5, herbæ sideritis, ferrariæ pond. 1, aceti acri sextarium unum. Ad flegmonas discutiendas:

Radicis, ervi, axungiaë, aceti acris, linis in linteo, & sic uteris. Causticum ad nervos crassos, vel quæcunque in notitia sunt: Galbani, opopanacis, medullæ cervinæ, resinæ terebinthinæ, Armeniaci, propoleos, violæ, turis pollinis, bina pondera, resinæ frixæ pondera 5, bituminis pond. 3, picis duræ pond. 5, resinæ pituinæ pond. 5, ceræ pond. 5, olei cerini pond. 3, incomii pond. 2, storacis pond. 2, visci pond. 2. Causticum ad nervorum dolores: Galbani, storacis, violæ, propoleos, resinæ singula pond. Colophonizæ uncias sex, resinæ terebinthinæ pond. 6, opopanacis pond. 1, turis pollinis, hyssopi, Armeniaci, baccæ lauri, singula pond. picis Brutizæ pond. 1 & semis, vini Aminei pond. 1 semis, resinæ bituminis pond. 1, hæc omnia in uno cacabo coques, in linteolo induces calida. Malagmam costicam sic facies. Ceræ albæ, galbani uncias singulas, resinæ terebinthinæ pond. 2, adipis taurinæ pond. 3, hyssopi pond. 2, bdellii pondus 1 semis, irisillyricæ pond. 2, adipis anserinæ pond. 1, hæc omnia decoquis, & uteris. Malagma ad nervorum dolorem: Ceræ unc. 6, adipis cervinæ unc. 3, galbani, piperis, Armeniaci, resinæ terebinthinæ uncias ternas, tracanti uncias 5, singula contundis, permisces, & uteris. Malagma ad nervos vexatos: Menthæ, galbani, rubricæ, storacis, violæ ana pond. 6, similaginis pond. 4, hæc omnia cum similagine & vino decoques in cacabo, & liquida facies, deinde similaginem & vinum in unum permiscebis, illinis in linteo, & alligabis ferventia. Malagma ad tumo-

res sic facies. Ceræ uncias 6, adipis cervinæ uncias 3, galbani uncias 3, violæ, piperis albi uncias ternas, Armeniaci unciam, refinæ terebinthinæ unc. 3, storacis unc. 3, gentianæ unciam 1, singula contundis, postea permisces in vino, & sic uteris. Emplastrum: Ceræ viridis pond. 1 & semis, olei Cyprini unc. 9, olei myrrhini uncias 2, adipis anferinæ uncias 2, turis pollinis unc. 2. hæc omnia in cacabum mittis, coquis, & linteolis illinis. Cerotum ad ulcera. (strumenta) pond. 2, ceræ rufæ pond. x, olei myrrhini pond. 6, olei veteris pondera 8, aluminis pond. 9, olei Cyprini pond. decem, calcis pond. quinque. Fomentum ad tumores, sive ad duritiam quamlibet sic facies. Eviscum ex vino decoctum conteris cum axungia, & sic uteris. si minus, herbam fabinam conteris, & ex rosaceo concoquis, & sic uteris ad sanitatem. Compositio ad colicos: Afari Pontici, petroselini, foeniculi uncias singulas, piperis nigri uncias 2, marubii maf. unciam 1, abrotani unciam semis, mellis optimi pond. 2, coques & despumabis, & hæc omnia contundes & cernes, & sic in melle commiscebis, inde figuram facies nucis avellanæ, & ex aqua dabis, & aquæ congiūm 1, in potum. Item diebus, quibus eo morbo tenetur, foeniculi seminis cum vino cochlearia tria aut quatuor fricabis in mortario, adjicies vini cibarii sextarium 1, mittes in ampullam aut cornu, & dabis, ut bibat, & cum fagis bene munies. Malagma ad nervos claudos: Sepi hircini libram, molybdænæ selibram, refinæ libram, æruginis selibram. Compositio ad genua :

Aceti hemina, falis pufillum, æris ufti felibram, finopidis quod fatis est. Potio hiemalis: Croci, cofti, petrofelini Macedonici, murrhæ, turis mafculi, tracanti, cymini Alexandrini, crocomagmæ, piperis uncias fingulas, vini & olei quod fufficit (ova). hæc omnia permifces, & dabis cum fucco ptifanæ, cui immittis palmas xxv, bulbos xxv, hyffopi falcem, caprinos adipcs, catulum brevem vivum mittis, quem cum madefactum videris, tunc omnia exficcabis, & adjicies olei quod fufficit, tunc illa omnia permifces, & potionabis. Potio æftivalis: Traganti, croci, abrotani, cardamomi, glaulii, petrofelini Macedonici binas uncias, gingiberis unc. 1. hæc temperas, & cum dare cœperis, mittis quotidie heminas fingulas fingulis jumentis. Adde porri feftivi, porcla fil Gallici, tus, apium, olei Afri heminam, temperabis quod fufficit, & uteris.